

Iz vsebine

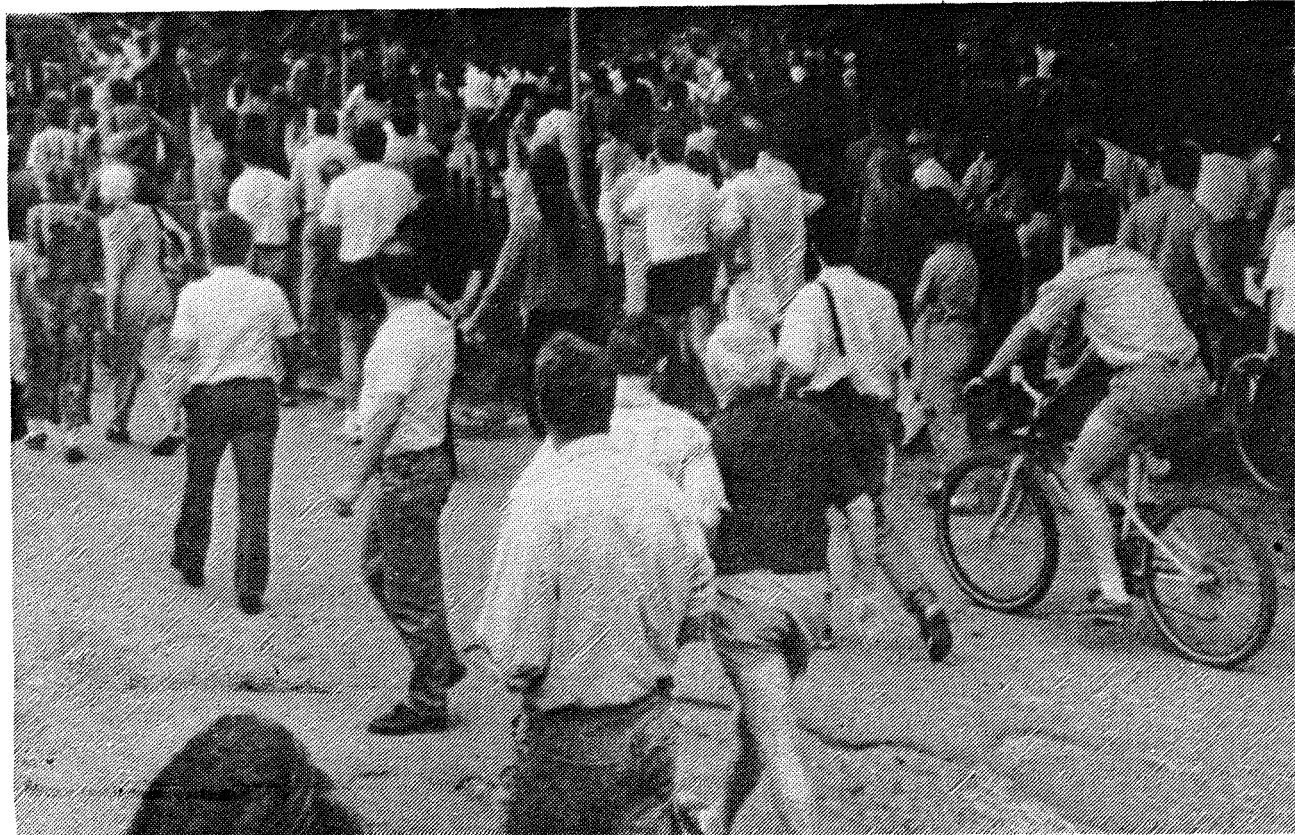
str. 2-3: Pogovor z Ivanom Dolničarjem

Str. 4: Kaj je rekel Vranitzky

Str. 5: Hudo je na Hrvaškem

Str. 8-9: Spomini in aktualnosti

Str. 14: Poletno branje za lažje sanje

Jaz sem malo žalostan

Tako piše na grafitu (zidnem napisu neznanega avtorja) pri ljubljanski Metalki in zdi se, da je v tej misli nekako združeno marsikaj tistega, kar občutimo vsi skupaj te dni, ko vsaj v naši sosesčini, na Hrvaškem, orožje grmi vse glasneje, namesto da bi pojenjevalo, ko tanki stojijo natovorjeni na železniških tirih, pa ne morejo naprej, ko se državno predsedstvo ne more dogovoriti v bistvu niti tega, kako se bo dogovarjalo, ko se ropi slovenske imovine nadaljujejo, denarnice praznijo, ko se praznijo tudi številna stanovanja v Sloveniji in odhajajo cele družine v novo-neznano. V vsej tej neprijetni množici dejstev, ki se vlečejo v to pojenjajoče poletje, se zdijo osvežujoče zdravi glasovi razsodnosti, ki opozarjajo pred našo morebitno samozadostnostjo, pa tudi pred poskusi »preslikovanja« podobe nekega parta zgodovine in prevrednotenja vprašanja narodovega izdajstva.

Dnevi se že krajšajo, le mesec je še počitnic za mladino, prihaja trda in garaška jesen. Najbrž ne bo nikomur koristilo, če bomo po stari navadi gnali v nedogled razprave o tem, kdo je in kdo ni pravilno razmišljal o kratkoročni in dolgoročni strategiji slovenskega gospodarskega razvoja; vsekakor pa bo dobrodošel vsak predlog, ki bo mladim, idej polnim ljudem vlil konkretnega upanja v možnosti za uresničenje idej, tržnih prizadevanj, navezovanja poslovnih stikov... in vprašanje lastnine bo tisti bik, ki ga bo treba hitro zgrabiti za roge. Da bomo imeli za krompir in solato in da ne bomo jedli trave...

B. Z. J.

Spominski pohod na Komelj

Zveza koroških partizanov-področni odbor, Zveza slovenskih izseljencev in SPD Edinost (vsi iz Pliberka), so pripravili že dvajseti spominski pohod na Komelj pri Pli-

berku. Gre za slavnost, ki spominja na dvanajst padlih borcev pri kmetiji Apovnik, ki so ranjeni zgoreli na tej domačiji, poleg njih pa tudi domači. Tragični dogodek se

je odigral 12. oktobra 1944, vendar so se ga še posebej spomnili zdaj, ob pohodu.

Zveza koroških partizanov je v spomin na umrle pri Apovniku 28. 5. 1972 posta-

vila spominsko obeležje, ki pa so ga 31. 10. 1972 neznanci razstrelili. Kmalu za tem so obeležje ponovno postavili.

Na spominsko proslavo je prišlo tisto nedeljo veliko ljudi iz raznih krajev Slovenije, vmes so bili pohodniki, predstavniki raznih društev in organizacij. Med njimi sta bila tudi dr. Matjaž Kmecl, član predsedstva SR Slovenije in Ivan Dolničar, predsednik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Oba sta zbrane pozdravila in spregovorila o sedanjih razmerah pri nas. Pridružil se jima je dr. Borut Marjan Matjaž, tajnik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in poudaril, da nekateri primeri v zadnjem času, vključujoč mnenja avstrijske demokratične javnosti, kažejo, da se avstrijska manjšinska politika do koroških Slovencev izboljšuje.

Sodelovali so pevske zbori in recitatorji. Bilo je tako prisrčno, da je nekdo izmed udeležencev vzkliknil: »Tako rad mislim na Koroško«...

Drago Miklavc

Balkansko dogovarjanje se nadaljuje

Medtem ko so se seanse sovjetja jugo-političnega prizorišča v julijskih dneh kot za stavo vrstile na znamenitem otočju, pa ob še bolj znanem jezeru in tudi za hladnimi zidovi beograjske palače federacije, dobiva bilanca neplodnosti teh (po)govorov najbolj tragično podobo. Na Hrvaškem se število žrtev od začetka minule jeseni pa do zdaj nezadržno približuje trimestnemu številu. Najboljši dokaz torej, da se nadaljuje spopad med nacionalističnim boljševizmom, ki ga pooseblja Miloševićev režim in protikomunističnim nacionalizmom pod taktirko hrvaškega suverena Franje Tuđmana z vse šibkejšim nadzorom nad ozemljem te republike.

Če je za Slovenijo drugo brionsko srečanje prineslo olajšanje (?), zdaj tudi menda vsega hudega vajeni opazovalci Evropske skupnosti, ki se te dni konspirativno selijo iz kraja v kraj (morda celo iz Slovenije na Hrvaško), ugotavljajo, da umik vojske iz Slovenije ne rešuje temeljnega jugoslovanskega problema. Po začetnih ocenah Evrope, da bo Slovenija brez zvezne armade (ali v resnici tudi brez vojske?) dobra podlaga za mirno razvozljanje jugo-gordijskega vozla v prihodnosti, je v dvanajstih zdaj – zdi se – dokončno prevladalo samospoznanje, da nimajo niti dovoljšnjega števila enot niti sredstev, še manj pa volje, potrebne za ločevanje do zob oboroženih srbskih in hrvaških odredov; takšnih ali drugačnih. Evropa se utegne prej kot za kaj takšnega odločiti za povsem drugačne vrste pritisk: postavitev navidezno sanitarnega korzona na mejah umirajoče Jugoslavije, ko niti približno ne bo pomembno, čigave enote bodo v zelenem pasu meja, ki potekajo po ozemlju Slovenije.

Če kdo ne najde drugega razloga za vztrajanje pri pogajanjih z ostankom Jugoslavije, mu je povsem zadosten pragmatični razmislek o trdnosti meja. Te so bile konec koncev tudi (vsaj) povod za začetek minule, (a morda sploh ne zadnje) oblike agresije JA na Slovenijo. Ko je te dni predsednik Predsedstva Slovenije Milan Kučan v eni izmed radijskih oddaj odgovarjal na vprašanja poslušalcev, je nekdo podkrepil strah takšne vrste z zanimivo jugo-izkušnjo. Tudi na Kosovu, je dejal, je zvezna armada po prvem posegu v osemdesetih letih ostala brez podpore tamkajšnjega prebivalstva. Prav s tem se po poletni lastni izkušnji rado pohvali slovensko vodstvo; pa vendar se je JA na Kosovo še vrnila in je še vedno tam... Zaradi ugibanj, ki te dni dobivajo domovinsko pravico predvsem na Hrvaškem, češ da je umik JA iz Slovenije proizvod nekakšne slovensko-srbske kravje kupčije: zato ker armadne enote odhajajo v BiH in v Srbijo, kjer ob JLA in TO deluje še vrsta strankarskih vojsk in rojevajoča se Draškovičeva Srbska garda; pa tudi zato, ker ima Slovenija najdaljše mejno območje s Hrvaško, ki naše vodstvo nikakor ne bi smelo privoščiti spanja v prihodnjih pogajalskih mesecih. Težave bodo seveda v iskanju pogajalskih partnerjev, česar se avtorji zamisli o mirovni misiji Slovenije, ki naj bi obiskala vse jugoslovanske republike, verjetno zavedajo. Nekaj, česar ne vidimo vsak dan, bo tudi Markovičeva vztrajanje pri lastnem videnju trimesečnega brionskega moratorija. Ta se po njegovem še sploh ni začel, eden izmed predpogojev pa naj bi bila vrnitev Slovencev v ZIS in zvezno skupščino. Če glede slovenskih članov Markovičevega kabineta ni nejasnosti, kaj takšnega ne bi mogli reči za delegacijo, ki naj bi nadomestila delegate v skupščini SFRJ. Kako naj se torej pogajamo? Ob nizu takšnih in podobnih vprašanj vsekakor čudi priljubljenosti demokracije na jugoslovanskih vzporednikih.

Če prav razumem tisto, kar nam iz dneva v dan sporoča »cvet jugoslovanske politike«, v Jugoslaviji nacionalistov sploh ni! Vsi so demokrati! Ali, kot je zapisal Zarko Petan: »Marsikdo, ki pravi, da je za demokracijo, ugotovi pozneje, da demokracija ni zanj.«

Bojan Veselinovič

Pred spominskim obeležjem na Komelju so delegacije položile vence

Pogovor z Ivanom Dolničarjem

Nočejo se lotiti srčike problema

O dogajanjih v Sloveniji, Jugoslaviji, o borbah in politiki, o razumevanju in nerazumevanju časa

S predsednikom slovenske borčevske organizacije Ivanom Dolničarjem so se v dneh armadnega posega v Slovenijo pogovarjali številni novinarji, vendar so ga zvečine spraševali o strokovnih zadevah kot vojaškega strokovnjaka. Tokrat pa smo se z njim pogovarjali le kot s Slovencem in slovenskim borcem.

V teh dneh dobivate na RO ZZB NOV Slovenije precej pisem, tudi z juga države, včasih z zelo grdo vsebino izpod peresa posameznikov, drugi iz borčevskih organizacij po Jugoslaviji. Kaj menite, ali v drugih okoljih res ne razumejo, za kaj je šlo v Sloveniji ali pa je ta medijsko-propagandna blokada tako močna, da niso imeli priljubljenosti izvedeti, kaj se je dejansko dogajalo v Sloveniji?

Menim, da gre za eno in drugo. Predvsem pa sem prepričan, da gre v borčevski organizaciji na zvezni ravni za globoko nerazumevanje tega, kar se dogaja v celotni Evropi in še posebno na Vzhodu, pa

tudi v Jugoslaviji. Nekateri se od leta 1945 v svoji miselnosti pač niso premaknili z mrtve točke in še vedno gledajo na vse z merili, ki so jih prinesli iz vojne – najbrž bodo takšni

tudi umrli. Jasno pa je, da ima svojo vlogo tudi medijska blokada, cela vrsta dezinformacij, mimo katerih se resnica ne more prebiti. Na to kažejo tudi nekatera pisma, ki jih dobivamo na ZZB NOV Slovenije zadnje čase, saj so pravi odsev tega, kar so njihovi avtorji lahko – izmišljenega in polnega laži – prebrali na primer v Politiki ekspres pa v Narodni armiji in drugih časopisih na jugu države.

Zanima me, ali ste se morali na osebni ravni v teh dneh pogovarjali z znanci iz drugih republik in jim skušali pojasniti, kaj se je dogajalo v Sloveniji.

Da, z nekaterimi sem se pogovarjal, z nekaterimi iz Zagreba in Beograda. Zanimivo, kaj vse so me spraševali. Na primer, če je res, da so naši teritorialci vodili njihove sinove, mlade vojake za grmovje in jih tam postreljali... Kaže, da gre v takih primerih za ustno propagandno izročilo, ki se hitro širi. Težko je prepričevati s takšnimi podatki naphane ljudi o nasprotjem. Le s podatki in utemeljitvami ter s precej širšimi prizadevanji se bo to mnenje spreminjalo. Res pa je, da kakšnih širših kontaktov v teh dneh nisem imel.

Kaj pa bi lahko rekli ob spremljanju slovenskih medijev?

Menim, da so dobro opravili svojo nalogo, da so bile zlasti dobro organizirane tiskovne konference v Cankarjevem domu, kjer so poskrbeli tudi za odgovore, na katere niso mogli sproti odgovarjati. Bilo pa je seveda tudi nekaj pretiravanj. Eno takšnih pretiravanj je bilo gotovo govorjenje o vojni. To, kar se je zgodilo v Sloveniji, je bil grob poseg armade, ki je imel za cilj, da bosta meje zasedli zvezna milica in zvezna carina, da bo šel carinski denar v zvezno blagajno... na prvi pogled je stvar prav banalna.

Drug tak primer pretiravanja je uporabljanje termina okupatorska vojska. Kakršnakoli že ta vojska je, je bila vendarle le vsa ta desetletja skupna obrambna sila vseh narodov in narodnosti Jugoslavije in jo je nemogoče zdaj imenovati kar okupatorska. Enako je vprašljivo uporab-

ljanje besede okupacija. Okupacija namreč pomeni prevzem celotne oblasti.

Kaj ni načrt Bedem načrtoval tudi tega?

Prebral sem ta načrt, ki je bil sicer nekako tako naravn, vendar kakšnih konkretnih tovrstnih namenov nisem odkril.

Sicer pa, če se vrneva k medijem, se zdi, da so na trenutke preveč evforično prikazovali uspehe teritorialne obrambe – ki so bili sicer nesporni – vendar pa je bil ta uspeh tudi relativno hitro dosegljiv zaradi samega omejevanja armadnega posega. V tem pogledu ne bi škodilo več umirjenosti.

Nobenega dvoma pa ni, da je bila edinole prava stvar – odločen odpor. Prav to je bilo tisto, kar je razbilo moralo armadnih starešin in vojakov. Tega ta vojska ni pričakovala in česa takega najbrž tudi kakšna druga vojska ne bi zdržala. Ob tem se je veliko govorilo o pomanjkljivosti Jugoslovanske armade. Drži, da ni sodobno opremljena, vendar ne smemo pozabljati, da se je ta armada vselej, tako pri vzgoji kot v svojih programih, urila za obrambo me-

ja pred tujim agresorjem, ne pa za policijske naloge. To se vidi tudi v njenem ravnanju na Hrvaškem in na Kosovu.

V najbolj kriznih dneh so vsi pisali o sicer resničnih, vendar drobnih dnevnih dejstvih, zdi pa se, da so malo ali skoraj nič govorili o temeljnih spora. Kaj vi menite o tem?

O tem se nihče noče pogovarjati. Slovensko vodstvo je še pred armadnim posegom opravilo nekaj poskusov: pošljalo je pisma na različne naslove v Jugoslaviji, opravljeni so bili pogovori s predsedniki republik, a kaj, ko se na vseh teh pogovorih niso začeli pogovarjati o srčiki spora. Prave pripravljenosti za pogovore ni in to je tisto, na kar je ob zadnji seji predsedstva Jugoslavije opozoril tudi dr. Janez Drnovšek. Vsi hočejo svoje boljše pozicije doseči z orožjem.

Tudi naše izkušnje iz pogovorov v zveznem odboru ZZB NOVJ niso nič boljše. Vselej smo se v tem zveznem odboru prepirali o nekaterih obrobni vprašanjih, ne pa o tistih skupnih vprašanjih, o katerih bi se res morali. O tem nikoli ni prišlo do kompromisnih skupnih reši-

Dolomitska izjava in slovenska levica novega štetja

Razčiščevanja

S Francijem Pivcem o aktualni temi

Nekaj let že opozarjajo slovenski zgodovinarji na to, da bo potrebno s strokovnega stališča na novo ovrednotiti pomen in težo Dolomitske izjave za ravnanja Slovencev v vojnem času in po njem. Že je kazalo, da nas bodo pogovori, sklepanja in ugibanja o posledicah najnovejše agresije na Slovenijo utirili v nekakšno »vmesno obdobje relativnega enozvočja«, pa se je izkazalo, da teče življenje hitreje, kot smo si včasih pripravljali priznati. Zato so z agresijo prekinjeni tokovi pomnoževanja obrazov demokratizacije spet vstopili v javno sredo z vsemi dilemami, pobudami in protipobudami. Prenovitelji so na primer sedli za mizo s krščanskimi socialisti in, tako se vsaj zdi, skušali zgladiti star kamen spotike, ki se mu pravi Dolomitska izjava. Poiskali smo Francija Pivca in mu v zvezi s srečanjem s krščanskimi socialisti ter javno skupno izjavo o Dolomitski izjavi postavili nekaj vprašanj.

Franci Pivec, naj vas najprej vprašam, kako to, da ste prišli prav zdaj na dan s skupno oceno o Dolomitski izjavi?

Neposreden povod je bil naš prvi pogovor z novoustanovljeno stranko krščanskih socialistov, ko je bil nujen pogled nazaj v zgodovino. Ker gre za dve prepričanju, ki sicer hitro najdeti skupna stališča, je pomenila prav Dolomitska izjava prelom med njima. Odločitev obeh strani je bila, da se obe stranki skupaj intenzivneje posvetita temu vprašanju, kljub številnim drugim perečim vprašanjem sedanosti. Z obeh strani sta bili izoblikovani skupini in delo teče ob zaznavni obojestranski skladnosti ter dopolnjevanju.

Javnost smo želeli obvestiti, da skupno delo poteka uspešno. Za konec avgusta smo predvideli tudi srečanje obeh strank – prav na temo Dolomitske izjave. Na tem srečanju naj bi širše predsta-

vili naša skupna stališča. Takrat naj bi tudi odgovorili na vprašanje, zakaj je bila ta tema tako dolgo potiskana v ozadje. Sicer pa menim, da gre za dozorevanje spoznanja pravega pomena političnega pluralizma. Odkar je s Kučanom v naši stranki prevladalo prepričanje o potrebi polne uveljavitve političnega pluralizma, so se med nami ves čas pojavljale tudi kritične ocene, zakaj se to ni zgodilo že prej.

Ali ni ravno velika zakasnitev hkrati tudi velika hipoteza za slovensko levico?

Rekel bi, da sedanjo politiko vodijo prav ljudje, ki so že v času okrog leta 1965 in v obdobju študentskih nemirov (1968) ves čas opozarjali na nujnost sprememb. Seveda pa sežejo kritične sodbe še dlje nazaj in se vrtijo okrog ozračja ob nastajanju Osvobodilne fronte, ki je nastala kot nesporno pluralistična organizacija, pa je potem v KPS prevladalo stališče, da vojne razmere terjajo ukinitve pluralizma.

To, kar se je dogajalo po koncu vojne, dokazuje, da ta argument niti takrat ni bil resno mišljen. Mi štejemo to danes za napako.

Še v predvojnem študentskem komunističnem gibanju so bili podani vsi nastavki (zlasti če govorimo o intelektualnem delu KPS) za pluralistični pristop k politiki, vendar se niso mogli prebiti v sam vrh organizacije. S tem so bile povezane tudi čistke z obtožbami trockizma... Bistvene razlike pa so nastajale v razumevanju oblasti, ki so jo nekateri tolmačili kot absolutno in drugi kot orodje za demokratični pluralizem.

Vsekakor pa je nastanek Osvobodilne fronte, nesporno omogočila prav ta intelektualna struja KPS, medtem

ko so na oblikovanje Dolomitske izjave gotovo vplivali tudi vplivi iz drugih jugoslovanskih okolij, kjer je bila pluralistična koncepcija še veliko manj uveljavljena kot v KPS.

Ali obstaja kakšen neposreden povod za javno opredeljevanje do Dolomitske izjave, ki bi se ga dalo navezati s pojavom Nove slovenske zaveze?

Naše stališče je, da z Dolomitsko izjavo vendarle ni bila poškodovana osnovna protifašistična nota Osvobodilne fronte.

Nekateri nasprotniki Osvobodilne fronte ugovarjajo, češ da jih je OF s takšnim svojim kasnejšim ravnanjem in početjem pahnila v roke okupatorju.

Temu lahko ugovarjamo s tem, da ugotavljamo dejstva, ki govorijo, da se je kolaboracionizem začel že v začetku vojne, torej že 1941. leta in ne šele z Dolomitsko izjavo. Prepričan pa sem, da je Dolomitska izjava vplivala negativno predvsem na po-vojni slovenski razvoj.

Najbrž pa je treba povedati tudi to, da še danes obstajajo v vaši stranki ljudje, ki trdijo, da je bila Dolomitska izjava izrazito pozitivno dejanje...

To bi bilo treba res zelo natančno dokazovati, v kakšnem smislu je to mišljeno – ali naj bi bila ta pozitivnost na vojaškem področju ali na področju narodovega poenotenja ali kje drugje. Prepričan sem, da bi lahko OF uspešno dokončala narodnoosvobodilni boj brez Dolomitske izjave. Seveda pa bi prav rad slišal o tem nasprotno in seveda argumentirano oceno.

Ali ste morebiti v stikih tudi z drugimi strankami, ki že dolgo ocenjujejo Dolomitsko izjavo tako, kakor jo začenjate ocenjevati prenovitelji zdaj?

Takšnega namena nismo imeli, vendar pa gre za podobne poglede na pluralizem, o tem ni dvoma.

Pogovarjala se je B. Ž. J.

Komentirano

Obračun z znanim vzrokom!

Gospodarska kriza, ki ji je v Sloveniji dodal svoje še vojni šok, ta pa je v prvem hipu prerastel tudi v tiste vrste izolacijo, o kateri smo Slovenci razmišljali pred dnem osamosvojitve, je dobila sedaj še epilog – vladno krizo.

Ce bi rekli, da nas je presenetila, bi pretiravali. Hkrati pa je res, da jo je malokdo pričakoval tako hitro. Skupščinske vrste so se strnile, strankarski spori omilili. Vsaj za tisto javnost, ki opazuje zunanje znake strankarskega obnašanja. In če še ni tako dolgo tega, ko smo mnogi Peterletovi vladi priznavali, da se trudi umiriti ekstremne osamosvojitvene strasti, parlament pa je tisti, ki nerad prisluhne in bi bile torej bolj potrebne nove parlamentarne volitve kot glasovanje o nezaupnici vladi, smo se sedaj skozi vladno krizo znašli tudi pred vprašanjem nove delitve oblasti. Občutek, da bi lahko blokada dela v skupščini pripeljala do njene razpustitve, postaja še ob dejstvu, da ustava take možnosti ne daje, sedaj manj utemeljen. Sicer pa na nove volitve pred pomladjo skorajda ni računati.

Težo na oblastni tehtnici naj bi torej razrešila vladna kriza. Pokazala naj bi, kdo v vladajoči koaliciji, je dovolj močan, da bi dobil podporo celega Demosa. So to Peterletovi krščanski demokrati skupaj z Omanovimi kmeti ali sdzjevci z Ruplom, Janšo in Bavčarjem? Od dne, ko je Rupel – tako Peterle – zabil vladnemu predsedniku nož v hrbet, se je sicer zgodilo veliko odločilnih in za slovensko prihodnost daljnosežnih dogodkov. Iz vojne sta izšla obrambni minister Janša in policijski minister Bavčar kot zmagovalca, pristejmo še diplomatske zasluge zunanjega ministra dr. Rupla in vse, kar je v svetovno javnost ponesel minister za informiranje Jelko Kacin, pa bo lažje razumeti, zakaj je bil morebiti sedaj pravi čas za vladno pospravljanje.

Srč vsega je res obračun s Peterletom, pa naj nekateri v obveščenih krogih vidijo na njegovem mestu Bavčarja ali koga drugega. Če je obračun politični, je vzrok gotovo gospodarski. Odkar sta se od vlade poslovila dr. Marko Kranjec in Dr. Jože Mencinger, se je kriza – kot je slednji napovedal – le še poglobila. Zaradi krize same, vojne in posledic osamosvojitve. Res v času pred osamosvojitvijo ni bilo veliko časa za sporne privatizacijske zakone, za iskanje drugih izhodov, ki bi sicer počasi, vendar zagotovo peljali gospodarski voz iz blata. Toda pogovor se je sedaj obnovil, saj je privatizacijski zakon, ki so mu sedaj nadeli ime zakon o lastninjenju, obudil grozo pred podraževanjem vsega, kar je veliko.

Naša pomanjkljivost je namreč ostala: malih in srednjih podjetij imamo premalo. Z vsem je povezana proračunska luknja, ki je ni mogoče zadovoljivo rešiti niti z navijanjem davkov niti z napovedmi, da naj bi družbene dejavnosti, kjer so zaposleni že sedaj besni zavoljo nizkih plač in neplačanih računov, dobile krepko manj. Nezaposlenost narašča, zaposlenih Slovencev je premalo, da bi lahko primerno poskrbeli za več kot 400 tisoč upokojencev, v proračunu je premalo, da bi vlada poplačala 260 tisoč zaposlenih, ki so na njenem plačilnem seznamu. Ker naj bi bil letni slovenski izrtek še za okoli 12 odstotkov manjši kot lani, ko je družbeni proizvod padel za 7 odstotkov, je lahko rešitev le večja proizvodnja. Toda tudi če bi to uspelo, so potrebni Sloveniji trgi. Tisti, ki naročeno plačajo, če je le mogoče v konvertibilnih denarjih.

Sali povojnih dni, da je minister Kranjec odstopil, ker ima novi finančni minister za povojne dni primernejši priimek, Šešok, je sicer mogoče verjeti, vendar bi le svetovali manj šokov. Boj za oblast je pač boj za moč, Slovenci pa še zmeraj potrebu-jemo delo, trge in pametno upravljanje – bolj kot puljenje za stolčke.

Jelka Zupančič

tev, ki bi kogarkoli zavezovale. Podobno velja za druga področja.

Zaradi vseh teh stvari, ker je bilo vse vnaprej pripravljeno, lani tudi nismo šli na zvezni borčevski kongres. Bil je jasno, da na samem kongresu nismo imeli nobene možnosti doseči spremembe v stališčih, ki so bila za nas popolnoma nesprejemljiva. Ni še minilo pol leta, ko se že tudi na jugu pojavljajo glasovi, da smo imeli prav.

Zaradi vsega že omenjenega smo se odločili, da tudi v prihodnje ne moremo sodelovati v zveznih borčevskih forumih, saj ni mogoče normalno sodelovati v razpravi in z utemeljitvami spreminjati stališč. Vendar še vedno pravimo in tako tudi mislimo, da smo pripravljeni sodelovati ob posameznih konkretnih vprašanjih in posameznih konkretnih skupnih nalogah.

Kaj ni ta nesrečna okostelost zvezne borčevske organizacije zadnja zapuščina preteklega časa, ki se je prav v zveznih borčevskih logih najbolj trdovratno obdržala?

Gotovo je to res. To eno umje še kar traja.

V zveznem odboru se že leta pojavljajo ista imena ljudi, ki jih v teh dneh najdemo na strani najbolj temačnih trdorokcev v pogledih na urejanje jugoslovanskega vprašanja. Ali gre le za nekaj ljudi ali gre za večjo skupino?

Menim, da ne gre le za nekaj ljudi. Pri tem so prepričani, da delujejo demokratično, če se večina (količinsko) za nekaj odloči in ne opravi nikakršnega dialoga z manjšino, ki ji svoje rešitve vsili.

Ta krog ljudi z borčevskih vrst ima še vedno velik vpliv na aktivno armadno sestavo in seveda na srbsko politiko?!

Nekako se znajdejo na istih valovnih dolžinah, čeprav se v nekaterih stvareh razhajajo.

Zakaj, menite, je bila tako burna njihova reakcija na slovensko borčevsko podporo slovenskemu vodstvu in slovenskim skupščinskim sklepom?

Tega preprosto ne razumemo. Večina se še vedno giblje znotraj razmišljanja Zveze komunistov – Gibanja za Jugoslavijo. Sicer pa je za navadne ljudi včasih težko razu-

meti, zakaj se nam vse to godi, ko smo vendar 45 let živeli v miru, relativno dobro, potovali po svetu... zdaj pa nam, ko vse spreminjamo, grozita beda in negotovost. Do tega pa je seveda moralo priti – do sprememb – saj se je navsezadnje sistem zrušil sam vase. Druga stvar je seveda, ali je bilo nujno, da je šlo vse ravno po takšni poti, po kakršni je šlo in ali res ni moglo iti manj boleče.

In vendar, ali ni v tem kulturno-historično tako raznolikem prostoru bistvo stvari v odnosih do pridobivanja dobrin?

Gotovo. To je ekonomija. To je eno tistih pravih vprašanj, o katerih se ne želijo pogovarjati, o takomenovanih čistih računih. To je razumljivo. Desetletja se je razmetavalo z denarjem, pa ni smel nihče vprašati, kam gre.

Kako pa so se slovenski borci prilagodili tem novim razmeram?

Prav nič niso izvzeti iz dogajanja. Borili so se za svobodo Slovenije in tudi za Jugoslavijo. Vsi skupaj smo ideali-

zirali bratstvo in enotnost in smo bili na Jugoslavijo ču-

stveno vezani, zato nam tudi danes ni vseeno, kaj se bo z njo zgodilo. Mislim, da je v tem pogledu naša politika po volitvah preveč zanemarljiva stike in iskanje rešitev z drugimi sogovorniki v Jugoslaviji. Tudi od plebiscita sem bi se lahko v pogovorih z drugimi v Jugoslaviji veliko več naredilo.

Seveda pa slovenski borci skušamo razumeti zahteve časa: podprli smo večstrankarski sistem, podprli smo svobodne volitve, postali smo nestransko organizacija, podprli smo aktiven odpor Slovencev in smo vselej na strani interesov slovenskega naroda. Ne bomo pa nikoli pristajali na to, da bi postala Slovenija komurkoli hlapec in da bi razprodajali trdo prisluženo slovensko imetje. Treba je tudi vedeti, da obstaja znotraj slovenske borčevske organizacije (kot prave naslednice pluralne OF) cel spekter različno mislečih ljudi – od najbolj trdih do najbolj liberalnih. Združuje pa nas skupni boj, skozi katerega smo šli.

Bojana Žokalj-Jesih

S sežanskega srečanja predstavnikov ANPI in ZZB NOV

Odkrit tovariški pogovor

Na ponedeljkovem srečanju predstavnikov borčevskih organizacij Trsta, Gorice, Vidma, Pordenona in širše pokrajinske organizacije Furlanije-Julijske krajine s predstavniki ZZB NOV Slovenije in ZZB NOV primorskih občin so si z ene in druge strani o dogodkih zadnjega časa in pogledih nanje nalili čistega vina. Tako so slovenski predstavniki ZZB NOV z Ivanom Dolničarjem in Marjanom Osolnikarjem na čelu podrobneje seznanili italijanske tovariše s potekom agresije na Slovenijo, obratno pa so italijanski predstavniki ANPI posredovali vtise o pisanju italijanskega tiska v tem času in o tonih, ki so v teh poročilih prevladovali.

Potem ko je predsednik slovenske borčevske organizacije Ivan Dolničar italijanskim veteranom pojasnil, kaj je tudi sam videl, ko je obšel slovenske kraje, kjer je bilo največ in najbolj intenzivnih spopadov z zvezno armado in ko je tudi predsednik skupščine občine Sežana Ivan Vodopivec seznanil goste z dogajanjem v tamkajšnji obmejni občini v dneh agresije, je spregovoril predsednik VZPI-ANPI Furlanije-Julij-

ske krajine Federico Vincenti. Menil je, da bi bilo moralo priti do takšnega srečanja med borci z obeh strani že dosti prej, saj so vsa ta leta po vojni tesno prijateljevali in je bila zato zaskrbljenost italijanskih ampijevcev še tem večja. Hkrati pa ni pozabil omeniti, da je bila zaskrbljenost tudi posledica dokaj enostranskega poročanja italijanskih medijev. Ker pa so hkrati spremljali slovenska sredstva informiranja in podobno tudi avstrijske medije, so si skušali ustvarjati objektivnejšo podobo dogajanja v Jugoslaviji. Vincenti je menil, da so se ob teh dogodkih nenadoma pojavili kot prijatelji Slovenije in Slovencev (zlasti je tu namigoval na Avstrijo) ljudje in politiki, ki so v preteklosti gojili odklonilno politiko do Slovencev, Slovence in Jugoslavije, zdaj pa so nenadoma začeli izkazovati izraze solidarnosti. Vincenti ne verjame v takšna nenadna spreobrnjenja, zato pa je opozoril na trdno in iskreno prijateljstvo italijanskih partizanov, ki temelji na skupnem protifašističnem boju, izkazovalo pa se je vsa leta po vojni tudi na različne druge načine, ko so italijanski borčevski

predstavniki pogosto nastopali na strani opozicije in proti vladi, kadar je bilo treba podpirati legitimne zahteve slovenske manjšine v Italiji in tudi ob drugih priložnostih, kadar so čutili, da ravna vlada konservativno in zaviralno za razvijanje prijateljstva s sosedmi.

»Koga danes moti na primer majhen trgec v sredi Splita, ki nosi ime brigade Italia?«, se je spraševal Arturo Calabria in se še naprej vprašal, kako je mogoče, da se danes v bojih na Hrvaškem uporablja ime Sedme banijske brigade (v enoti s tem imenom se je namreč sam boril proti okupatorju v času druge svetovne vojne).

Federico Vincenti je še izrazil misel o širši povezanosti jugoslovanskih partizanov od Slovenije do Makedonije, kjer so se pač borili skupaj v času druge svetovne vojne.

Zato je pripomnil, da bodo italijanski partizani ohranjali prijateljske vezi tudi z drugim nekdanjimi borci narodnoosvobodilnega boja po Jugoslaviji, pri čemer pa seveda nikoli ne pozabljajo (in tako so pred nedavnim povedali tudi na srečanju v Subnoru v Beogradu), da so najtesnejše vezi ob meji stkanje s slovenskimi partizani. Oni se nočejo in ne bodo ozirali na to, kako si bomo v Jugoslaviji uredili skupno (ali razdruženo) življenje, njihovo prijateljstvo bo ostalo z vsemi, ki ne bodo pozabili temeljev skupnih interesov tudi za prihodnost – boja proti pojavi neofašizma v Evropi.

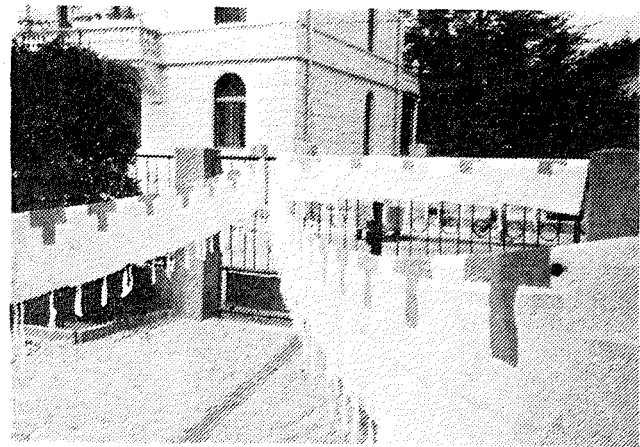
B. Ž. J.

Razčlenitev Jugoslavije prinaša neučinkovitost Osimskega sporazuma in mirovnega sporazuma iz leta 1947 in utira pot za vrnitev neodrešenih italijanskih provinc Pulja, Reke in Zadra.

MSI-DN zahteva od vlade, da tudi vojaško zaščiti varnost italijanske manjšine v Sloveniji in Hrvaški. Hitro naj bi spodbudili priključitev k domovini Italiji ozemlji Istre in Dalmacije. Takšna je vsebina letaka, ki so ga prinesli predvčerajšnjim na srečanje predstavnikov ANPI in ZZB NOV Slovenije ter borcev obmejnih slovenskih in italijanskih občin v Sežani Tržačani s pripombo, da neofašisti te dni kar obilno zasipajo mesto Trst in tudi nekatera druga italijanska mesta z letaki podobne vsebine. Nekdanji soborci slovenskih partizanov so ogorčeni, vendar so opozorili, da si italijanski skrajneži pač izbirajo za takšne akcije zanje primerne trenutke. Vsekakor je bila v zvezi s tem zanimiva tudi pripomba gospoda Artura Calabria, ki je dejal, naj bodo slovenski politiki na obiskih v Italiji previdni, s kom se prijazno družijo ali celo objemajo v javnosti. Zdi se namreč, je menil Calabria, da so se nenadoma »začeli zanimati« za Slovenijo nekateri strankarski krogi, ki jim je bilo prej malo do Slovenije in Jugoslavije, zlasti pa jim je bila španska vas ustrezna politika do slovenske manjšine v Italiji...

Med gosti je bilo slišati tudi šepetanja o tem, kdo da daje »tíhi žegen« takšnim akcijam italijanskih skrajnežev.

Podoba iz dni armadne intervencije v Sloveniji.

Avstrijski kancler o nacizmu in odgovornosti Avstrijcev

Kako demokratična Evropa tudi po petdesetih letih reagira na poizkuse opravičevanje nacizma, je pred kratkim izkusil koroški deželni glavar Jörg Haider, ki je zaradi svoje pohvalne ocene nacistični politiki zaposlovanja moral dati ostavko, oziroma so ga zamenjali. S tem v zvezi se je odločno in jasno izrekel na odprti sceni avstrijskega parlamenta avstrijski zvezni kancler Franz Vranitzky. Ta del njegovega govora prav zato, ker je poučen tudi za našo politiko, objavljamo:

»Prepričan sem, da smo se vsi naučili in soglašamo, da problemov Jugoslavije, kakor tudi drugih držav na prostoru, na katerem živimo, ni moč razumeti brez poznavanja zgodovine tega prostora in brez skrbnega ter odkritega soočanja z njo. Če naj bo Avstrija v teh dramatičnih in aktualnih vprašanjih verodostojen partner, če hočemo, da bo naš prispevek k vprašanju srednje Evrope sprejet kot stvaren, z vso moralno avtoriteto, potem moramo tudi v oceni lastne zgodovine uporabiti najstrožja merila

– brez strahu pred odkrito besedo. Danes doživljamo začetek nove ere v Evropi, doživljamo posebno rez, med tem, kar je bil ta kontinent še včeraj in kar lahko od tega trenutka naprej postane. S tem ne mislim le konca nasprotovanj med Vzhodom in Zahodom, konca zidov in plotov iz boječe žice. Konec je tudi poslednjih diktatur na tem kontinentu; presega se poslednja zapuščina preteklosti, ki je prinesla toliko zla narodom Evrope. Evropa si postavlja nova merila. To so merila svobode, človekovih pravic in demokracije. Merila za ravnanje vseh vlad do lastnih narodov, za odnose vlad med seboj. Vsi evropski narodi so prispevali svoj delež, da se ta era uresniči. Nedopustno je torej, da bi zamolčali čase, v katerih je diktatura prinesla ljudem toliko zla, diktatura, kater cilj sta od vsega začetka bila preganjanje in vojna; nedopustno je, da bi kakršenkoli vidik tega časa današnji nosilci politične odgovornosti v naši deželi ocenjevali pozitivno. Prav mi v Avstriji moramo vedeti, kaj je pomenilo izgubiti

neodvisnost in celo lastno državnost. Tudi in prav zato, ker ni malo Avstrijcev, ki so veliko pričakovali od večje države in njenih mnogo večjih ekonomskih možnosti, vendar so bili v imenu te države stotisoči Avstrijcev zaprti, izgnani ali umorjeni in več kot 250.000 jih je poginilo v vojni. To je bilo zlo, ki je prizadelo deželo z nacionalsocialistično diktaturo. Mnogi so se uprli in pri tem dali življenje za Avstrijo. Vendar ne smemo pozabiti, da ni bilo malo Avstrijcev, ki so drugim v imenu tega režima prizadejali zlo, sodelovali pri preganjanju in zločinih Tretjega rajha. In prav zato, ker hočemo v novo Evropo vnesti te lastne, boleče izkušnje, prav zato, ker smo prav v preteklih dneh s poudarkom opomnjeni, kaj pomenijo neodvisnost, lastna državnost, svoboda in človekove pravice za majhne narode, prav zato moramo priznati tudi drugo stran naše zgodovine: soodgovornost za bol, ki so ga drugim ljudem prizadejali, ne Avstrija kot država, temveč državljani te dežele. Nedvomno je Avstrija

Kancler dr. Franz Vranitzky

1938. leta postala žrtev vojne agresije s strahotnimi posledicami: takojšnje preganjanje je stotisoče naših ljudi pahnilo v zapore in koncentracijska taborišča, predalo morilskemu stroju nacističnega režima, prisililo v beg in emigracijo. Stotiso-

či so padli na bojiščih ali bili ubiti od bomb. Židje, cigani, telesno in duševno prizadeti, homoseksualci, pripadniki manjšin, politično ali versko drugače misleči – vsi so postali žrtve spačene ideologije in z njo povezane totalitarne sle po mo-

či. Vendar so mnogi Avstrijski pozdravili priključitev (Anschluss), podpirali nacionalsocialistični režim in ga gojili na mnogih ravneh hierarhije. Mnogi Avstrijski so bili udeleženi pri zatiranju in preganjanju, ki ga je izvajal Tretji rajh, nekateri na zelo uglednih mestih. Moralne soodgovornosti za početje naših državljanov tudi danes ne moremo spregledati.

Marsikaj je bilo narejena v preteklih letih, da se prizadeta škoda popravi, nanešena bolj omili. Mnogo je še odprtega in zvezna vlada bo tudi v prihodnje naredila vse, kar je v njeni moči, da pomaga tistim, ki doslej še niso bili upoštevani ali pa to ni bilo storjeno v zadostni meri.

Priznavamoi se k vsem datumom naše zgodovine in dogodkov vseh delov naše ga naroda, k dobrim in slabim dejanjem in tako, kot sprejemamo dobra, se moramo opravičiti za zla dejanja vsem preživelim in potomcem mrtvih. To izpoved so avstrijski politiki vedno znova izrekli. Želim to napraviti danes, izrecno v imenu zvezne vlade; kot merilo za odnos, ki ga moramo danes imeti do naše zgodovine, tudi kot merilo za politično kulturo naše dežele, pa tudi kot naš prispevek k novi politični kulturi Evrope.»

Teden dni v Beogradu

Srbska medijska propaganda proti Sloveniji

»Vaša oblast je takoj po enostranski razglasitvi suverenosti Slovenije nasilno prevzela v svoje roke zvezno carino. Prav tako ste samo nekaj ur po tej odločitvi na gusarski način zavzeli jugoslovanski zračni prostor in pri tem aretirali zveznega kontrolorja letenja na brniškem letališču... Tako je novinarju Radia Slovenija odgovoril Markovićev tiskovni predstavnik na vprašanje, na podlagi česa si upa razglasiti Slovenijo za agresorja. Svoj lonček k izkrivljanju te resnice je zvečer prispevala še beograjska TV »Politika«. Ta je omejeno vprašanje pospremila s komentarjem, češ »kako se Slovenci nikako ne mogu pomiriti sudbinom.«

Ob takih in podobnih vsakodnevnih medijskih »masažah« niti ni čudno, da večini mojih beograjskih kolegov ni bilo mogoče pojasniti, da Slovenci preprosto nismo mogli prenesti tankov na ulicah.

»JA ni imela namena napadati Slovencev, ampak je odšla le braniti meje!

»Zakaj pa so se tanki zvezne vojske pomikali iz Vrhnik proti Ljubljani in ne poti italijanski meji na zahodu, ki je Vrhniki najbližja?»

»Tudi ti si nasedel Kacinovi vojni propagandi!»

»Ne, premike teh tankov sem videl na lastne oči...«

»Ampak, da veš, slovenski teritorialci so brutalno napadali in ubijale vojake JA. Ali veste, da so bili to večinoma otroci, stari manj kot dvajset let?«

Človek ob taki švejkovski logiki o »mirnem in dostojanstvenem bombardiranju napadalec in o nasilnem in nehumanem upiranju napadenih« ne more ostati ravnodušen. Včasih sem zaslepljeno besedno nasilje mojih sogovornikov poskusil omiliti z naivnim otroškim vicem: Oče vpraša sinčka, zakaj je udaril sestrico. »Zato, ker me bo ona nazaj,« odgovori mali. Srbski kolegi pa so si iz zagate, ob pomanjkanju argumentov, pomagali s starimi, izrabljenimi gesli o nemočnih narodih, ki da trpijo zaradi pokvarjenosti in samoljubja njihovih voditeljev: »I vaš Kučan i naš Milošević i onaj Tudjman su isti. Zato ih treba odmah smeniti.«

Eden izmed najbolj očitnih dokazov za tako prepričanje v srbski javnosti je bilo »sojenje« nekaterim republikanskim in zveznim voditeljem: Kučanu, Tudjmanu, Markoviću in celotnemu ZISu ter predsedstvu SFRJ. Obtožnico je sestavila nekakšna samozvana »moralna porota«, ki je nastala na pobudo nekaterih srbskih strank, med drugim tudi vodilne Socialistične stranke. Ob sklicevanju na že zdavnaj preseženo jugoslovansko idejo so obtožbe letele na račun »izdajalcev slovenskega in hrvaškega naroda, akterjev zlorabe otrok za vojne in politične namene in izdajalcev v vrstah oficirjev in vojakov JA«. Ker si nihče izmed pozvanih »obtožencev« ni udeležil te sodne farse, je kazn padala po njihovih sencih. Podobno

torej kot v povesti o kozlovski sodbi v Višnji gori, le da tam odločitvam sodnikov niso ploskali, kot so to počeli na omenjenem srbskem Procesu.

Delovanje srbskega propagandnega stroja je vsekar doseglo enega svojih vrhuncev v obsojanju domnevnega nemškega in avstrijskega »Drang nach Osten«. Na plaz obtožb o ustvarjanju nekakšnega »četrtga rajha, skupaj z Avstrijo, Slovenijo, Hrvaško, ČSFR in Madžarsko« je verjetno še najbolj spretno odgovoril nemški veleposlanik v Jugoslaviji Hansjörg Eiff. »Kot da bi me

vprašali, ali imam dokazila, da nisem ubil svojega očeta,« je odgovoril takim prozornim natolcevanjem. Zdi se, da se zgodbe o domnevnem ponovnem rojevanju nacizma (beograjska Politika je na primer v enem izmed člankov, objavljenem 7. julija primerjala elitno 27. brigado slovenske TO s Hitlerjevim »brandenburškim polkom«) rojevajo predvsem zaradi jeze nad vplivno Nemčijo, ker ta noče podpirati politike Velike Srbije.

Vse bolj verjetna postaja tudi domneva, da Milošević opušča prvotno idejo po Srboslaviji in da jo zamenjuje z idejo o Veliki Srbiji in živ-

ljenju Srbov v eni državi. Zato Anteja Markovića ne potrebujejo več, pa tudi ne zveznega predsedstva.

Odnos srbske politike do Slovenije pa je za zdaj – vsaj sam sem dobil tak vtis – še dokaj ambivalenten. Z eno roko nas podijo iz Jugoslavije, z drugo roko nam žugajo in grozijo, če gremo. Tako mnenje potrjuje nedavno objavljena platforma Miloševićevih in Jovičevih socialistov. Tudi Vuk Drašković v svojem »Predlogu o novih mejah znotraj Jugoslavije« naše voditelje zmerja s »podalpskimi uradniki«, po drugi strani pa nam »svetuje«, naj

čimprej zapustimo Jugoslavijo, prej pa seveda poravnamo vse dolgove. Očitno je torej, da nas hoče Srbija, preden nas dokončno izžene iz »jugoslovanskega raja«, še precej **izsiljevati**. Navsezadnje bodo za svoje nadaljnje pohode na Hrvaško potrebovali veliko dodatnega denarja, take politike pa Zahod najbrž ne misli gmotno podpirati.

Tudi – še vedno odklonilni – odnos generalov zvezne vojske do Slovenije najbrž ni težko pojasniti. Če bi jugoslovansko armado premagale na primer sile NATO pakta, bi poraz lažje preboleli: nikakor pa ne morejo prikriti **užaljenosti**, ker jih je prisilil k umiku nek »običajni slovenački rezervni vodnik«.

Matej Šurc

Hrvaška

Med vojno in skupnim življenjem

Na Hrvaškem se položaj spreminja iz ure v uro; slabim novicam sledijo še slabše, kar je najboljši dokaz, da je tam – vojna. In to vojna na vseh področjih; zemljepisnih, političnih, informativnih, medčloveških...

Jasno je bilo, da se bo iz Slovenije vojna preselila na sosednjo Hrvaško, čeprav še vedno ni jasno tisto, kar je znano v vsaki vojni – kdo se bori proti komu. Na sceni je nekaj milic – MUP (Ministrstvo za notranje zadeve), Zbor narodne garde, takoj imenovana Martićeva milica iz Knina, skupina, ki sebe imenuje Sedma banijska divizija, Glavaševa policija v Osijeku, vojska in vojaška policija in kdo še v tem peklu, ki se pred našimi očmi dogaja v posameznih krajih sosednje republike.

Mediji na Hrvaškem so najprej, ob pomoči uradne politike, poskušali ustvariti

zelo kratko – kažejo, da v vladajočih političnih vrhovih ni enotnega pogleda na aktualne dogodke, vsaj ne na načine reševanja nakopičenih problemov.

Pojavile so se tudi hude kritike trenutne oblasti, še posebej njenega samega vrha, češ da se obnaša kompromisarsko, da je izgubil možnost trdega in odločnega odgovora napadalcem na hrvaško suverenost in samostojnost in da njegova politika vodi v nekakšno obnavljanje preživelih oblik skupnega jugoslovanskega življenja. Najbolj pogost odgovor na te kritike je, da spopad ne more biti vedno najboljša rešitev,

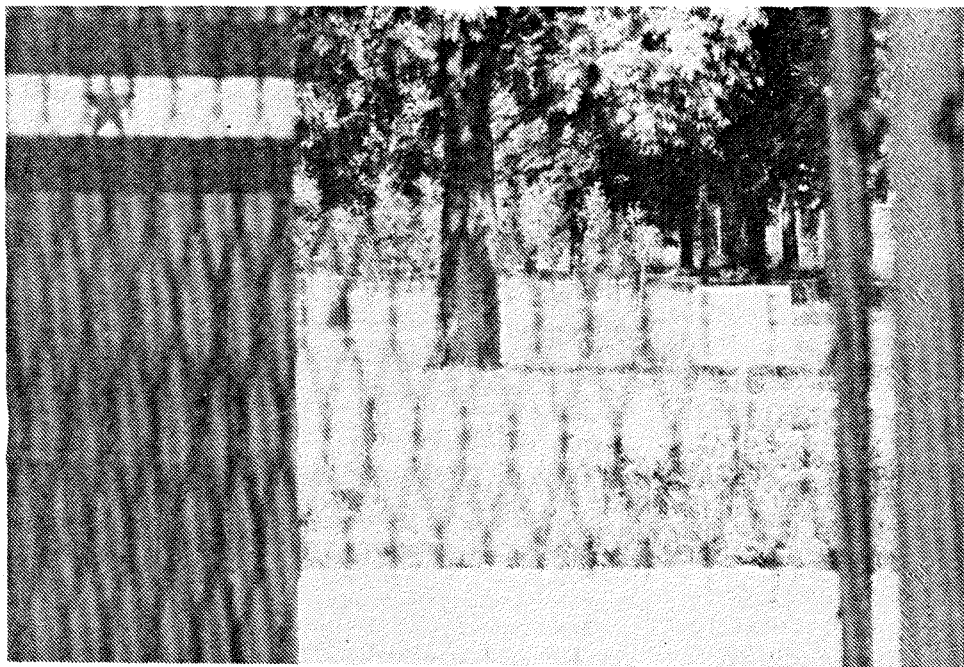
stvari dalo še dodatno težo, v vsakem primeru pa je povzročilo pravi politični potres na Hrvaškem. O tem najbolj priča dejstvo, da po skoraj tednu dni po objavi njegovih predlogov ni nikakršnega političnega odgovora ali reakcije.

Bekić piše, da oboroženi spopadi na Hrvaškem niso več posamezni obračuni z majhnimi skupinami odpadnikov ali teroristov, ampak so se spremenili v »pravo vojno med hrvaško državo in srbsko manjšino, ki jo podpirata Srbija in jugoslovanska armada«. Za zdaj gre, kot pravi Bekić, za omenjeno partizansko vojno. Nekdanji svetovalec hrvaškega predsednika svetuje, da bi se moral politični vrh v sosednji republiki zamisliti nad vso »dosedanjo strategijo in taktiko proti srb-

močan »obrambni sindrom«, ki pogosto dirigira njihovim političnim opredelitvam, Bekić ob koncu meni, da se lahko na Hrvaškem reši nacionalno vprašanje samo na en način, in sicer na sodobnih demokratičnih temeljih, ne pa na zastarelih prizadevanjih za etnično zaokroženo državo. Vse kaže, da te ideje in predlogi prihajajo nekoliko prezgodaj. Najprej zato, ker dogodki šele kažejo pravi značaj spopadov in da bo od njih odvisno, ali se bo tehtnica nagnila na tisto stran, o ka-

Prelivanje krvi še kar traja

Ta čas, ko se na evropski in jugoslovanski ravni še vedno dogovarjajo, kako naj poteka nadzor nad dogajanjem na Hrvaškem, spopadi ne poenjujejo, ampak so vedno hujši. V zadnjih dveh dneh je na varaždinskem območju z vso ostrino posegla v boje armada. Ne gre le za mrtve, ki jih zadevajo z vročim orožjem, teve kamere so pokazale razmesarjena trupla, nad katerimi so se dobesedno znašali... Veliki beg se nadaljuje: Srbi v Srbijo in Hrvati v Banije...

V zagrebških vojašnicah – mine.

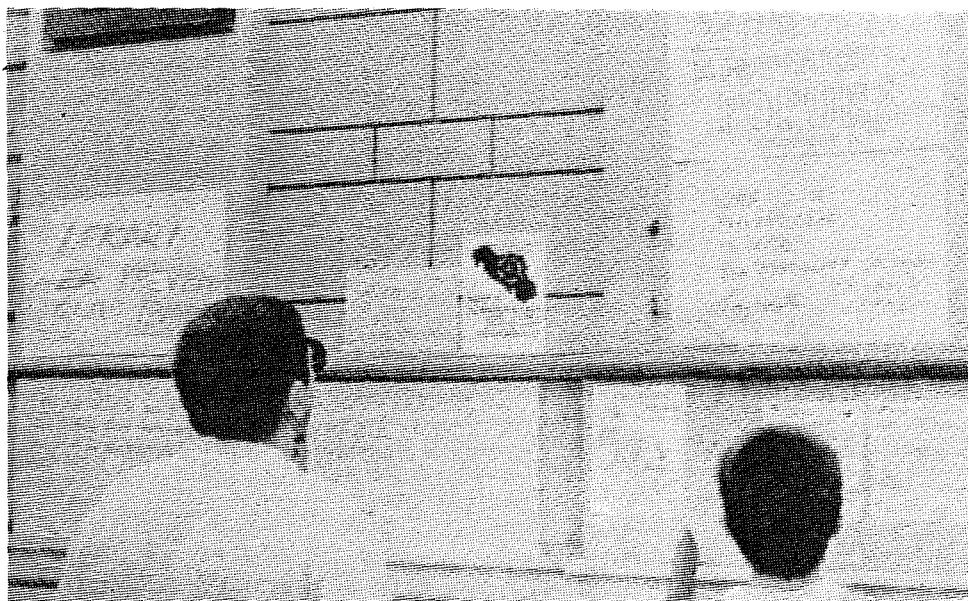
jasno in preprosto sliko stanja – na eni strani demokratične sile, na drugi pa komunistične, totalitaristične, velikosrbske, ali kot pravijo zdaj – četniške sile. Toda kakor se spopadi nadaljujejo, tako se nekaj spreminja tudi v tem besednjaku, pa tudi Hrvaška politična scena doživlja pretese, iz katerih se rojevajo nove ideje in novi pogledi. Hitre zamenjave nekaterih ministrov pa napovedi novih zamenjav – najboljši primer sta obrambni minister za notranje zadeve Šime Đodan in Onesin Cvitan, njuno ministrovanje bo, kot vse kaže,

da je sedanja vojna pravzaprav past za hrvaško samostojnost ter suverenost in da zaradi tega ni treba nasedati takšnim izzivom.

Prav te dni pa se je pojavil tudi tretji politični pogled, ki prav tako prihaja iz samega središča političnega dogajanja na Hrvaškem, od dosedanjega svetovaleca republiškega predsednika dr. Franja Tuđmana Darka Bekića, ki poskuša stvari postaviti v nekakšen evropski civilizacijski okvir. Svoja razmišljanja in predloge je objavil v osrednjem hrvaškem političnem dnevniku Vjesnik, kar je vsej

skemu upor» in opustiti napadne in poenostavljene teze, da gre za omejen upor zmanipulirane manjšine. Resnica je, pravi Bekić, da gre za upor večjega obsega, ki ga je povzročil subjektivni občutek ogroženosti velikega števila Srbov na Hrvaškem, da gre za njihovo splošno nezadovoljstvo z družbenimi in političnimi spremembami in z ustavno-pravnim položajem, v katerem so se znašli.

Potem pojasnjuje, da so Srbi na Hrvaškem zgradili svoje politično in nacionalno samozavest med narodnoosvobodilno vojno in tako pridobili

V nedeljo so se sestali beograjski in zagrebški zdravniki. Na poslopje kapetana Miše v Beogradu so kot svoj prispevek k prizadevanjem za mir izobesili apel in ga tako spremenili v zid mirovnih sporočil.

teri v Evropi in svetu najpogostejše govorijo (da gre za etnično vojno), ali na to, da gre res za boj proti dobro organiziranim teroristom. Vse manj pa je dvomov o pomoči, ki jo dobivajo iz Srbije in od JLA.

Na Hrvaškem je zdaj zelo

zoslovje popolnoma drugačno od mirnodobnega, v katerem se po pravilu iščejo načini za skupno življenje, razumevanje, popuščanje in spoznanje. Ni daleč od resnice misel, da je bil takšen politični stil na Hrvaškem potisnjen v stran še pred začetkom sovražnosti.

dogodki dovolj grozljivi, da jih ne bi smeli uporabljati v političnih bojih in obračunih. Najslabše pa je to, da je še zelo daleč trenutek, ko bo nekdo moral povedati, da bo Hrvaška tudi po vojni morala živeti skupaj z vsemi svojimi nacionalnostmi, tako tudi z največjo – s Srbi. Tako kot

Most z iloške strani: ničesar ni, le policaji (in vojniki), reka in pripeka.

močna uradna teza, da gre za spopad srbskega terorizma in hrvaške pravne države, številni dogodki na terenu, vsaj tisti o katerih poročajo v medijih, pa jo potrjujejo. Hrvaška javnost je dobesedno soglasna pri obsodbi srbskega terorizma in v pritiskih na organe oblasti, da energično odgovorijo na številne izzive in vse bolj na prave pokole, ki se dogajajo posebej v vzhodni Slavoniji na Baniji in na Kordunu.

Ob tem je treba opozoriti tudi na soglasnost opozicije, da je treba v vojni, ki že poteka, pozabiti na nasprotovanja in skupaj s stranko, ki je na oblasti, ustvariti enoten politični blok za zbiranje vseh sil za ohranitev hrvaške suverenosti. Seveda je vojaško izra-

Na Hrvaškem si v tem trenutku prizadevajo, da bi dosegli dogovor o umiku enot JLA v vojašnice, ob javnih opozorilih, da tej republiki grozi nevarnost postavitve mej premirja prav na tisti črti, ki so jo zarisali kartografi velike Srbije. Zahtevajo mednarodno arbitražo in tudi, da naj bi na Hrvaško prišle modre čelade, ki bi morale s silo vrniti sovražni strani na izhodiščne položaje. Ob tem si hrvaška politika tudi prizadeva, da bi najprej dosegla mednarodno razumevanje, nato pa tudi priznanje hrvaške države.

Toda močna medijska propaganda, ki jo podpirajo posamezni politiki, pogosto zmanjšuje učinke teh prizadevanj še posebej zato, ker so

je te dni zapisala vedno »neubogljiva« splitska Slobodna Dalmacija, je »naloga vsakega poštenega državljana, da politikom in teroristom ne dovoli, da razbijejo človeške odnose med Hrvati in Srbi.« Ali, kot nadaljuje, »če so naša življenja božja, njemu tudi pripadajo, ne pa Miloševiću in Tuđmanu«.

Za zdaj še nič ne kaže, da bi takšni pozivi šli v ušesa, saj če bi se to zgodilo, ne bi prihajalo do tega, kar se dogaja in kar povzroča grozo med ljudmi, ki so daleč od teh spopadov. Kdorkoli je rekel, da bo vsaka vojna na Balkanu zelo krvava, je imel prav. Novice prehitujejo druga drugo in ena je slabša od druge.

Nino Košutić

Da bi se končala nasilje in sovraštvo v državi, so prejšnji četrtek opoldne pred skupščino SFRJ zahtevali Beograjčani.

Upokojeni generalpolkovnik Stane Potočar-Lazar, nekdanji načelnik Generalštaba JLA, pravi:

Ne razumem armadnih potez!

»Po vsem, kar sem videl in po tistem, kar sem prebral, lahko rečem, da so se pripadniki slovenske teritorialne obrambe odlično izkazali in da so uspešno opravili svoje delo. Ta ugotovitev še posebej velja ob dejstvu, da je armada že prej razbila TO. Prvi udarec je TO doživela takrat, ko so spremenili sistem poveljevanja, kar je opravil še admiral Mamula. Z njim so teritorialno obrambo ločili od republike in jo podredili armadnemu poveljevanju, s čimer je ta izgubila svojo prejšnjo namembnost. Drugi udarec pa je bil odvzem orožja, ki ga je maja lani ukazal general Kadrijevič. Po vsem tem je bilo treba vse zgraditi znova, rezultati pa kažejo, da so bila prizadevanja uspešna.«

Kakšni razlogi so pripeljali armado do tega, da se je odločila za takšno akcijo?

»Armada ni imela nobenega razloga, da je šla v akcijo v Sloveniji. Vedeti moramo, da je armada predvidena za obrambo meja in za morebitno posredovanje v primeru večjih nemirov v državi, ko policija ne bi več mogla obvladovati položaja. V Sloveniji pa ni bilo ničesar takega. Na meji je bil položaj miren, v notranjosti ni bilo nemirov; tako ni imela prav nobenega vzroka za intervencijo.«

Ali se vam ne zdi, da je šla armada lahkomišelnost nad Slovenijo?

»Armada je morala vedeti, da bo pri nas naletela na odpor. Vse kaže, da so pričakovali na cestah kakšno manjšo barikado iz tovarnjakov, ki naj bi jo oklepna vozila hitro razbila. Zelo veliko napako so naredili, ker niso upoštevali nekaterih izkušenj od prej. Pozabili so, da so neko armadno tankovsko kolono ustavili ljudje v Bosni, premaknili pa se je lahko šele tedaj, ko so se med seboj sporazumeli. V te izkušnje je treba šteti tudi dogodke v Splitu, Vinkovcih, Pakracu, Mariboru in Beogradu.

Glede na to bi morala iti armada v akcijo povsem drugače. Oklepne enote bi morale napredovati v spremstvu pehote, inženirskih enot, topništva in letalstva. Teritorialno obrambo je v bistvu presenetila samo kolona iz Karlovca, v kateri so bili oklepni transporterji s protiletalskimi topovi in nekaj tovarnjakov. Presenetila pa jih je zato, ker je bila zelo hitra, saj se je gibala s hitrostjo od 60 do 80 km na uro. Teritorialci so uspeli šele na Pogancih pri Novem mestu postaviti manjšo barikado, vendar jim je že polovica kolone ušla in so jo kasneje zaustavili na klanecu Medvedjek. Tej koloni so teritorialci zaplenili vso oborožitev.

Prav tako je šla nepraviljena v akcijo kolona iz Jastrebarskega. Ko je naletela na prvi odpor, ko je izgubila nekaj tankov, je tudi odnehala. Kljub temu, da je šla armada v akcijo nepraviljena, je treba priznati visoko moralo v vrstah TO.«

Zakaj se je armada odločila za takšno akcijo?

»Po mojem mnenju so se za takšen način odločiti zato, ker so podcenjevali slovenski narod in to je bila velika napaka. Velika napaka je bila tudi ta, da starešin in vojakov sploh niso pripravili za takšno akcijo. V vsaki vojski je navada in pravilo, da je treba nalogo pojasniti vsem tistim, ki bodo v njej sodelovali. V tej akciji pa celo oficirji niso vedeli, za kaj pravzaprav gre. Rečeno jim je bilo samo, greste na meje. Ko so naleteli na prvo barikado in odpor, so se vsi oficirji spravevali, kaj pa je zdaj to. Tako so bili razočarani; srečali naj bi se s sovražnikom, ne pa z našimi ljudmi. Priznati pa je treba, da je armada malo streljala, čeprav so bila bojna vozila opremljena z bojnimi kompleti streliva. Nekoliko bolj napadalni sta bili le koloni, ki sta prodirali proti Gornji Radgoni ter Dravogradu. Kakšno razdejanje sta povzročili!«

Pred dnevi so nekateri upokojeni generali slovenske narodnosti obiskali območja, kjer so potekali najbolj ogorčeni boji med našo teritorialno obrambo in jugoslovansko armado. Eden izmed njih je bil tudi generalpolkovnik Stane Potočar-Lazar.

Številni borci se Staneta Potočarja spominjajo kot sposobnega poveljnika partizanskih enot, ob koncu vojne pa je bil poveljnik 9. korpusa. Nekoliko mlajšim je ostal v spominu po briljantnih potezah na manevru »Svoboda 71«. Poveljeval je enotam »modrega«, to je napadalca, s katerimi je popolnoma razbil obrambo »rdečega«, ki ji je poveljeval Đoko Jovanić. Tako si je odprl prosto pot do Beograda.

Njegov »zmagovit« pohod je prekinil šele ukaz iz Generalštaba iz Beograda. Za tako bleščeče izpeljan napad je Tito imenoval Staneta Potočarja-Lazarja za načelnika Generalštaba JLA. To dolžnost je opravljal polnil sedem let, daleč najdlje od vseh svojih kolegov, leta 1980 pa se je, kljub nagovarjanju, naj še ostane, po redni poti upokojil. Ko je odhajal, jim je v Beogradu dejal, če me boste potrebovali, me pokličite, saj imate moj naslov.

Po opokojitvi se je lahko še bolj zagnano posvetil svojima konjičkoma ribolovu in lovu, predvsem pa svoji veliki ljubezni – obdelovanju vinograda in lični zidanici, ki je zdaj že postavljena. Neurje, ki je pred dnevi divjalo po mirni dolini, ni prizaneslo njegovemu vinogradu, vendar škoda le ni tako velika, kot se je zdelo na prvi pogled.

Ko sva sedela v prijetni senci za kamnito mizo, ki so jo naredili daljnega leta 1804, je pogovor seveda tekkel o vojni, o spopadu slovenskih teritorialcev z jugoslovansko armado.

Kako ocenjujete dejstvo, da je bilo v enotah, ki so napadle Slovenijo, toliko mladih vojakov? Nekateri so bili v enotah šele štirinajst dni ali pa celo manj.

»Tako mladih vojakov sploh ne bi smeli pošiljati v akcijo. To je prepovedano. Pravilo je, da vojak, ki ni opravil osnovnega usposabljanja, ne sme iti v resno bojno nalogo. Drugače je, če so vaje, pa jih prej pošlješ na teren. V tem primeru so šli na pravo bojno nalogo, kar je proti vsem vojaškim pravilom in človeškim moralnim normam. To je zelo velika napaka in tega ne bi smeli narediti! Pravila so zelo natančna in med drugim pravijo tudi, da vojaka ne smeš poslati na stražo, dokler ne opravi osnovnih streljanj. Če upoštevamo vse to, ni čudno, da so bili ti fantje podvrženi tolikim psihičnim travmam in

da jih je toliko pobegnilo iz armadnih enot.«

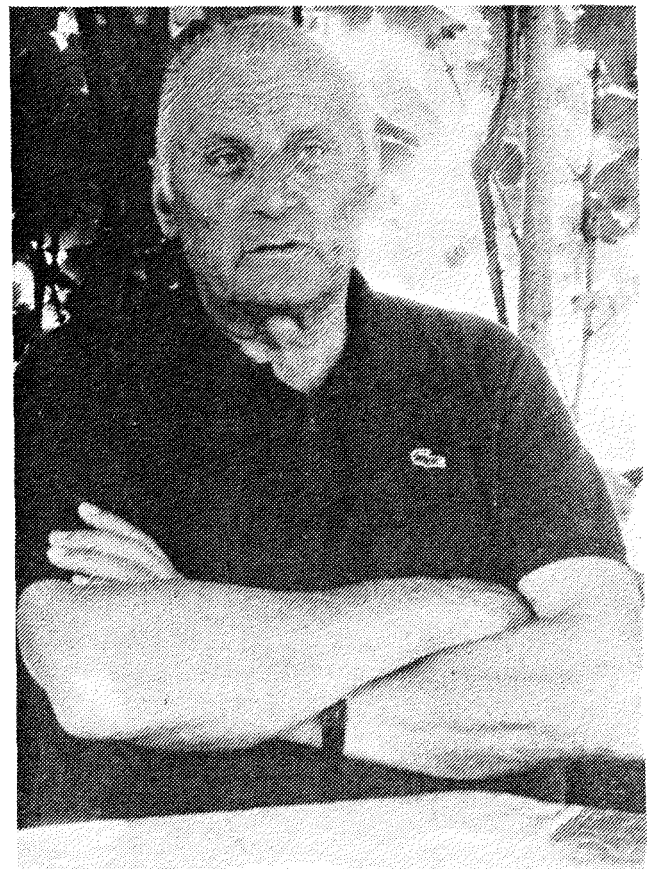
V tej vojni se je pokazalo tudi veliko sovraštvo Slovencev do jugoslovanske armade...?

»Armada je v Sloveniji postala nepriljubljena v zadnjih letih iz več vzrokov, ki jih je povzročila sama. Eden je spremenjen način poveljevanja TO, drug je odvzem orožja enotam teritorialni obrambi, tretji je proces proti četverici in drugi. Eden najpomembnejših pa se mi zdijo zapletitv okoli slovenskih rekrutov. Predvideno je bilo, da bo 15 odstotkov slovenskih nabornikov služilo vojsko v Sloveniji, ostal pa ni nobeden. Vse to so stvari, ki so se kuhale v ljudeh in so pripeljale do sovraštva Slovencev do armade.

Sicer pa lahko rečem, da je bil pred leti v Sloveniji odnos do armade najboljši v vsej Jugoslaviji. Ko sem služboval v Mariboru, je ni bilo večje prireditve, kot je bila proslava ob dnevu JLA. Proslave so se vrstile po vseh podjetjih in vseh tovarnah. Oficirji so prišli na vse in posebej smo morali paziti, da ne bi koga pozabili povabiti, saj je bila zamera velika.

Povedati pa je treba tudi, da se zdaj nekateri izživljajo v svojem sovraštvu do JLA in to ni dobro. Vedeti moramo, da vsi oficirji in člani njihovih družin ter vojniki niso krivi za to vojno, zato ne smemo sovražiti vse, kar nosi armadno uniformo. O vojni je odločala peščica ljudi in krivično bi bilo, če bi zdaj vsi oficirji trpeli zaradi tega.«

Vse skupaj nas je presegnil sklep Predsedstva Ju-

goslavije o umiku armade iz Slovenije. Kaj pravite vi na to?

»Nekatere roke za umik je določila že slovenska vlada. Omenjena dejstva in ta vojna so povzročila, da je armadni vrh, kot kaže, ocenil, da je to najbolj primeren trenutek za umik. Vojna je madež, ki ga bo armada težko izbrisala. Ena izmed rešitev sta razpad na republiške armade in štab na ravni Jugoslavije, ki bi urejal zadeve ob zunanjem napadu. Poglejte samo pakt Nato, kjer je skupen štab, vsaka država članica pa ima svojo armado! Če pa bi bilo potrebno, bi vse armade delovale na eni točki. Po mojem bi bila to najboljša rešitev.«

Vsi se nekako bojimo še enega armadnega napada...

»Če se bo armada odločila za še en takšen pohod, bo ta prav gotovo drugačen in v Sloveniji se moramo pripravljati na to. Prepričan sem, da še dolgo ne bomo pripravljeni, da bi se z armado spopadli frontalno. Delovati bo treba po zasnovi splošnega ljudskega odpora, to pa pomeni, da se bo streljalo po vsej Sloveniji. Tukaj bi uničili en tank, drugje tovarnjak in če bi vse to seštel, bi bile dneve izgube zelo velike. Ko je general Adžić grozil, da bo prišel še enkrat delat red v Slovenijo, sem ga v pismu opozoril, da smo se tukaj med vojno štiri leta borili v zelo težkih razmerah, pa smo preživeli. Opozoril sem ga tudi, da nas je še vedno živih precej partizanov, z bogatimi izkušnjami in da bomo začeli s splošnim ljudskim odporom, na kar mora resno računati. Tudi v vojnah v Alžiriji, Vietnamu in Afganistanu so Francozi, Američani in Sovjeti popustili in noben okupator ni vzdržal. Morala je pri branilcu veliko večja kot pri napadalcu. Mislim, da so vse to temeljito preučili in ugotovili, da nimajo kaj iskati v Sloveniji.

Vojniki bi neradi hodili služiti vojaški rok v Sloveni-

jo, saj je jasno, da bi bili v okolju, ki jih sovraži in bi bilo njihovo življenje nemogoče. Vse kaže, da so vsi ti elementi prevladali in odločili so se za umik.«

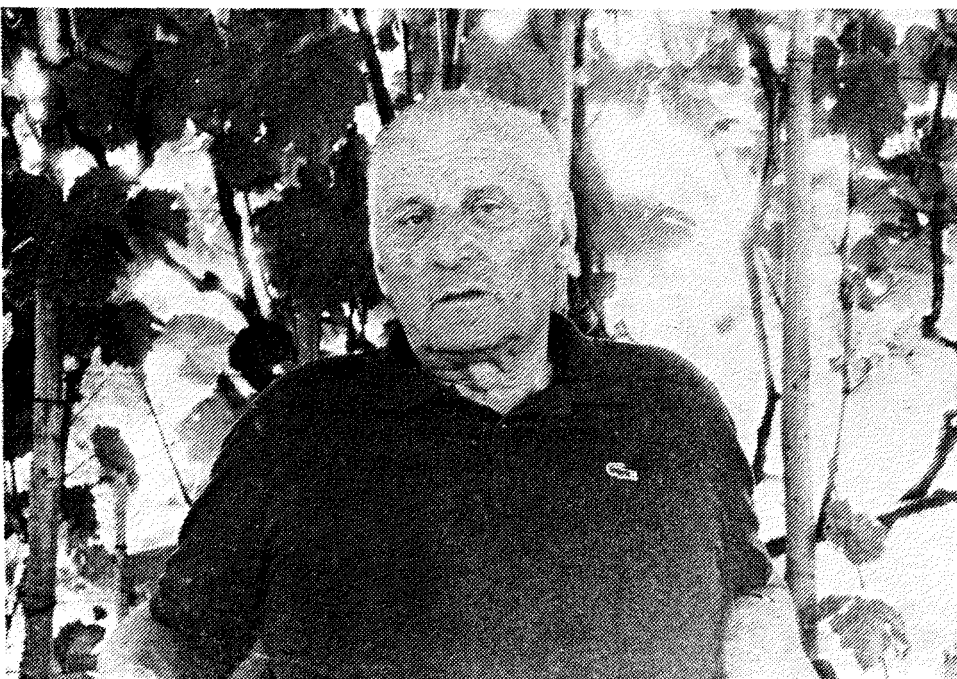
Pa vendar. Ali obstaja še kakšna možnost za ponovni napad na Slovenijo?

»Mislim, da ne obstaja nobena možnost več. Če bi hoteli še enkrat napasti, bi morali koncentrirati sile, predvsem pa je v Jugoslaviji javno mnenje proti takšni akciji. Spomnimo se akcij srbskih mater, pa silnega nezadovoljstva nekaterih srbskih rezervistov, predvsem v Pančevu, kjer se je uprla oklepna brigada. Sramotno in nizkotno se mi zdi iti z letali in tanki nad lasten narod. Takšne akcije sem obsojal že takrat, ko je armada s tanki strašila po Kosovu. Če je že treba pomagati policiji, naj to stori pehota, ne pa tanki. Pri vseh teh akcijah, tudi v Sloveniji, so računali na psihološki dejavnik. Prepričani so bili, da bomo z letali in tanki prestrašili ljudi, ki se bodo pomirili, vendar pa so vsaj v Sloveniji dosegli ravno nasproten učinek.«

Kako pa sicer ocenjujete načrt o umiku jugoslovanske armade iz Slovenije?

»Mislim, da je načrt narejen na hitro. Enote jugoslovanske armade so v Sloveniji zapirale možne smeri napada z avstrijske in italijanske meje. Zdaj bo šla vsa tehnika, ki je bila predvidena za to, iz naših krajev in to se mi ne zdi prav. Sprašujem se, kako bomo Slovenci zapirali te smeri. Bomo to naredili z golimi rokami? Če bomo hoteli to narediti učinkovito, bomo morali v tehniko vložiti velikanska sredstva. Zato bi morala armada razmisliti in pustiti tehniko tukaj, pod pogojem, da Slovenija prevzame obrambo teh možnih smeri napada. Rezervistov ima Slovenija dovolj, saj je bilo v vojnih enotah JLA na območju naše republike več kot osemdeset odstotkov Slovencev.«

Pogovarjal se je Bojan Kuntarič

Sime zbira in komentira

Slovinci - hlapčevski narod

V zadnji številki TV-15 sem v komentarju »Hunski govor« generala Adžića tudi zapisal: »Videz je, da se generalpolkovnik Adžić sploh ne nadzoruje več. V pičlih nekaj minutah je zljil na Slovenijo, njene prebivalce in vojake ter seveda na zakonito gnojnice, kot še nihče pred njim!«

Generalu Adžiću, za katerega krožijo nepreverjene vesti, da ga bodo na hitro upokojili, se je sedaj nepričakovano pridružil nihče drug kot Franc Potočnik, poslanec SKZ-LS v družbenopolitičnem zboru skupščine R Slovenije. Navajam njegove izjave v Delu 20. julija na 16 strani:

»Z (brionsko) deklaracijo Slovinci veliko izgubljamo. Zahteva, da se morajo enote TO razorožiti. Istočasno smo priča kršenju te deklaracije s strani JA na vseh nivojih. Za Slovenijo sem prepričan, da bo deklaracijo spoštovala, saj smo Slovenci znani po svoji ubogljivosti ali kar kot hlapčevski narod.« (podčrtal Sime).

Spoštovani poslanec lahko tako piše v svojem imenu ali celo v imenu Slovenske kmečke zveze-Ljudske stranke, ki ji pripada, brez dokazov pa ne more pisati, da smo Slovenci kar hlapčevski narod!

Franc Potočnik je še zapisal: »Kako bo po treh mesecih? Po naravi sem velik optimist, ampak tudi zelo trden realist. Prepričan sem, da bomo na slabšem kot 25. junija. Jugoslovanska vojska naj bi bila v zlem pasu ob meji, od koder jo bo potem veliko težje spraviti, kot bi jo sedaj, carine gredo v Beograd v glavnem po financiranje JA itn. Spet bomo na začetku poti, na kateri pa bo zaradi moratorija veliko več trnja, naš nasprotnik bo veliko močnejši. Pa vendarle ne smemo obupati, ne smemo biti malodušni.« (konec navedbe)

Potočnikova predvidevanja se seveda niso – uresničila. Vendar je kot poslanec optimistično razpoložen: »Gотовo je pred nami lepša prihodnost.«

V istem Delu in celo na isti strani sem našel še zanimivo pisanje Mire Šumrada iz Ljubljane. Navajam:

»Vendar bi želela kljub do ločenim majhnim slabostim izraziti občudovanje vseh naših najvišjih politikov, s predsednikom Kučanom na čelu, da so vzdržali strahotni pritisk in kljub vojnim razmeram sorazmerno mirno in zbrano odgovarjali na vsakovrstna vprašanja domačih in tujih reporterjev. Ne smemo pozabiti, da so imeli v teh resnično dramatičnih dneh trojno funkcijo: voditi vojno, voditi diplomatsko bitko, navezovati in vzdrževati stike z najrazličnejšimi mednarodnimi institucijami in instancami, poleg tega pa še informirati domačo in tujo javnost. Slovenski državljani, s katerimi se v teh dneh pogovarjam, se strinjajo, da so se v odločilnem zgodovinskem trenutku za Slovenijo po spletu okoliščin znašli na njenem čelu ljudje z ogromnim znanjem in izjemnim inteligenčnim kvocienatom, pravi »možganski trust«; to ne velja samo za predsednike in ministre, temveč tudi za njihove številne sodelavce, ki ne stojijo toliko v ospredju.« (konec navedbe)

Po objavljeni pisariji v Delu pa sodim, da Franc Potočnik le ne sodi v možganski trust, ki ga opisuje gospa Mira Šumrada. To bi bila prava nesreča za slovenski narod v zanj najbolj usodnem času. Kljub temu pa sem prepričan, da bo spoštovani Franc Potočnik še vnaprej dober republiški poslanec SKZ-LS...

V Delu pa sem 20. julija našel na prvi strani (navajam):

»Washington, 19. julija – 'V prvi ligi ste', je Lawrence Eagleburger, ki v Bakerjevi odsotnosti vodi ameriško diplomacijo, dejal slovenskemu zunanjemu ministru dr. Dimitriju Ruplu, ko sta se sestala v ameriškem zunanjem ministrstvu. Dr. Dimitrij Rupel, ki ga je na obisku v ZDA spremljal generalni direktor SDK Igor Omerza, je imel med pogovori v State Departmentu sestanke s sedmimi ameriški senatorji in več kongresniki. Vsi so izrazili nedvoumno podporo neodvisni in samostojni Sloveniji.« (konec navedbe)

»Hlapčevski« slovenski narod pa take in podobne »dokaze« spoštovanih Potočnika in njegovih istomišljenikov iz vrst kranjskih liberalov, zbira

in hrani za prihodnje volitve, ko bo, tako vsaj upam, za igranje v »prvi slovenski ligi« potrebno izpričati povsem drugačne kakovosti in ne le že neštokrat prežvečeni protikomunizem, ki nekaterim pride vedno prav...

Tudmanovi krščenci

Nevsakdanji krst je opravil Franjo Jurak, župnik cerkve Blaženega Marka Križevčana na Selski cesti v Zagrebu. Hkrati je krstil kar osem otrok Marije in Nezira Pece. 21. maja se je jima je rodil še osmi otrok, zato sta sklenila, da bodo z novorojenčkom obenem krstili še njegove starejše brate in sestre.

Za botra so zaprosili kar predsednika Republike Hrvaške dr. Franjo Tudmana, ki je prošnji ustregel. Njegov odposlanec Toni Glowatzky

dman dobesedno prilizuje Muslimanom v Bosni in Hercegovini. Pri tem ne gre prezreti, da je zagrebška islamska skupnost močna in zelo dobro organizirana, kar zgovorno dokazuje tudi nova velika džamija v Zagrebu (ki je veliko stala)...

Islamska skupnost iz Zagreba je dr. Franjo Tudmanu poslala pismo, v katerem izraža zaskrbljenost zaradi »pokristjanjevanja Muslimanov«.

V sporočilu za javnost, ki ga je izdal urad predsednika Republike Hrvaške, je med drugim rečeno, da ne »gre za pokristjanjevanje Muslimanov, ampak so bili krščeni otroci, ki do takrat še niso bili krščeni in po besedah staršev niso pripadali Islamski verski skupnosti.«

Ni pa še odgovora na vprašanje, kdo bo za krščence skr-

Ta že deluje, denimo, v vzhodni Slavoniji (del R Hrvaške)!

Z Brnika ali iz Celovca?

Ljubljanska televizija je postregla s prizorom, ko sta Milan Kučan in dr. Janez Drnovšek po večurnem čakanju končno le poletela z letališča Brnik na Ohrid. Da bo letalo DC 9 Adrie Airways brez težav in zamud poletelo z Brnika, jima je zagotovil sam Stipe Mesić, predsednik predsedstva SFRJ. Ta primer zgovorno priča, kako malo pomeni v Belemgradu Stipe Mesić...

Z velikim presenečenjem pa sem v zagrebškem Večernjem listu dne 23. julija na tretji strani prebral (navajam):

naj časa in prostora.

Za razliko od Stalina, Milošević, kot nekdanji znani diktator Rajha, uporablja metode nacionalsocialistov pri vzbujaanju najprimitivnejših nacionalnih občutkov množic, da bi, kot je to počel nacionalsocializem s sudetskimi Nemci, izrazil Srbe zunaj Srbije, za uresničitev svojih velikosrbskih sanj.

Zato z obžalovanjem gledam na zasedanje intelektualcev pri Srbski akademiji znanosti, ki ne morejo spregledati, kakšni politiki služijo.

Srbi morajo doumeti, da so manjšina v Jugoslaviji in ne, da dr. Aleksandar Prlija kot ideolog nacionalsocializma v svojem primitivnem razumevanju demokracije, trdijo, da 40 odstotkov Srbov mora vladati ostalim narodom v Jugoslaviji!

Še o Hrvaški: »Glasoval sem za samostojno Hrvaško, v kateri pa morajo imeti Srbi iste pravice kot Hrvati.« Dr. Stevan Dedijer, v zagrebškem Danasu.

Samo tisoč mark na otroka

Med 14 tisoč begunci iz Hrvaške, ki so poiskali varnost v Vojvodini, je tudi več deset otrok iz vasi Vučkovec (v občini Našice).

Po dobrem mesecu so starši začeli zahtevati povratek svojih otrok v rodno vas, ker tam ni nihče več »ogrožen«.

Starši so bili sila presenečeni, ko so zvedeli, da so jim »bratje« Vojvodinci zaračunali vzdrževanje »ogroženih« otrok – kar po tisoč mark na otroka. Daj marke, če želiš še videti lastnega otroka!

Na tak račun starši iz Vučkovec seveda niso bili pripravljeni, ker jih o tem močna srbska propaganda ni pravočasno obvestila. Zaskrbljeni starši sedaj izjavljajo, da so otroke poslali preko Donave zaradi »prestiza« in ne zaradi ogroženosti.

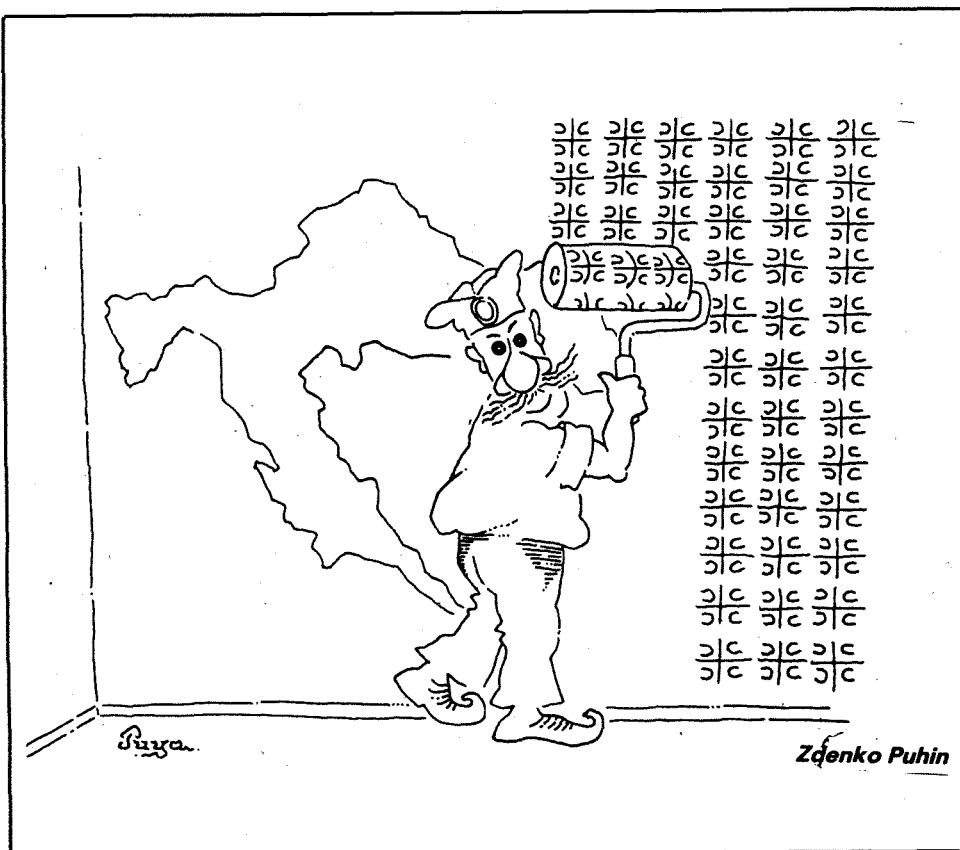
Gliha vkup štrih

V tržaškem Primorskem dnevniku sem 14. julija našel na prvi strani (navajam dobesedno):

»Rim – Kot obvešča tiskovna nota neofašistične MSI, sta se v Rimu sestala njen vsedrjavni tajnik Fini in srbski zunanji minister Branko Mikasinović, ki sta obravnavala položaj v Jugoslaviji. Predstavnik srbske vlade je med drugim dejal, da so bile doslej v Jugoslaviji meje samo administrativne, in da meje med republikami »niso bile nikdar določene na legalen in zakonit način, zaradi česar je pred odcepitvijo Slovenije in Hrvaške potrebno te meje na novo določiti z referendumom«. V ta kontekst pa je po Mikasinovićevih besedah treba vključiti tudi vprašanje italijanskosti Istre, Reke in Dalmacije (podčrtal Sime). Fini je poudaril »tradicionalne prijateljske odnose, ki vežejo italijanski narod s srbskim« in dodal, da »zgodovinski in kulturni razlogi narekujejo vrnitev po zadnji vojni izgubljenih ozemelj k italijanski domovini.« (konec navedbe)

V »demokratični« Srbiji še niso zanimali navedb okorelih italijanskih fašistov...

Vaš Sime

je krščencem Emini, Emini, Eginu, Eginu, Editi, Evelini, Elvisu in Eriki podaril v imenu botra zlatnika (franjo-dore) z likom predsednika Republike Hrvaške.

Nevsakdanji krst pa je povzročil ostre proteste islamske skupnosti iz Zagreba prav v času, ko se dr. Franjo Tu-

bej: ali Karitas ali Islamska verska skupnost. Skupno jima je dejstvo, da nista revna...

Moratorij ali krematorij?

Iskreno želim, da se sprejeti trimesečni moratorij v ostanke Jugoslavije ne bi spremenil v krematorij...

»Ipak, kako sazna je Hina, Predsjednik Slovenije Milan Kučan in član Predsjedništva SFRJ Janez Drnovšek koji su u Ohrid doputovali nešto poslije 15 sati, nisu krenuli s Brnika, već sa erodroma u Klagenfurtu.« (konec navdbe)

Hrvatski tiskovni agenciji Hina se je v zelo kratkem času njenega delovanja posrečilo, da je večkrat dezinformirala...

Srbski nacionalsocializem

»Sem svobodoljubni Srb z globokim čustvom za svoj narod in obenem poznavalec svetovnih tokov. Menim, da Srbi lahko živijo samo kot enakopravni z ostalimi narodi v Jugoslaviji, a ne njim nadrejeni!«

Od 1918 do 1941 je bila Jugoslavija pod dominacijo Srbije, jetnišnica narodov in narodnosti. Jugoslavija je leta 1941 prav zlahka razpadla, ker je bila njena armada pod poveljstvom srbskih generalov. Intelektualna, politična in vojna elita današnje Srbije ni iz tega potegnila nauka.

S pritlehno miselnostjo Milošević meni, da je zdaj, ko je propadla komunistična diktatura, nastopil pravi čas za ustvarjanje »Velike Srbije« pod plaščem Jugoslavije, kar je popolni anahronizem, zu-

Konkretnosti

Elektrika stresa tudi pri ceni

Tudi zadnje 25-odstotno povišanje cene elektrike, tako je pojasnjevalo podjetje Elektro Slovenija, je še izhajalo iz zveznih načel oz. iz principa Jugel. Le-ta bo odslej skrbel predvsem za usklajevanje tehničnega sistema, same podražitve pa bodo v rokah Elektro Slovenije in posredno tudi republiškega sekretariata za energetiko. V prvem se je oblikoval 7-članski delavski svet, v katerem so troje člani delavci Elektra kot javnega podjetja elektrogospodarstva, štirje pa zunanji; določijo jih izvršni svet RS.

V slovenskem elektrogospodarskem sistemu pričakujejo, da bodo s cenami elektrike zagotavljali normalno poslovanje, približati pa jih bodo morali zahodnoevropskim, oziroma bodo porabnike zdaj obremenili z »ekonomsko« ceno. Stroški ne bi bili tako visoki, če bi bili vezani le na vodne elektrarne: problem je s termoelektrarnami, ki pridobijo s Krškim skupaj dve tretjini potrebne elektrike, odvisne pa so predvsem od izkopa slovenskega premoga, seveda dražjega; posebno poglavje pa so stroški pri vgrajevanju ekoloških naprav v največje slovenske termoelektrične objekte.

Za elektriko plačujejo porabniki po sprejemu slovenskega proračuna tudi 20-odstotni davek. Težave pa so tudi v tarifnim sistemom, ki za zimsko sezono predvideva podražitev za 50 odstotkov, zgodi pa se, da se po prvem aprilu (poletna sezona) cena ne zniža... Ponavadi ji sledi še nova, zvišana...

Porabniki iz gospodinjstev si tudi ne morejo privoščiti nerednega plačevanja porabljene elektrike, saj po desetih dneh izteka roka za plačilo položnice lahko terenski operaterji elektriko preprosto izklopijo – brez vnaprejšnjega opozorila. Res pa je, da položnice porabniki dobijo dosti prej in da izgovori niso možni. Najbolj kronični neplačevalci so sicer veliki uporabniki električne energije, predvsem TGA Kidričevo in železarni na Jesenicah ter Štork, ki na primer od svojega 58 milijoni dinarjev velikega dolga do konca maja ni plačala niti dinarja!

Ob tem se poraja veliko vprašanj: ali veliki porabniki izrabljajo svoj strateško-ekonomski položaj v slovenskem prostoru? So le žrtev slabih gospodarskih razmer in se na to tudi izgovarjajo? Taka je bila pravzaprav navada iz prejšnjih let. Morda želijo izsiliti nižjo ceno pri Elektru Slovenija... Kakorkoli že, neplačevanje elektrike občutijo vsi, saj Elektro Slovenija pri svojih podražitvah vključuje še tudi spremembe tečaja tuje valute in povečanje cene goriv in industrijskih izdelkov. Da pa bodo pri Elektro Sloveniji morali upoštevati tudi vpliv plačanih položnic prav malih porabnikov, pa tudi v novi, sodobni organiziranosti tega podjetja ni kaj dosti slišati...

Jože Skok

sposojeno branje

Vojna proti pacifistom

Zgodovina se Črnogorcem neusmiljeno ponavlja; tudi danes kot že večkrat doslej jih drugi pehajo v vojno, le da tokrat na drugi strani muhe niso Turki, Francozi, Avstrijci, Arabci, Mongoli, Japonci ali kdove kateri še zunanji napadalci, ampak (dovčerajsnji bratski) jugoslovanski narodi. Popolnoma proti svoji volji, zahvaljujoč politiki svojega vodstva, je Črna gora praktično uvrščena v eno izmed vojskujočih se strani. O teh vojnih klicih, ki jih je bilo slišati pred skupščino Črne gore po takimenovani »antibiokratski revoluciji« se takrat, ko je bilo stanje v Jugoslaviji v primerjavi s sedanjim še idilično, smo pisali v prejšnjih številkah, vendar velja spomniti na vse pogostejše vojne klice tudi s strani najozžega črnogorskega vrha.

Tirade za točke . . . ve se, kje

Klicu podpredsednika predsedstva SFRJ Branka Kostića mitingarijem: »Varčujte s strelivom, potrebovali ga boste«, ni para – to ni bila neposredna napoved tistega, kar danes imamo – številne bojne fronte, stotine mrtvih in začetek državljanske vojne v sami Črni gori – ampak je postal antologijski primer državniške netaktičnosti. Tako je Kostić, ko je sejal veter, požel vihar«, saj so se ti »prihranjeni« naboji pred nekaj dnevi v Cetinju nabijali v telesa Črnogorcev, v Baru pa so pred nedavnim zleteli v zrak trije avtomobili in ena restavracija. Tisti, ki so se v šali posmehovali Kostićevi netaktičnosti – predsednik predsedstva Črne gore Momir Bulatović in republiški premier Milo Đukanović – so se te dni potrudili, da bi s podobnimi tiradami prisluzili kakšno politično točko v Črni gori in še več teh zunaj nje – ve se, kje!

Đukanović je pred nedavnim v skupščini v svojem stilu kar temeljito sondiral teren (»oni niso naši bratje in tudi nikoli niso bili«) Momiru Bula-

toviću, ki je na seji predsedstva Črne gore »nebratom« takorekoč napovedal vojno (ta njegov govor neustavljivo spominja na govor Slobodana Miloševića 7. julija), čeravno je le nekaj dni prej skušal pomirjati vse borce za mir s kritiko tistih, »ki za gospodstvo skupščine Črne gore hitijo v vojno«. Brez ovinkarjenja je poudaril, da bodo črnogorske rezerviste, trdijo, da jih je okoli 12 tisoč, (v milijonski

neznačilno, zlasti ko se je potrebno solidarizirati z »drugim očesom v glavi«, je lahko najti krivce. Tako je vedno budna Pobjeda objavila bombastičen naslov Dezertiralo je sto Muslimanov. Isti časopis pa je moral kaj hitro, tokrat v podnaslovu, objaviti novico »Muslimani niso bili edini«. Tudi sam Momir Bulatović je sporočil narodu, »da odziv vojaških obveznikov ni bil na zadovoljivi ravni.« Ko-

Medtem ko v nekaterih delih Jugoslavije divja neprizanesljiva vojna z orožjem, razsaja v Črni gori nič manj divja vojna besed (zaenkrat) proti tistim, ki so proti vojni. Biti tukaj pacifist pomeni res veliko tveganje, da si prisluzite vzdevek »izdajalec«, »dezertjer« in tudi »srbofob«. Tistim, ki se niso odzvali mobilizacijskim pozivom, oglasilo se jih je manj kot 40%, pa še potem so množično zapuščali enote, so grozili z odpuščanjem z dela, s sestavljanjem spiskov imen »za odstrel« . . .

BiH jih je – povejmo za primerjavo – le 20 tisoč), uporabili v tistih krajih, ki želijo ostati v Jugoslaviji, pri čemer pa se bodo Črnogorci tudi tokrat vojskovali za druge. To je najavil s stavkom: »Mi nikoli nismo puščali na cedilu nemočnih«. Najbrž ni Črnogorca, ki ne bi ob branju teh besed s ponosom pomislil na veličastno zmago nad Avstrijci leta 1916 pri Mojkovcu, ko je bila pred uničenjem rešena vsa srbska vojska in kraljevo spremstvo, ko pa je obenem ta Pirova zmaga pomenila tudi izgubo najelitnejših črnogorskih enot in – v skladu s tem – tudi prvo kapitulacijo Črne gore v njeni slavni zgodovini.

Črnogorci v rezervi

Glas ljudstva je medtem šokiral črnogorsko vodstvo: odziv rezervistov je bil katastrofalen (po pisanju neodvisnega tednika Monitor samo 40 odstoten), tako slab pa še dodatno razredčen z množičnim zapuščanjem bojnih vrst. Ker je to za Črnogorce popolnoma

liko pa je bila ta raven »nezadovoljiva«, kaže kompromisno sporočilo, da se lahko »dezertjerji« brez posledic vrnejo v vojašnice, pri čemer so se nekateri podjetja in združenja, pa tudi posamezniki, hitro potrudili, da bi »bič naroda« dosegel izdajalce.

Tako je direktor in eden vodilnih Momirjeve vladujoče partije Danilo Vuksanović, ki je gmotno obilno podpiral nekdanjo zvezo komunistov (zdaj Demokratično partijo socialistov) v predvolilnem boju, terjal, da »dezertjerje« njegovega aluminijškega kombinata, vržejo iz služb, sekcija združenja »Goli otok« iz Ivangrada pa terja objavo spiskov imen »izdajalcev« (najbrž podobnih tistim, ki so jih pred štiridesetimi leti objavljali z njihovimi imeni). Seveda pri tem niso osamljeni in tako vstaja dan, za katerega smo že mislili, da se nikoli ne bo vrnil: anatemizirajo vojne begunce, od njihovih družin terjajo, da se jim odrečejo, številnim je ogrožena vrnitev na delo . . .

In ravno, ko je satanizacija »dezertjerjev« dosegla raven pred moralnim in eksistencialnim linčom, je grmeče reagiral komaj ustanovljeni mestni odbor za mir, sestavljen iz več političnih (opozicijskih) strank in združenj s svojim geslom »Junaštvo je ne iti v vojno« so streznili razburjene in vznese vojaške kroge. S tem ko so postavili stvari popolnoma drugače, so pacifisti v svojem razglasu črnogorskemu ljudstvu sporočili, da vodstvo Črne gore vleče to republiko v brezsmiselno bratomorno vojno, v kateri ne bo in ne more biti zmagovalca. Tragična je prevara in

ne bo nikoli dezertjerjev niti ene vere ali naroda, vendar vojakov za sovraštvo in bratomorno vojno ni treba iskati tukaj!«

Njegov soborec in predsednik ZZB Črne gore Vlado Kapičić je rekel, »da so maske padle in da se zdaj vidi, kdo je za Jugoslavijo, kdo pa ne«. Po njegovem mnenju so proti ravno tisti, ki se zavzemajo za to, da bi bila za nas boljša neka »skrajšana Jugoslavija«, kar je te dni pogosto slišati, kakor tudi teze, da nam bo »brez njih boljše in lepše«. »Moramo se upreti defetističnemu obnašanju in tezem 'naj gre vsak kamor hoče', kajti na mejah takšne Jugoslavije ne bo nikoli miru«, je rekel.

Burno, morda še burneje od borcev, so pozdravili mlade zborovalce za mir: študenta Nebojšo Medojevića (Student-ski forum iz Črne gore je bil eden izmed organizatorjev shoda) in intelektualce Miodraga Vlahovića, dr. Milana Popovića in igralca ter publicista Mihaila Radojičića, znanega z imenom Šok. Medojević je rekel, da ne smemo dovoliti, da bi to neumno vojno vodili tisti, ki so svoje otroke že namestili izven meja te države in si zagotovili existenco s polnimi računi v tujih bankah. Če pride do vojne, bo ubijal brat brata in prijatelj prijatelja. Oni pa bodo to gledali s strani, po državniško bodo sprejemali naša trupla na letališčih, pošiljali bodo telegrame sožalja in spustili sem ter tja kakšno lažno solzo, pri čemer bodo še kar naprej varovali svoje fotelje.«

Titograjski miting za mir

Še glasnejši in prepričljivejši protivojni klici, ki delujejo kot glas razuma v norišnici, so odmevali dva ali tri dni kasneje na prvem mirovnem shodu, ki je bil kdajkoli pripravljen v Titogradu in ki ga je spodbudil omenjeni odbor. Pred približno pet tisoč udeleženci iz različnih delov Črne gore so govorili in peli o miru ter bratski slogi, dijaki, študentje, igralci, profesorji, politiki, borci, med njimi tudi narodni junak, junak s Sutjeske in Neretve, Komnen Cerović, ki je med drugim obsodil tudi četniško krvavo orgijo na Cetinju 12. julija in vzkliznil: »Za Jugoslavijo svobodnih in enakopravnih narodov

deniči dajejo izjave, v katerih ni niti pičice sovraštva, groženj ali vzajemnega prelaganja krivde, medtem ko v govorih Njihovih Velikanstev vse mrgoli od strupa.«

»Gandijevci« v naskoku

Sodelovanje narodnega junaka in nosilca Partizanske spomenice 1941 pa organizatorjev in udeležencev protivojnega shoda, ki je minil dostojanstveno, brez običajnega mitingaške navlake, brez zahtev po orožju in streljanju, ni rešilo pred napadi režimskega tiska; tako je beograjska Politika zapisala, da »je bil ta zbor alibi za dezerterstvo!« Titograjska Pobjeda, ki jo tukaj duhovito kličejo »Politikin Zabavnik« že dolge dneve ne odjenja satanizirati udeležence tega dostojanstvenega shoda in jim pripisuje, po preizkušenem receptu, slovensko-hrvaško-šiptarsko provenienco. »Zakaj takoimenovani borci za mir niso priredili svojega shoda v Cankarjevem domu, na Jelačićevem trgu ali Podujevu?« žolčno pripominja »komentator« Pobjede.

No, zdi se, da je vse to zaman. Klica miru je inficirala črnogorsko ljudstvo, ki je v veliki večini odločeno, da ne bo dvignilo orožje nad nobenim jugoslovanskim narodom. Ob tem je najglasnejša in najodločnejša zahteva, da črnogorskih vojakov in rezervistov ne uporabljajo zunaj meja Črne gore. Črnogorski pacifisti in »gandijevci« so očitno močnejši od vseh agresivnih in oboroženih nasprotnikov. Verjetno pa bi bilo v primeru resnične zunanje agresije na Jugoslavijo in Črno goro obnašanje teh skupin povsem drugačno, morda tudi obrnjeno. Kajti, kot je rekel Mića Vlahović, član mestnega odbora za mir, »Črnogorci nočejo biti topovska hrana v vojni nacionalistov v kateremkoli delu Jugoslavije«. Ali jih je treba zato imeti za slabiše? Nikakor ne! Še naprej so junaki in pravični kakor prej, vendar so očitno potegnili iz zgodovine tudi nekatere dragocene nauke.

Slobodan Racković
(Vjesnik u srijedu, 24. julija 1991)

Spomini živijo

Čakala sva na smrt

Vas Črni Potok v miru in v vojni

Letos mineva štirideset let, odkar je vas Črni Potok doživela največjo tragedijo oziroma zločin, ki so ga storili italijanski fašisti nad prebivalci.

Vas Črni Potok leži kilometer vzhodno od Čabra, čez Čabranko, na slovenski strani. Vasi je razpotegnjena, tako da ima še štiri podimena: Vici, Hrib, Malni in Vas. Prebivalci Črnega Potoka so bili pred vojno polkmetje. Moški so delali pretežno v gozdovih, pozimi na Hrvaškem. Ženske pa so doma delale na kmetijah. V Črnem Potoku so bili tudi gostilna in trgovina ter trije vodni mlini za mletje koruze in pšenice. Bila je tudi stopa za luščenje ječmena. Vse to se skriva za imenom vasi Malni. V Črnem Potoku je bila tudi znana kovačnica pri Urhu, kjer so kovali dobre sekire, plenkače, motike in podobno. Tudi vodno žago za razrez hlodovine so imeli. Vaščani so bili bolj revni, vendar napredno usmerjeni. Moški so bili daleč naokrog priznani kot dobri delavci.

Ko so Italijani okupirali naše kraje, je s tem nastalo še večje siromaštvo. Dela ni bilo, kmetije so bile premajhne za pridobivanje hrane. Ko so prišli prvi partizani, smo se vsi vključili v Osvobodilno fronto. Prvi javni sestanek sta v Črnem Potoku vodila Jan Perovšek, takratni komisar čete KB, in komandir Zorko Bombač; ta dva sta v Čr-

nem Potoku organizirala odbor OF. Naloge odbora so bile zbiranje podatkov italijanske vojske, zbiranje hrane za partizane in razna druga opravila. Organizirana je bila tudi civilna zaščita.

Prva žrtve vojne vihre je bil moj brat Franc Mihelič. Nekega dne v začetku maja 1942 je prišla skupina hrvaških partizanov. Zahtevali so, nič hudega misleč, naj gre z njimi in nikoli se ni več vrnil. Sporočilo oziroma pismo, da ga ni več med živimi, je prinesel Zorko Bombač.

Vas Črni Potok je bila za partizane na strateško pomembnem položaju, saj so partizani patrolirali iz Trave, Pungtra, Zurge, do Osilnice. Večkrat so se partizanske patrolje tudi spopadle z italijanskimi, ki so prihajale po cesti na hrvaški strani. Vendar v Črni Potok Italijani niso vdirali, saj skoraj ni bilo dneva, da ne bi bili v Črnem Potoku partizani.

Akcija na cesti

Okoli 20. julija 1942 je v Čabar prišla močna italijanska kolona v spremstvu dveh tankov in enega oklepnega vozila. Medtem pa je prišel v Črni Potok en vod partizanov pod vodstvom, če se ne motim, »Martina«. S temi partizani smo se dogovorili, da gremo nekaj mlajših moških z njimi, da bi razkopali cesto v Sapotju na hrvaški strani in da bi

napadli kolono, s seboj pa smo vzeli sekire, žage in krampe. Na Sapotju smo prekopal približno 100 metrov ceste in jo zarusili z drevjem. Porezali smo telefonske drogeve, tako da je bila prekinjena zveza s Čabrom. To delo smo opravili Dolfe Lavrič, Alojz Miklič, Franc Vesel, brata Jakob in Valentin Malnar, Filip Tušek, Franc Ožbolt, moj brat Blaž in jaz.

Partizani so bili ta čas v zasedi. Do napada pozneje ni prišlo, zakaj, še danes ne vem. Partizani so odšli, nam so pa rekli, naj gremo domov, kar pa je bilo usodno.

Naslednji dan sem opazoval, kako se je vračala kolona Italijanov iz Čabra, bilo je popoldne. Pomikala se je zelo previdno; spredaj je šel tank, za njim tovornjaki, polni vojaštva, v sredini oklepni avto in zopet tovornjaki vojaštva in zadaj tank. Ko je kolona prišla do porušene ceste je obstala. Po tem dogodku se je nekaj tovornjakov in en tank vrnili nazaj v Čabar. Pozneje se je izvedelo, da so bili Italijani zelo razkačeni. Precej dela so imeli, da so za silo popravili cesto in odstranili narušeno drevje. Naslednji dan je šla kolona naprej proti Pleščem in Sušaku, nato pa je nastalo neko zatišje. Italijani so požigali okoliške vasi, kot so Zurge, Bezgarji, Papeži, Okrivje, Vrhi, ljudi pa odpeljali v internacijo.

1. avgusta 1942 so italijanski fašisti vdrl v našo vas, bilo je lepo popoldne. Štab italijanskih fašistov se je nastanil na Hribu v Črnem Potoku, v gostilni. Od tod sta krenili dve koloni, ena proti Malni, druga pa v Vas. Pri nas, pri Malnih, so fašisti obkolili hišo in zahtevali partizane, nas, moške, pa zastražili. Ker izmed nas nihče ni znal italijansko, je italijanski oficir vprašal, če zna kdo francosko, pa tudi tega ni nobeden znal. Moj brat Blaž je nekoliko razumel in je oficirju rekel, da zna nekdo v Vasi. Oficir je takoj poslal

ponj dva vojaka in mojo sestro Julko. Tako je prišel Franc Vesel iz Vasi, ki je dobro obvladal francoščino. Oficir in on sta se dolgo pogovarjala. Franc nas je verjetno dobro zagovarjal; italijanski oficir je na koncu pogovora zamahnil z roko in stražarjem ukazal Vesela pospremiti domov, ostalim vojakom pa je ukazal odhod iz Malnov.

Medtem so v Vasi fašisti aretirali vse mlajše moške in jih odgnali na štab na Hrib. Ko so bili zbrani, jih je štabni oficir vprašal, če so vsi. Dva izmed aretiranih sta v enem glasu izjavila, da manjkajo Franc Vesel in Mihelič. Oficir je z veseljem sprejel to izjavo in takoj ukazal, da so vojaki šli v Vas po Vesela in k Malnom, kjer so aretirali mene, brata Blaža in očeta. Očeta so pozneje na štabu zaradi starosti izpustili domov.

Ob podelitvi priznanj ob 50-letnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda

Matjaž Kmecl:

»Samonadzorovanje, samoobvladovanje, treznost in skromnost«

Resda je prišla letošnja podelitev priznanj OF ob njeni 50-letnici z zakasnitvijo, ker 4. julija, na sam dan borca, zaradi znanih razmer v Sloveniji nikomur ni bilo do slovesnosti. Pa tudi kasnejša podelitev (19. julija) je bila predvsem še ena priložnost, da so zbrani pretehtano spregovorili o času, ki ga živimo. Zdi se, da je bil dr. Matjaž Kmecl ob tej priložnosti s svojimi besedami o nujnem samonadzorovanju eden prvih, ki je opozoril na drugo plat človeške naravi, ki se ob zmago-slavju, oziroma pravični zmagi včasih prevesi v nespoštovanje soljudi in druge nečednosti.

Čeprav bi morala biti priznanja OF podeljena 4. julija na skupni jugoslovanski praznik borcev, je bila slovenska slovesnost po svojevrstni simboliki in v več kot značilni sili razmer kot je rekel govornik dr. Matjaž Kmecl, predstavljena na slovenski dan vstaje. Ta čas se je Jugoslavija zalomila podolgem in počez, z njo so se globoko in boleče zalomile stoletne predstave o svobodni in pravični združbi južnoslovanskih narodov. Do sinoči smo zato živeli v strahu pred novimi ekspedicionizmi in norostmi. Toda zdi se, da je še nekaj razuma in tako bi bilo danes govoriti, kot da je še zmeraj včeraj, nesmiselno: kar se je zgodilo v zadnjih urah, je vendar nekaj velikega.

Pred tem pa se je spet enkrat sklicala k življenju tista sijajna in nepopustljiva strnjena slovenskih ljudi, kakršno nosite v spominu izpred pol stoletja prav vi. Pohlevna provinca pod Alpami je to svojo sicer neopazno lastnost pokazala v zadnjih sedemdesetih letih že tretjič – pod Mai-

strom, v NOB in zdaj, tako da nikakor ne moremo več govoriti o naključju. Troje niti malo ponižnih ali celo hlapčevskih dejanj – kot se je za ta narod še malo pred tem bal Cankar. Ne da bi pretirano ugajali sami sebi ali podcenjevali druge – saj ima slehernik, sam ali v skupnosti, kakršna je narod – svojo čast, pravico in sposobnost, imenujmo to pri odmerjanju in usmerjanju svojih ambicij in svoje prihodnosti pred očmi. Ni se nam zimeraj spet treba ukvarjati s svojo majhnostjo, tudi s samonapihovanjem se nam ni treba – dobro pa se je zavedati realnosti, tudi v dobrem. Neka nemajhna notranja moč in presoja o pravem času je ena takih slovenskih razsežnosti, nesorazmernih slovenskih telesnosti.

Ko so šli novinarji Mladine te dni na Dolenjsko, so zapisali, da je bilo treba biti samo pol ure med kmeti, pa je bilo popolnoma jasno, da partizanom ni bilo treba ravno streljati po hiši, če so bili lačni. Mogoče je to veliko izkušnjo, ki se je potrdila že med NOB, propagand-

no-revanšistična velikobesednost zadnje leto odrinila ob stran. Zdaj se je o njem trajnem obstoju lahko vsakdo prepričal sam – na najbolj spontan način se je oglasila povsod, ne samo med kmeti: tako, kot se je oglasilo jasno ločevanje med različnimi vojskami. Poglavitna napaka voditeljev zadnjega posega med Slovence je bilo prav podcenjevanje takšne pripadnosti in takšnega razlikovanja. Vojska, ki s tanki pridere na ulice, mendra avtomobile in vrtove, kruši hiše, da bi nagnala strah v kosti, lahko še toliko govori o svoji ljudskosti, pa to seveda ni.

Pred dnevi sem v Dravogradu in Holmcu od blizu videl, kaj so s streljanjem napravili iz hiš, ki so jih preprosti, nikomur nevarni, vendar neskončno pridni in iznajdljivi ljudje zgradili dobesedno po ljudskem reku o zrnu do zrna. Tam sem na knjižni polici v čez in čez postreljani hiši videl Cankarjeva zbrana dela, scefreno prestreljena s tremi krogli: kot nekakšen zaključni odgovor na dolgoletna moledovanja in predlaganja, naj bi »ljudska« armada v Sloveniji vsaj malo spoštovala tudi slovenščino.

Bilo pa je jasno še nekaj: Če tak graditelj, ki mu zmeraj spet in na vseh koncih in krajih zmanjkuje denarja, misli, da mora vseeno in za vsako ceno imeti za stalno duhovno in simbolno tovarništvo Cankarjevo literaturo

in če na drugi strani »ljudski« vojak misli, da se da skozi knjige predvsem fino in interesantno streljati, potem to ni le naključna razlika med dvema človekoma, temveč med kulturo, ki ji je oborožena obramba samo zadnja možnost, ker ima pred tem bogat sistem drugih vrednot, ter barbarskim strelstvom, ki ne vidi dlje od samozadostnega uničevanja. Natančno tako, naj se spet za hip povrnem, sta si pred pol stoletja, ko so slovenski borci za svobodo na enako odločen in ponosen način odgovarjali zgodovinskemu nasilju, stala naproti partizan s Prešernom v nahrbtniku ter esesovski strelec. Največkrat se v floskulah o svobodi niti ne zavedamo vseh teh globin, ki jih boj za hip odkrije; naj verjamemo ali ne besedam o slovenski zgodovini kot zgodovini posebne kulture – zmeraj spet se v odločilnih trenutkih pokaže, da je v tem narodu zares neka pomembna kulturna energija kot silovita motivacijska moč.

V tem smislu je tudi prav, da se ob današnji priložnosti spomnimo še nečesa, česar se očitno v svoji zgodovini učimo z manjšim uspehom, je pa za državno zrelost enako pomembno: samoobvladovanja, samonadzorovanja, treznosti in skromnosti ob uspehu, naj rečem ob zmagi. Ohranjanje spoštovanja ali vsaj dostojnosti do slehernega na-

»... Ohranjanje spoštovanja ali vsaj dostojnosti do slehernega nasprotnika ali celo sosed, izogibanje vojvodstvu, ki je že partizanstvu napravilo ničkoliko škode, izogibanju nadutosti ali surovemu ravnanju z drugimi življenji in usodami. V vseh teh rečeh pač še danes velja prastaro Mojzesovo pravilo, da so grehi kaznovani na otrocih in celo otrok otrocih, če že na storilskih starših niso. Brkone bo res, da precej današnje pokore delamo za zelo zgodnje grehe oblastnega dela vojne in povojne generacije, ki je sicer v boju proti evropskemu fašizmu opravičila veliko in zgodovinsko delo. Hočem reči: struktura oblasti je večna in neuničljiva reč – in naj se zgodovina zdi v resnici slepa kokoš, zna večkrat biti tudi odlična in eksemplarična učiteljica – seveda samo v primeru, ko se je ne ponižuje ali brezglavo taji, temveč pozorno posluša...«

sprotnika ali celo sosed, izogibanja vojvodstvu, ki je že partizanstvu napravilo ničkoliko škode, izogibanje nadutosti ali surovemu ravnanju z drugimi življenji in usodami. V vseh teh rečeh pač še danes velja prastaro Mojzesovo svarilo, da so grehi kaznovani na otrocih in celo otrok otrocih, če že na storilskih starših niso. Brkone bo res, da precej današnje pokore delamo za zelo zgodnje grehe oblastnega dela vojne in povojne generacije, ki je sicer v boju proti evropskemu fašizmu opravičila veliko in zgodovinsko delo. Hočem reči: struktura oblasti je večna in neuničljiva reč – in naj se zgodovina zdi v resnici slepa kokoš, zna večkrat biti tudi odlična in eksemplarična učiteljica – seveda samo v primeru, ko se je ne ponižuje ali brezglavo taji, temveč pozorno posluša.

To se zdi toliko bolj pomembno imeti v mislih, koliko dlje napredujemo v svoji popolni neodvisnosti, kajti večja ko sta ta suverenost in svoboda, večjo odgovornost prinašata. Bernard Shaw je trdil, da se svobode prav zato boji zelo veliko ljudi, ker nalaga odgovornost. Ne smemo se je bati – in ravnati moramo z njo z največjo človeško, politično in vsakršno občutljivostjo in preudarnostjo. Pod človeškimi prsti je svoboda hitro pokvarljivo blago.

Naj bo tako ali drugače: glejmo z optimizmom v prihodnost. Vsem današnjim odlikovancem z borčevskimi priznanji čestitam: hodili ste po pravi poti o pravem času, tako kot hodi ves slovenski narod že vse to stoletje, s sposobnostjo moškega tveganja in vendar z razumno presojo, s pogumnim samozaupanjem!

V Papežih

Nato so nas zbrane odgnali na hrvaško stran; tam sta čakala en oklepni avto in en tovornjak. Tu so nas nagnali na tovornjak in nas dobro zastražene odpeljali proti Pleščem. Prva postaja je bila pri vasi Papeži. Tu je bilo italijanskih vojakov, da so se kar trli. Prihajali so iz smeri Dragarji, iz slovenske strani. Nagnali so nas čez most, na slovensko stran, kjer je bil v takratni šoli štab italijanske vojske. Tu so nas zasliševali in tudi pretepali. Zanimalo jih je, kdo je v odoboru OF, zakaj smo rušili ceste; za vsak odgovor »nisem« ali »ne vem« je padla močna klofuta ali brca. Seveda s tem niso ničesar dosegli, saj smo se že prej dogovorili, da ne bomo ničesar priznali. Ko je bilo zaslišanje končano, so nas ponovno nagnali čez most na hrvaško stran, kjer so nas zopet vkrcali v tovornjak in nas odpeljali na Plešče. Tu so nas zapeljali na dvorišče domačije pri Čopovih, pri Berti. Zaprli so nas v Bertin hlev, kjer smo bili zaprti vso noč s 1. na 2. avgust. Naslednjega dne zjutraj so nas dobro zastražene odgnali h Komparjevici, k Antonu Pršletu in nas zaprli v podstrešje, kjer so stanovali karabinjerji. Na podstrešju je bil zaprt že en mlad partizan, študent. Bil je korajžen, povedal je, da so ga Italijani ujeli nekje na Babnem polju. Od kod je bil doma, ne vem, saj nismo smeli dosti govoriti; kasneje so ga s še dvema partizanoma mučili in ustrelili pri Papežih.

Za nas so kopali jamo

Medtem so že za nas kopali jamo neki domačini, menda partizani, ki so se predali Italijanom. Seveda mi za to, da kopljejo jamo, nismo vedeli. Zaslutili smo šele ob enajstih, ko so prišli na kosilo, z njimi pa še štirje karabinjerji in en ustaš. Eden izmed

nas je vprašal, če bodo nam kaj dali jesti. Nek domačin je odgovoril, »da bomo kmalu dobili«. Potem je še isti vprašal, zakaj so nas pripeljali, ali zato, ker smo dajali partizanom jesti. Eden izmed naših je dejal, da partizanom nismo dajali jesti, ker še sami nismo imeli. Ta pa mu je odgovoril, kaj da laže, »saj je še sam dobil jesti v Črnem Potoku«. Nato smo bili vsi tiho, saj nismo vedeli, kdo sploh je.

Ob dvanajstih je z dovoljenjem karabinjerja prinesel za nas hrano Janez Vesel, brat tistega, ki je stanoval na Pleščih. Še danes se dobro spominjam, v veliki skledi je prinesel zabeljene koruzne žgance in belo kavo. Za vse je bilo dosti, le žlic ni prinesel dovolj, saj ni vedel, koliko nas je. Tako smo morali eni čakati, da so se drugi najedli. To je bila prva hrana, odkar so nas odgnali od doma in seveda zadnja za tiste, ki so jih postrelili...

Po kosilu so zopet karabinjerji, ustaš in tisti domačini odšli, seveda kopat jamo za žrtve. Karabinjerji so bili nekako živčni, na straži so ostali le trije. To je za nas nekaj pomenilo. Ob štirih popoldne se je res začelo rožljanje z orožjem. Nagnali so nas po stopnicah v hodnik prvega nadstropja. Postrojili so nas in smo šli eden po eden v pisarno. Tu smo morali oddati vse svoje osebne predmete: nože, vžigalnice, cigarete, ure in podobno. Povedati smo morali svoje ime, priimek in rojstni datum. Ko je bilo to končano, je prišel takratni župnik na Pleših Ludvik Žigar v obredni obleki in nas začel skupinsko izpovedovati. Dejal je, da ne smemo ničesar zamolčati, ker je to smrtni greh. Zanimalo ga je, če smo res podirali ceste, kot nas Italijani bremenijo. Ničesar nismo priznali.

Tedaj je prišel v višji italijanski oficir in šel

naravnost v pisarno. Čez nekaj časa se je vrnil s spiskom. Prebral je vsa imena, nato pa je brata Blaža in mene nagnal nazaj na podstrešje, za nama pa zaprl vrata. Kaj se je spodaj še dogajalo, ne vem. Partizan na podstrešju je dejal: »Jutri bomo pa mi na vrsti.« Ure in minute so bile strašne...

Čez kako uro ali več so prišli karabinjerji in tisti domačini. S seboj so prinesli čevlje in nekaj oblek ustreljenih vaščanov. Zdaj smo šele vedeli, da se je zgodilo nekaj strašnega. Eden tistih domačinov me je pogledal od glave do pete in nato dejal, da imam dobre čevlje. Res sem imel čisto nove gojzarice; nič nisem odgovoril, pomislil sem le, če ljudje pobijajo zaradi čevljev, jih verjetno tudi sami ne bodo dolgo potrebovali. Potem so se začeli pripravljati na večerjo. Vsi so jedli, samo nam niso nič dali. Sledila je dolga noč z 2. in 3. avgust. Čakali smo. Zjutraj, ne vem, koliko je bila ura, je prišel karabinjer, poklical brata Blaža in mene. Odgnal naju je nazaj v prvo nadstropje, nato pa v pisarno. Tu so nama izročili stvari, ki so jih nama prejšnji dan vzeli. Karabinjer, ki je znal nekaj hrvaščine, je dejal, da sva srečna, da sva ostala živa. Res sva bila srečna za takratne razmere.

Kolone za v internacijo ni bilo

Potem nas je odgnal v pisarno v pritličju, kjer je bil tajnik občine Roman Križ iz Trpoti pri Čabru. Karabinjer mu je naročil, naj naju namesti v neko barako, kjer čakajo za internacijo. Tam so že bili Okrivljani in Spodno Žagarčani. Pridružili naj bi se prvi koloni, zvedelo pa se je, da so eno kolono razbili na Vršču pri Gerovu, zato kolone tudi niso prihajale. Primanjkovati pa je začelo hrane za Italijane; ofenziva je nekoliko popustila.

Vaščani Črna Potoka smo nato zvedeli, kaj se je zgodilo. Moja mama in žena mojega brata Blaža sta se tedaj napotili proti Pleščam, kjer sva bila zaprti. Prinesli sta nama nekaj hrane in perila. Ko sta se oglasili pri straži, je prišel nek Hrvat, rekli so mu Matkovič, ki je delal na takratni občini Plešče. Dejal je, da je, če ni vas požgana, možno, da naju izpustijo domov. Res, tako je tudi bilo. Dejal je, naj gresta z njim na komando. Tam so mamo vprašali, ali je vas požgana. Ko je odgovorila, da ni, je dejal, da greva lahko domov, vendar na svojo odgovornost. Za ta čas je bilo to res zelo tvegano.

Vendar je želja po svobodi močnejša od vsega. Brez vsake prepustnice smo jo mah-nili na pot proti domu, vedeli pa smo, da se bo za svobodo treba še boriti. Ko smo prišli domov, smo se zopet povezali s partizani. V jeseni smo se zopet udeležili ene diverzantske akcije, kjer smo prekopali cesto v Križevi Dragi nad Čabrom. Pozneje, leta 1943, sva šla z bratom Blažem v partizane, v Gorenjsko-primorski odred. Brat Blaž je leta 1944 padel v boju z Nemci in belogardisti. Enaka usoda je doletela tudi vaščana Franca Ožbolta iz Vrhov in Slavka Urha, Kovačenskega. Franc Volf in Matija Košmrlj sta umrla v internaciji na Rabu. S tem se je število žrtv v Črnem Potoku povečalo na 16. Pet družin je izgubilo po dva člana, šest družin po enega člana, le pet družin je preživelo brez žrtv. Vas Potok je verjetno ena izmed vasi, ki je dala največ žrtv v NOV.

Zdaj vas Črni Potok izumira. Starejši ljudje so že pomrli, mladina se je izselila in izselila v industrijska mesta. Res sta v gradnji cesta in most čez Čabranko, vendar mnogo prepozno. V Črnem Potoku živi le še šest družin.

Jože Mihelič

Partizanska mamica Lizika Verbuč

Vezi, ki so prinašale smrt

V zavetju Golt in zgornjesavinjskih gora, kjer se pozimi preganjajo viharji in se gorjanci grizejo z mogočnimi zmeti, poleti pa jim strmine, položene pod smrekove gozdove in bele peči, ničkolikokrat pokažejo zobe, živi Verbučev rod, Lizika, dobrodušna osemdesetletnica in njeni. Na skoraj tisoč metrov nadmorske višine, nad neštetimi ovinki, ki se zvijajo proti idilični gorski vasi Šmihelu, živi Verbučev rod že dobrih petsto let domala skozi vsa ta stoletja enako: čuva drobnico, pase po gorskih saminah živino, seka gozd, v večnem, harmoničnem skladu z naravo. Včasih sta se po saminah bohotili rž in pšenica, danes ju ni več.

Včasih je bilo še marsikaj. Pač veliko tega, kar še danes najdeš – a le v kakšnih Jalnovih knjigah.

1925. leta se je mladi Verbuč odločil, da pojde k Orlu, k Zidarjevim, po dekle. Po Liziko. Na Verbučevem niso bili reveži, a je bilo tam treba garati. Takorekoč noč in dan. Grišti kolena po strminah. Lizika je to vedela. Tudi, da bo mladi Verbuč dobil okoli 91 hektarov zemlje. Pravzaprav vse to takrat ni bilo pomembno. Po strminah je vriskala ljubezen.

In ljubezen je storila, da sta imela deset otrok. Pravzaprav enajst – dete je umrlo. Z dobričino, tem plemenitim človekom, Gregorjem, ki mu nič ni bilo prehudo, sta koračila usodi naproti; z vsemi drobljanci, s katerimi si človek ni mogel kaj prida pomagati, a so razveseljevali dušo in prijali očesu, sta zgoraj pod Goltmi brez nerganja, kar tako, nenadoma, padla v nepred-

vidljivost. V žgočo, nevarno nepredvidljivost.

Jesovniku, Acmanu in še nekaterim iz Šmihela vsa ta reč že od prvega dne ni bila po volji. Poklicali so Verbučevega Gregorja. Prijatelj Gregorja. Začeli so prihajati: Letonjeva dva, Janez in Vlado, Atenina brata, Atena, spuščali so se iz temin gozda, s samini, tihotapili se preko odrov, tipali po obronkih...

Drugo leto vojne so Šmihelčane ustrelili. Liziko in Gregorja je zmrazilo, prepričalo ne, še manj odvrnilo.

Sediva v mogočni kmečki sobi. V kotu kraljuje peč. Tudi mogočna. Pod nabožnimi podobami se kot jagode molka kotrljajo spomini. Vnučki plezajo po babici, kljub nogi v povoju. Nekaj tednov prej si jo je, nesreča pa taka, zlomila. In potem bolnišnica. Nasvidenje, savinjske gore. Kako zna biti vse to zoprn!

»Bili smo – in smo še – globoko verna, krščanska družina, ki ji je bilo poštenje sveto in ljubezen do domovine zakon. Komunizem ne, domovina da, je dejal Gregor,« se je hudomušno, po prijetno toplo zalesketalo v Lizikinih očeh ob spominu na njenega Gregorja, ki ga je izgubila davnega petinšestdesetega leta. Poslej skoraj ni minil dan, se noč prevesila v zoro, da ne bi bil v hiši partizan. Ali Nemec.

Ne da bi vedela, sem nena doma postala »partizanska mamica«. In od takrat smo postali ena sama velika družina. Nihče se ni vprašal, kje boš vzel, komu boš dal, kaj bo ostalo tebi... Včasih

smo s fanti pomolili pod bogkovim kotom, pod svetimi podobami. Vsi skupaj.

Včasih je kdo tudi čudno gledal, neprijazno, a je molčal. Kajkrat so nas ti pogledi tudi zbegali.

In so prihajali. Bračičevci, tomšičevci, šerčerjevci, aktivisti, kurirji in zapletali Gregorja in Liziko, stara dva Verbuča, samotno gnezdo pod Goltmi, v nevarne igre. Prepovedane igre. V vezi, ki so nosile smrt, ki se je ničkolikokrat plazila v strmih rovtih.

»Lačni nismo bili nikoli, strah pa nas je bilo,« se spominja Lizika, spomin ji ne nagaja, prijaznost in vedrost, iskrive oči jo delajo precej mlajšo, kar nekako mi ne gre v glavo, da v tej ženici tiči osem desetletij. »Bili so dnevi, ko je pokalo okoli hiše, da je bilo groza.

Dnevi, raztrgani od žalosti.

Še pred urico, dvema, še manj, sem jih videla žive, zdrave, vesele, s kruhom

ra, ki je padel nad hišo 21. aprila 1945... Lizika se spomni Vladimirovega obraza, njegovih besed, gibov celo... Vladimirovi prihajajo. Ne pozabljajo do brote.

Pustim jih. Podam se med ovinke. In premišlujem. O vsem. Kar sem napisal in kar nisem. O Gregorjevem odhodu, takoj po vojni, na trimesečne orožne vaje nekam ob Drino. Njegova Lizika je bila hudo bolna, otroci, vsaj nekateri, še majhni. Tega nihče ni maral razumeti, ne vedeti o letih, ki sta jih dala »skozi«, kot pravi Lizika, za stvar. Agrarna jim je odščipnila 31 hektarov. Gregorju so naložili nehvaležno delo: moral se je lotiti pobiranja pridelkov. Obvezna oddaja. Pretokla sta se skozi »nora« leta, preživela marsikaj, »s pomočjo krščanske ljubezni, ljubezni do sočloveka, z vednostjo, da je treba pomagati človeku v stiski, domovini v tegobah«, kot je dejala. Zaradi pobranega žita so bili pogosto lačni. Takrat so se spomnili na krogle, ki so

Lizika Verbuč

Na strmini pod Goltmi, na Verbučevem

Koroški kulturni delavec

Profesor Jože Potočnik je doslej veliko prispeval h kulturnemu in življenjskemu utripu Slovenj Gradca, zato ga vam podrobneje predstavljamo.

Rodil se je leta 1935 v Sušaku pri Ilirski Bistrici; oče je med vojno v Bosni padel, domačijo so požgali okupatorji, pod streho so jih sprejeli sosede. Po osnovni šoli se je vpisal na koprsko učiteljsko, nato pa prišel kot učitelj v Mislinjo. Leta 1959 se je vpisal na Višjo pedagoško šolo, po diplomu pa je leta 1962 postal predmetni učitelj na Srednji šoli v Slovenj Gradcu. Ob delu je študiral na II. stopnji in diplomiral leta 1971.

Ves čas je poučeval in še poučuje zgodovino, poleg dela v šoli pa je zastavil široko kulturno dejavnost v mestu in občini. Kot mentor zgodovinskega krožka je pripravljaval različne razstave zgodovinskega gradiva ob raznih pri-

ložnostih in sodeloval na številnih prireditvah. V okviru občinske kulturne skupnosti pa se je posebej posvetil razvijanju in utrjevanju poklicne, pa tudi ljubiteljske kulturne dejavnosti. Vedno se je zavzemal za policentričen kulturni razvoj, tudi v občini, za sodelovanje s sosedi, pa pobratenimi občinami, za obnovo Kulturnega doma v Slovenj Gradcu.

Poseben del njegovega dela pa so številni članki in stavki z zgodovinskega področja, ki jih je pisal v Mislinjsko dolino, Odsevanja, Večer. Trajno vrednost ima knjiga o spomenikih NOB v Mislinjski dolini, pa knjiga o tovarni usnja, kot urednik je vodil izdajo zbornika ob 15-letnici Obrtne zadruge Slovenj Gradec in zbornika, ki je izšel ob 70-letnici Planinskega društva Slovenj Gradec. Sodeloval pa je tudi pri vseh dosedanjih šolskih zbornikih.

Adolf Ankon

v roki, razposajene... potlej so jih prinesli – mrtve. Joj, kolikokrat se je to zgodilo. Tako je bilo štiriinštiridesetega s partizanom Gregorjem, tako z našim hlapcem Martinom, ki se je zaradi natrte noge skrival v stanu v planini. Prišli so povedat, da Tina leži v planini – mrtev, prestreljen s sedmimi rafali. Še verizico so mu ukradli. Niso ga pustili odpeljati. Potem sta mož in stric to storila na svojo pest.

V izbo stopijo gosti. Ne poznam jih, a Liziko radostno presenetijo, skoraj jo vrže pokonci. Zadnji hip se spomni na nogo. Vladimirjev brat z ženo in vnukinjo. Tistega partizana Vladimi-

brenčale po izbi, na samotne nočne goste, na partizanski vrvež v izbi, po hiši in jim je bilo hudo pri srcu.

Brez gozdov bi Zgornjesavinjčani ne pomenili dosti. Gozdovi so njihovo življenje. Čeprav so Liziki in njenim vzeli enaintrideset hektarov zemlje, tudi gozda, se z moratorijem na sečnjo v družbenih gozdovih le ne strinja. Od takrat naprej gozdne ceste propadajo, propada tudi gozd.

»Ni res,« mi odzvanjajo njene besede, ko se spuščam proti dolini, »da gozdarji ne bi dobro skrbeli za gozd. Večina je delala dobro, strokovno podkovano in pošteno. Skrbeli so za

gozdne ceste, za podmladek, tudi za gorske kmetije navsezadnje. Za marsikaj se jim lahko zahvalimo.«

Bila je neskončno srečna, ko so ob osamosvojitvi v Ljubljani zaplapolale zastave, se oglasila Prešernova Zdravljica. Kot je srečna vselej, kadar jo obiščejo njeni varovanci, nekdanji partizani, ki ji dobrote nikoli ne pozabijo. Včasih, seveda ne brez ponosa, pravi, da je hiša polna. Ob praznikih. Nedeljah. In kot Vladimirov brat ji prinesejo v zahvalo kakšno malenkost. Kav, pecivo, za veselje.

Z vsemi temi spomini, ki se zlasti v nočeh prikraejo

iz davnine, ne le žalostnimi, je lepo živeti. Z občutkom, da si delal dobro.

»To, kar se na Hrvatskem dogaja,« slišim žalostni zven njenega glasu, »se ne more dobro končati. Požigati žito je brezumje. Tega ne more nihče razumeti. To je podlost. In – takšni ljudje morijo. Moj bog, kaj smo dočakali...?!«

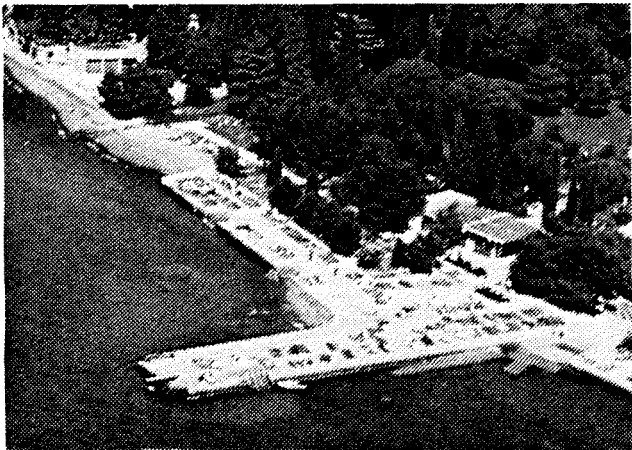
Deset otrok, enaintrideset vnukov, sedem pravnukov, dobra, zvesta četa partizanske mamice izpod Golt. In vsi tisti, ki jim je Lizika Verbučeva bila mati v sili, prijateljica in predvsem – človek z velikim srcem. Vsi ti ne pozabljajo.

Milenko Strašek

S srečanja izolskih borcev

Ker zaradi znanih dogodkov tudi izolski borci (kot marsikje po Sloveniji) ob dnevu borca niso prišli skupaj, so se sestali desetega julija, njih več kot 400 (!). Prišli so še številni drugi, ki so na ta način izrazili svoje spoštovanje NOB in tudi borcev za svobodo.

V govoru, ki ga je imel ob tej priložnosti predsednik občinskega odbora ZZB NOV Izole Maksimilijan Šiška, je bilo slišati tudi grenke besede: »Čeprav slavimo naše praznične dneve (4. julij, dan borca in 11. julij, občinski praznik, tudi povezan z NOB), smo tudi potrti, razočarani glede

ravnanja JA, ki je pokazala svoj okupatorski značaj do vseh državljanov Slovenije. Lahko pa smo zelo zadovoljni, da se tudi pri mlajši generaciji nadaljuje naš neuklonljiv ponos, saj smo bili že pred petdesetimi leti na okopih boja proti fašistični in nacistični vojski, skupaj v mednarodni protifašistični vojni, ki nam je prizadela mnogo gorja prav v teh krajih, že od prve svetovne vojne, posebej pa še v času od leta 1941 do 1945.«

Maksimilijan Šiška je poudaril, da so borci ponosni, ker so se znali ob pravem času upreti okupatorju, fašizmu in nacizmu v oboroženi vstaji, glede narodove samoodločbe pa je dodal, da so bili temelji slovenske državnosti in suverenosti vtakani že v vrsto državnopravnih aktov, izoblikovanih še sredi vojne. Odločno je razmejil protifašistični boj od državljanske vojne in opozoril na poskuse opravičevanja sodelovanja z okupatorjem ter hkratne poskuse izogibanja resnici o kolaboracionizmu.

Vsi so odločno podprli sklepe slovenske skupščine in temeljno ustavno listino, pohvalili mlade in njihovo delo v TO ter milici, na koncu pa z bučnim ploskanjem pozdravili govornikov vzklik suvereni in demokratični Sloveniji.

a.

Borci in krajanj praznujejo skupaj

Že 23. junija sta dva polna avtobusa in nekaj osebnih avtomobilov odpeljali več kot 100 borcev in krajanov KS dr. Petra Držaja iz Šiške v Češnjice v Tuhinjski dolini, kjer so ob spomeniku padlemu zdravniku dr. Petru Držaju in njegovim pobitim ranjencem počastili svoj krajevni praznik 22. junij. Tam se jim je pridružilo skoraj 100 domačinov ter gostov, med katerimi je bil kamniški župan. Slavnost

je bila kratka in prisrčna: položitev venca k spomeniku ob zvokih slovenske himne, kratka nagovora domačega predsednika KS Tuhinjske Poljanške ter predsednika KO ZZB dr. Petra Držaja. Šolarji iz bližnje osnovne šole pa so za zaključek pridali prisrčen recitacijski spored.

Naj navedemo samo nekaj osnovnih misli iz govora predsednika KO ZZB dr. Pe-

tra Držaja Tomaža: »Tu smo se zbrali mladi in borci NOV, ki smo si istih misli in želja; želimo si svobodo, mir, ljubezen in medsebojno spoštovanje, predvsem pa spoštovanje do vsega, kar je bilo ustvarjeno v preteklosti, v času NOB, po vojni in danes. To si ne bi želel samo padli dr. Držaj in njegovi soborci, pač pa si to še vedno želijo vsi poštteni Slovenci!« In v nadaljevanju: »Dr. Peter Držaj, zdravnik in humanist, partizan in reševalec človeških življenj, nas iz tega mesta pod vnožjem partizanske Menine nemo, pa vendar glasno opozarja, da so tod vedno živeli svobodni lju-

dje, ki so pripravljeni za svobodo in ponos žrtvovati tudi svoja življenja.« Ob koncu pa je še dejal: »Negujmo to medsebojno druženje še naprej, vsi, bivši partizani, predvsem pa mladi rod. In zato kličemo: nasvidenje prihodnje leto!«

Po končani prireditvi pa so se krajanj obeh krajevnih skupnosti zbrali na koncu vasi ter ob zvokih partizanske harmonike in lepih slovenskih ter partizanskih pesmi še bolj učvrstili medsebojno prijateljstvo.

Milan Tomaž

Na stara leta ostanemo pozabljeni

Le malokje obstajajo med upokojenci (med njimi je veliko prekaljenih borcev in aktivistov) in nekdanjim kolektivom zares pristne vezi. Tudi če je bilo ob slovesu upokojenca izrečeno nekaj vpljudnih in zahvalnih besed, so bile te kar hitro pozabljene. Upokojenci ostajajo z občutkom pozabljenosti, čeprav so morda delali trideset let ali več v istem kolektivu.

Današnje razmere so resnično take, da ne ostaja veliko časa za stike z nekdanjimi sodelavci. Dovolj pa bi bilo, če bi se ob srečanju vsaj za nekaj trenutkov ustavil korak in izmenjala beseda ali dve. Marsikomu bi to pomenilo več kot vsaka druga nagrada.

Res je, da se mora staro umakniti novemu. To je povsem naravno. Prav je, da se delovne razmere izboljšujejo

in da delovna organizacija napreduje. Tega se veselijo prav vsi nekdanji delavci. Zelo prav pa bi bilo, da bi vzdrževali medsebojne prijateljske, povsem človeške stike – grenkih občutkov, da v svoji nekdanji delovni organizaciji ni pomenil veliko, tako ne bi bilo.

Vedno bolj pa starejši občutimo splošno zapuščeno. Nekega dne sem na poti do doma srečal staro ženo. Opirala se je na popotno palico, noge je niso hotele ubogati kot včasih. »Po penzijo grem, nosim pa že osemdeset let križ,« mi je rekla, ko sem z njo malo poklepetal. »Veliko bi ti rada povedala o svojem življenju. Vem, da pišeš v časopise. Imena ne bi povedala, rekla pa bi, da se nekaterim materam na stara leta ne godi dobro.«

Adolf Ankon

Veliko načrtov

Pod praporom svojega aktiva so se že konec maja v Slovenj Gradcu zbrali invalidi. Predsednik Andrej Stradovnik je spregovoril o namenu društva. Pomagajo invalidom, kolikor pač dopuščajo finančna sredstva in meje pristojnosti, popestrijo družabno življenje članov z izleti in srečanji, posebno pozornost pa namenjajo težkim invalidom in socialno ogroženim. Posebno v sedanjem kritičnem času je predsednik vsem zaželel, da invalide ne bi gmotno povsem pozabili. Omenil je tudi, da so na Temelnjem sodišču v Slovenj Gradcu za invalide te občine vsak petek v tednu od 8. do 12. ure uradne ure, ko nudijo vso brezplačno pomoč v pravnih zadevah in podobnih težavah. Predstavil je tudi letošnji delovni načrt. Najbolj se člani razveselijo vesti o izletih: letos naj bi šli po Primorski, poleti naj bi priredili piknik na Pohorju, jeseni pa izlet na Dolenjsko. Na koncu se je vsem zahvalil za udeležbo in jim zaželel prijeten družabni večer.

A. A.

Delovno v Domžalah

Občinski odbor združenja Borcev NOV je na svoji redni seji sprejel več sklepov. Ob obravnavanju položaja v občini po razglasitvi samostojnosti republike Slovenije so posebej omenili bitko, ki je bila 27. 6. 1991 Trzinu; le ta pomeni eno prvih zmag naše TO proti okupatorski vojski. Odbor je sprejel stališče, polno zgražanja nad ravnanjem JA, izjavo pa so poslali Štabu TO ter Skupščini občine Domžale.

Odbor je tudi enoglasno podprl izjavo republiškega odbora ZB NOV o vsebini glasila društva Nova slovenska zaveza. Strinjamo se, da mora biti funkcija javnega tožila Slovenija, ki jo opravlja gospod Anton Drobnič, ne-strankarska in neodvisna. Ideologija, ki jo zastopa imenovani tožilec, pa za nas ni sprejemljiva. Podprli bomo aktivnosti za njegov odklic.

Člani odbora so konec julija na Golniku obiskali dolgoletnega predsednika krajevnega organizacije Prevoje Srečka Kočarja; obiskovanje obolelih članov pa je sploh v lepi navadi tega občinskega odbora, kar naj bi negovali tudi v prihodnje.

27. julija pa so v Radomljah praznovali 50-letnico odhoda tukajšnjih prvih partizanov v gozdove. Leta 1941 so se okrog devete ure zvečer začeli zbirati fantje v Preserjah, v Kriškarjevih smrekah. Na ta dogodek – ustanovitev Radomeljske čete – krajanj Radomelj in Domžal že vrsto let ohranjajo lep spomin. Letos je o njem na kratko govoril podpredsednik občinskega odbora Rajko Hafner, slovesnost pa je s svojimi pesmimi popestril oktet bratov Pirnat.

Stane Grilj

Partizanski knjižni klub

Najava prve zbirke

Zaradi časovne stiske in tehničnih razlogov bo prva zbirka Partizanskega knjižnega kluba izšla v dveh delih. Koledar kluba za leto 1992 in prvi dve knjigi bodo izšli do novembra 1991, nadaljnji dve oziroma tri knjige pa do marca 1992.

Vsebina, obseg in cena knjig za prvo polovico zbirke so takšne:

Koledar Partizanskega knjižnega kluba za leto 1992 bo vseboval priročen koledar s predalčki za zapiske, partizanske spominske dneve za leto 1941, reminiscence na 50-letnico Osvobodilne fronte, leposlovne, reportažne in strokovne zapise o vojni za neodvisno in samostojno Slovenijo, fotoreportažo o obnovi partizanske bolnišnice Franja ter pesnitve, črtice, razprave in polemike o osvobodilni vojni in narodnem izdajstvu na Slovenskem v letih 1941–1945. Besedila bodo opremljena z barvnimi likovnimi podobami in fotografijami. Zanimivega in aktualnega branja za bo za približno 120 strani (velikega formata) v broširani vezavi. Cena za člane PKK z največjimi ugodnostmi je 220 din, za naročnike polovične zbirke 265 din, za nečlane 310 din.

Knjiga Francija Strleta Tomšičeva brigada 1944 opisuje pohod, boje in preboje te udarne enote ob pohodu 14. divizije čez Hrvaško na Štajersko v času od 1. januarja do 26. februarja 1944, celjenje ran po nemški ofenzivi za uničenje divizije in prve uspešne napadalne posege na Moravškem in Štajerskem do vnovične združitve in preureditve njenih bataljonov od 27. februarja do 1. aprila, bojno in krepitveno sodelovanje s Šlandrovo brigado od 1. do 29. aprila, manevrsko bojevanje v prostoru med Dobro in Kamnikom od 30. aprila do 9. junija ter bojno delovanje v korist druge fronte na Pohorju, ob južni železnici in v okolici Celja od 10. junija do 29. julija 1944. Posebno zanimiva je tudi razčlemba uporniških, socialnih in narodnoobrambnih korenin za razmah partizanstva na območju 4. operativne cone. Vse to je smiselno slikovno opremljeno (36 barvnih skic, 4 razpredelnice, 126 fotografij), v dodatku pa sta še seznama borcev Tomšičeve brigade za čas od 13. julija 1943 do 1. aprila 1944 in od 1. aprila 1944 do 15. maja 1945 ter imensko kazalo v skupnem obsegu 734 strani. Cena za člane PKK z največjimi ugodnostmi je 750 din, za naročnike polovične zbirke 900 din, za nečlane pa 1100 din.

Knjiga Lada Ambrožiča-Novljana Pol stoletja potem je enkratno pričevanje o slovenskem osvobodilnem gibanju,

obarvano z osebnimi doživetji in razmišljanji. Razdeljena je na devet poglavij od leta 1941 dalje, pripoveduje pa o idejnih silnicah in moralni moči osvobodilnega gibanja, o težavah, izkušnjah in rasti partizanskih enot, napakah zaradi neznanja in političnih zablod ter o narodnem izdajstvu, ves čas pa izpoveduje vero v prevlado socialne države ureditve. Svoje izkušnje in razmišljanja opira na slikovite orise preprostih, poštenih in požrtvovalnih ljudi, s katerimi se je srečeval pred petdesetimi leti. Obseg 240 strani, vezava polplatno. Cena za člane PKK z največjimi ugodnostmi je 320 din, za naročnike polovične zbirke 385 din, za nečlane pa 450 din.

Druga polovica zbirke še ni popolnoma določena, v izboru so štirje naslovi. Odločitev bo padla 7. avgusta letos. Imamo pa že predračun za obe različici. Prva, v kateri bi bili dve elitni knjigi po 520 strani, bi za člane PKK z največjimi ugodnostmi stala 950 din, za naročnike polovične zbirke 1140, za nečlane pa 1350 din. Druga, v kateri bi bila ena elitna (520 strani) in dve knjigi v skupnem obsegu 552 strani, pa bi za člane z največjimi ugodnostmi stala 1050 din, za naročnike polovične zbirke 1265 din, za nečlane 1480 din. Celotna zbirka za člane Partizanskega knjižnega kluba v nobenem primeru ne bo presegla 2340 din.

Ob tem je treba povedati, da so te cene predvidene za naklado 2000 izvodov. Pri nakladi več kot 2000 izvodov bodo cene bistveno nižje, npr. pri nakladi 4000 izvodov za 14%, pri nakladi 6000 izvodov za 23%, pri nakladi 10.000 izvodov pa za 40% ali za 936 din. Potemtakem je v interesu vsakega člana, da pridobiva nove člane in s tem pomaga širiti gmotne temelje kluba. Toda na dlani je tudi, da moramo najmanj 2000 članov (naročnikov) pridobiti že do oktobra letos, drugače bo naša akcija ekonomsko propadla za vselej. Torej moramo za pridobivanje članstva napeti vse svoje moči in sposobnosti.

Zal moramo opozoriti tudi na to, da so te cene preračunane na tečaj dinarja nasproti nemški marki, kakršen je veljal v začetku julija, in da bomo morali cene v primeru inflacije prilagoditi tečaju dinarja nasproti nemški marki, kakršen bo veljal na dan izstavitve položnic. Zato prosimo za razumevanje, kajti uspeli bomo samo s pravim čutom za solidarnost in skupne koristi.

Za vodstvo kluba: Franci Strle

Kratka zgodovina Slovencev

Če Slovenije ne bi bilo, bi si jo morala Evropa izmisliti

Pri Mladinski knjigi je pred kratkim izšla knjiga avtorja Frančka Rudolfa z naslovom *Kratka zgodovina Slovencev*. Na dobrih dvestotih straneh znani slovenski pisatelj, dramatik in zdaj poklicni politik odstira popolnoma nove poglede na slovensko, jugoslovansko in nasploh svetovno politiko. Rudolfovi pogledi bodo zagotovo deležni še veliko različnih interpretacij, saj gre za povsem izviren, nov, neobremenjen, tudi šaljiv pristop k zgodovini. Eno zagotovo drži: večina dosedanjih zgodovin o Slovencih je bilo napisanih pod vplivom Dunaja in Beograda, Franček Rudolf pa je tezo, da so bili Veneti naši predniki, bistveno podaljšal v predzgodovino, natrosil pa je tudi nekaj tako novih pogledov na sodobno zgodovino, da bralec njegove knjige samo strmi. Gre za šalo ali Rudolf misli resno?

Franček se predstavi

Franček Rudolf je Prekmurac, ki je vso prekmursko vedrino prinesel v močvirno Ljubljano. Rojen je tik pred koncem vojne, zato – kot pravi sam – še nima dvojnih let; dvojno pa se je moral boriti v Ljubljani za ljubi kruhek. Dolga leta, tudi zadnjih sedem, je bil svobodni umetnik ali umetnik na svobodi, zdaj pa je poklicni poslanec in tudi predsednik Komisije za informiranje v slovenski skupščini. Poznamo ga kot odličnega pisatelja – lani je dobil Prešernovo nagrado za roman *Odpiram mlin*, zapiram mlin – napisal je celo vrsto izvrstnih dram, radijskih iger, esejev, vsega vruga se je lotil, v zadnjih dveh letih tudi politike. Na veliko je pisal in še piše v *Dnevnik* (Neodvisni, seveda), pa tudi po drugih časopisih ga je dosti.

Knjiga *Kratka zgodovina Slovencev* je nastala lani, v času prvih cvetov slovenske pomladi. Zakaj je sploh morala nastati? Navsezadnje se mora pisatelju hudo goditi, če se mora začeti na vso moč ukvarjati z zgodovino in politiko...

»Ko sem prebiral zgodovine o drugih narodih, pa naj bodo to Kelti ali Rimljani, Indijanci ali Kitajci, sem ugotavljal, da je bil vedno pri roki kakšen pismen človek, ki je zapisal kakšen račun, narisal kakšen koledar ali popisal kakšen vojaški pohod. Na koncu sem opazil, da je Slovence še najlažje primerjati z Indijanci pred Kolumbom. Tudi o njih ni nobenih pametnih pisanih virov skozi dolga stoletja. Nekateri Indijanci so sicer imeli pisavo, ki pa je danes ne zna nihče dobro brati in tudi preveč dokumentov je uničenih. Zato pa so pustili za sabo na kupe kipov in stavb, pa tudi mumije, tkanine in podobno... Slovenci pa prav ničesar... Toda jeziki, nekoč menda intenzivno uporabljeni, ilirski, tračanski, makedonski (predslovanski), keltski, grščina, razne romunščine – enostavno izginejo... Slovenci pa smo še vedno tu, z jezikom vred, s svojo kulturo, z vsem drugim inventarjem, kot bi bili najhujši zavojevalci, hkrati pa nimamo nikjer nobenega poštenega pisnega dokumenta... Zato sem tam v letu 1980 začel premišljevat, ali ni nekaj res hudo narobe... Nekdo nas je potegnil za nos... Navsezadnje so bili tudi prvi naseljenci na našem ozemlju, recimo, mostiščarji, v bistvu prvi pravi Slovenci...«

Pa te je kdo konkretno vzbudil k temu?

»Ne skrivam, da sta moja vzornika Vladimir Dedijer in Matej Bor. Odprla sta nekaj novih pogledov na slovensko zgodovino, Dedijer z bližnjo zgodovino, Bor z Etruščani in Veneti, in tako se je začelo...«

Vpliv majhnosti na zgodovino

Pisatelj Franček Rudolf je lani prejel nagrado Prešernovega sklada za svojo do sedaj najboljšo knjigo, za zgodovinski roman *Odpiram mlin*, zapiram mlin.

»Kot nor sem ob pisanju te slovenske sage študiral tudi zgodovino. Če tedaj se mi je kot na dlani izkazalo, da Slovenci gojimo nekaj stereotipov, bogve pod katerim vplivom, ki pa nikakor ne držijo, ne v zgodovinskem kontekstu ne v trenutnem pogledu na nas...«

In to si pozneje samo še poglobil?

»To, kar je napisano v *Kratki zgodovini Slovencev*, je še le poskus nove neobremenjene zgodovine. Treba je vedeti, da je vse, kar je napisano v Sloveniji, torej tudi vse prejšnje zgodovine, napisano pod vplivom majhnosti; vsi drugi narodi, s katerimi smo prihajali v stik, pa so pisali svoje zgodovine pod vplivom velikosti. To ni nič nenavadnega. Če gledamo na Slovenijo iz Evrope, potem se nam zdi samo kot delček Jugoslavije, če pa jo gledamo iz vesolja, Slovenija preprosto izgine, obstaja le drobna pikica, imenovana Jugoslavija. In tako naprej. Vse je odvisno od prizme, skozi katero gledamo na zgodovino. Slovenija je zaradi svoje majhnosti utrpela veliko veliko škodo...«

Franček Rudolf tako v svoji knjigi nazorno razlaga, da so bili Slovenci tudi vsi koliščarji, gradiščarji, Rimljani, sužnji, Langobardi in tako naprej... torej prav vsi prebivalci, ki so se znašli na tem prostoru.

»Težava je bila samo v tem, da ni bilo pravih zapisovalcev ali pa je bilo večina dokumentov pravočasno in intenzivno uničenih... Sam od sebe pač nihče izmed naših močnejših sosedov ni gojil simpatije do nas... Pa vendar smo imeli že zdavnaj pravo organizirano Samovo državo, pa Karantanijo itd... Začelo se zagotovo ni šele z brižinskimi spomeniki, saj so le-ti že pravi verski obrazec, obrazec pa imajo ljudje tedaj, kadar imajo odlično urejeno osnovno komuniciranje...«

V zgodovinah piše, da so stoletja prihajali na naše ozemlje Veneti, Iliri, Kelti, Rimljani, Langobardi, Huni, Bavarci, Franki, Madžari, Slovaki, Turki, Hrvati, Srbi, Mongoli, Romi... kdo ve, kdo vse.

»Ampak vsi ti so bili po mojem prav tako Slovenci, če so živeli tu in se spajali s prvotnimi prebivalci, ki so bili, recimo, Veneti... Vse je stvar različnih tez, ki pa ne smejo biti napisane s stališča majhnosti...«

Jugoslavija je mrtva

Ko je strankarski prvak dr. Jože Pučnik pred meseci izjavil, da je Jugoslavija mrtva, so bili nekateri zelo presenečeni. Franček Rudolf meni o tem še drugače:

»Ko sem natančneje študiral zgodovino, sem ugotovil, da Jugoslavije kot enotne Jugoslavije pravzaprav nikdar ni bilo. Tudi teh sedemdeset

let ne... Slovenci imamo ves čas neko strast odcepljevanja in priključevanja in Jugoslavija je bila samo želja to urediti drugače kot prej... Zaživel kot enotna tvorba pa nikdar ni in tudi nikdar ne bi mogla... Slovenci tako sami kot drugi narodi okoli nje tej umetni tvorbi niso bili nikdar naklonjeni, kakor tudi niso bili naklonjeni tako rekoč nobeni drugi povezavi. Za Slovenijo je res prava rešitev samo samostojnost, neodvisnost, nenavezanost na katerekoli drugo formacijo držav... Ko smo to sprožili, se je zazdelo čudno, kajti živeli smo ves čas pod vplivom fraz in gesel, ki pa niso nikdar zaživele v nas... V bistvu pa je treba samo malce bolj poznamenati zgodovino in vsakemu laiku bo jasno, da ne gre za nekaj novega, ampak samo za nadaljevanje iskanja boljše ali nove formule za Slovence...«

V *Kratki zgodovini Slovencev* Rudolf kar precej prostora namenja odnosom na Balkanu in medsebojnim spopadom, ki so samo nadaljevanje teh neprimernih odnosov. Zapiše celo:

Nobena od držav na Balkanu ni bila dovolj originalna. Se pravi, vsi modeli, ki so se jih lotili razni kralji, so bili že od vsega začetka zastareli.

In zakaj balkanske države niso mogle nikoli živeti skupaj?

»Ker ta oblika, ki so jo našli, ni nikdar združevala teh narodov. In ker je bila vsaka oblika združevanja povezana s preveč različnimi narodi...«

Je bilo tako tudi z Jugoslavijo kot delom Balkana?

»Tudi. Jugoslovanski federativni model je zabredel v popolnoma nemogoče vode že pred prihodom Turkov in že takrat so se tu dogajale zapletene kolonizacije, da kristjani pravzaprav niso imeli posebne možnosti...«

Obmejni pas

Pisec novih poljudnih zgodovinskih sestavkov Franček Rudolf za Slovenijo pravi, da bi si jo morali tisti iz Evrope, če ne bi obstajala, preprosto izmisliti.

»Slovenija je v bistvu obmejni pas med eno in drugo kulturo, med enim in drugi-

In kaj se bo po tvojem mnenju zgodilo, ko nam bo tudi Slovincem uspelo priti v Evropo?

»Samo to, da bo vžigalna vrstica nekoliko daljša, da se bo sod smodnika morda vžgal nekoliko pozneje, da bo morda obmejni pas med dvema kulturama ožji ali pa da ga – če se odcepijo tudi Hrvatje – sploh ne bo...«

V vseh zgodovinskih tvorbah smo Slovenci po Rudolfovem mnenju odigrali pomembno vlogo, tako v pozitivnem in tudi negativnem smislu, saj smo neke vrste katalizatorji majajočih se in razpadajočih držav:

Stereotipi se rušijo

V zadnjih letih smo se Slovenci sami precej oddaljili od značilnih stereotipov, ki so nam jih nadel predvsem drugi, sami pa smo prav tako verjeli vanje. Na primer: da smo sila delovni, da smo slabi vojaki, da smo navdušeni nad kulturo. Franček Rudolf je glede tega precej oster, že skoraj brezobziren.

»Vsi majhni narodi imajo tudi to lastnost, tako kot vsi majhni ljudje, da so zaljubljeni vase pretirano. Bogvedaj, da bi o Slovencih napisal kaj slabega ali izrekel na javnem mestu! Pa vendar je res, da smo se močno balkanizirali, da nam je delo samo na koncu jezika, da smo tako rekoč delovni invalidi. Treba bo – pa naj ne bo to samo fraza – vražje bolj poprijeti, na vseh področjih... Zdaj smo ljudstvo lenuhov, navideznih socialnih revežev, ljudi z dvema levima rokama... Nikjer na svetu ne čakajo tako na rešitev od zgoraj, kot še vedno čakamo mi vsi...«

In kako je s tem mnenjem, da Slovenci nismo vojaki?

»To seveda ne drži. Če le malce pokukamo v zgodovino, vidimo, da smo se Slovenci ves čas prekleto krvoločno tolkli z drugimi narodi, pobijali zase in veliko tudi za druge, vojska se nam sploh ni zagnusila. Na kratko rečeno: ni boljših vojakov na svetu od Slovencev. Le kako bi se mogli drugače tako krvoločno boriti pretežno za druge! Tega ni počel noben drug narod ali zelo redki, podobni nam. Tisto o miroljubnosti in vdanosti vladarjem tudi ne velja, saj je naša zgodovina en sam punt, upor na vseh koncih, v največjih primerih celo samomor... Kaj pa je drugega kot samomor, če napade skupina kmetov z vilami in motikami do zob oboroženega graščaka...? Da smo v resnici bolj krvavo krvoločni kot drugi narodi, kaže navsezadnje tudi to, da smo se na tem ozemlju sploh oddržali... Na stotine narodov in kultur je izginilo. Slovenci pa smo še vedno tu...«

In kako je s kulturo?

»Slovenci delujemo proti sebi, morali pa bi se zavedati, da se poleg z dobrimi blagovnimi znamkami, ki v bistvu sestavljajo Evropo in jo bodo tudi v prihodnje, le konkurenca bo hujša, v svetu potrdimo samo z izvirno kulturo. Doma pa se bo treba zavedati, da bo treba za svoj obstoj in kulturni razvoj prispevati vsaj trikrat, petkrat, morda tudi desetkrat več kot drugi narodi. Le s svojo kulturo bomo lahko dokazali Evropi, da res obstajamo, pa naj bo to še tako prekleto drago...«

Imamo torej sploh kakšne možnosti, da vsto-

pimo v tako opevano Evropo ali pa je to le iluzija?

»Odgovoril bom drugače. Slovenija je bila ves čas del Evrope, ki pa so jo hoteli nekateri balkanizirati. Evropa se zdaj niti ne zaveda, da smo del nje in največ energije bo potrebno za to, da Evropi to dokažemo. Evropa je pač lena gospa, ki vse dela po načelu čim manjšega odpora, zato ji moramo mi sami odpreti oči do resnice...«

Mediji v rokah Demosa

V javnosti se je v zadnjih mesecih razvnelo veliko polemik in postavilo mnogo vprašanj, ali je prav, da vladajoča koalicija hoče prevzeti nadzor nad mediji. Franček Rudolf ni samo aktiven poslanec, ki prispeva marsikatero izostreno misel v skupščini, ampak je tudi predsednik Komisije za informiranje. Kako je torej s tem očitkom?

»Ves ta hrup me izredno čudi. Nekdaj je imel tako rekoč nadzor nad mediji en sam človek iz enopartijskega sistema, brez kakršnih koli težav, s popolno podrejenostjo, pa vladajoče stranke ne bi imele vpliva na medije...«

Pa vendar se nekateri uredniki in novinarji bojujejo za demokratično besedo...

»Strah je nepotreben. Zame ni nič hujšega na svetu kot nezaupanja med ljudmi, kot preplašen novinar ali urednik, kot bojazen, da ne smeš povedati tistega, kar si želiš... Dosegli smo pluralistično demokratično družbo, ki jo bo treba v vseh pogledih še močno poglobljati, pa vendar: vsakdo je toliko svoboden tudi v demokraciji, kolikor si demokracije s svojim znanjem in poštenim odnosom upa in želi vzeti...«

Franček Rudolf si je veliko tega vzel že pred prvimi po-vojnimi svobodnimi volitvami pri nas. Veliko je pisal v časopise in revije, pri tem mnogo-krat, naletel tudi na slabe odmeve, na veliko so ga popljuvali v Beogradu, on pa je kar vztrajal in vztrajal ter svojo pisateljsko barko pripeljal do konca tudi v tem pogledu. V *Kratki zgodovini Slovencev* je na koncu urednik izdal je Aleksander Zorn priobčil tudi nekaj pomembnejših Rudolfovih člankov, ki so dnevniški zapisi o trenutnem političnem dogajanju pri nas. Največ jih je bilo objavljenih v *Dnevniku* in v pokojni Demokraciji. Zanimiv dokument časa, ki pa tudi ob prvi objavi ni bil samo dnevniško aktualističen, ampak zmeraj pogobljen z novim pogledom na zgodovino Slovencev in sosednjih narodov.

Franček Rudolf k uporabnosti zgodovine hudomušno dodaja:

»Zgodovina je zelo uporabna. Pojavi se tako v literaturi kot v turizmu. Je predmet reklame in predmet kupčije in vir zaslužka in prilžnost za čustveno ganotje in zapravljanje. Celotni časopisi ne morejo brez zgodovine...«

Kakorkoli obočamo, Rudolfova *Kratka zgodovina Slovencev* in tudi vsa druga njegova razmišljanja bodo marsikomu vzela spanec. Ali pa bo po njih trdnje zaspal. Morda pa se bo šele ob tej nenavadni knjigi prebudil.

Naj končam kar z Rudolfovimi besedami:

»Zato nam vsem skupaj želimo veliko uspehov in veliko zgodovinskih knjig...«

Ivan Sivec

Slovenski tematski muzeji

Čebelarški muzej v Radovljici

Slovensko čebelarstvo, ki ga predstavlja muzej v Radovljici, ima bogato izročilo. Izvirnosti njegovega razvoja in pestrosti čebelarstva gradiva so se zavedali nekateri pomembni slovenski čebelarji že sredi dvajsetih let, ko se je porodila ideja o čebelarškem muzeju, kar so uresničili leta 1959.

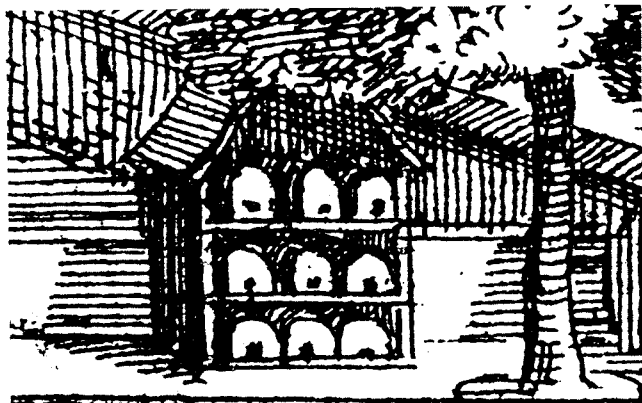
Muzej seznanja obiskovalce z najstarejšimi načini čebelarjenja in z razvojem čebeljih bivališč. V tehniškem delu zbirke je na ogled staro in

novejše čebelarstvo. Biološka soba predstavlja življenje in delo naše čebele »kranjske sivke«, ki se odlikuje po pridnosti, krotkosti in prilagodljivosti in je zaradi svojih vrlin preko trgovine s čebelami šla domala po vsem svetu.

Slovensko čebelarstvo je dalo nekaj svetovno priznanih čebelarjev. V muzeju je posebej poudarjeno delo Antona Janše (1734–1773), prvega čebelarškega učitelja na dunajski čebelarški šoli, ki je svoje izjemno čebelarstvo zna-

Peter Pavel Glavar (1721 – 1884), napreden čebelar in pisec prvega slovenskega čebelarškega besedila.

Prva znana upodobitev čebelnjaka na Slovenskem iz Valvasorjeve Topografije (1679)

nje izdal v dveh razpravah in katerega dognanja iz življenja čebel še danes držijo, v svojem času pa je bil z njimi med prvimi na svetu.

Slovenska posebnost, nepogrešljiv del naše kulturne dediščine, so panjske končnice, poslikane deščice z ljudskih panjev – kranjčev. Čebelarški muzej hrani več kot 600 izvornih panjskih končnic, od tega je okrog 300 razstavljenih, med njimi tudi najstarejša doslej znana s podobo božjepotne Marije iz leta 1758. Med mlajšimi motivi z bolj vsakdanjo vsebino so posebej priljubljeni humoristično in satirično obarvani (prizori z živalmi, lovski prizori, prikazovanje človekovih napak). Zaradi Lambergarjevega gradu v bližini Radovljice je zanimiv en najstarejših posvetnih motivov, ki je znan tudi iz ljudske pesmi, prikazuje pa dvoboj Pegama in Lambergarja.

Ta najbolj atraktiven del muzeja dopolnjujejo panji – plastike v podobi človeka ali živali, delo ljudskih podobarjev, in medicarski izdelki. Muzej se obrača k sedanosti z razstavnim prostorom, ki

govori o apiterapiji, t. j. uporabi čebeljih produktov v zdravilstvu.

Dodatna zanimivost muzeja so žive čebele, ki so na ogled v zastekljenem opazovalnem panju v poletnih mesecih.

Sprehod skozi muzej skupine obiskovalcev lahko zaključijo z ogledom dokumentarnih video filmov o poslikanih panjskih končnicah ali o medicarstvu in svečarstvu na Slovenskem.

Muzej je januarja in februarja zaprt, od maja do avgusta pa je odprt vsak dan (razen ob ponedeljkih) od 10. do 13. in od 16. do 18. ure. Septembra in oktobra je odprt od 10. do 12. in od 15. do 17. ure, v ostalih mesecih pa ob enakih urah ob sredah, sobotah in nedeljah.

Obiskovalci najdejo muzej v radovljiški baročni graščini v starem delu mesta.

Ida Gnilišak

Zdravnik svetuje

Koprivnica

Povejmo nekaj o **koprivnici**, kožni bolezni, pri kateri se pojavijo zelo srbeči rdeče obrobljeni izpuščaji, koža pa tudi oteče. Rečemo ji tudi urtikarija, deli pa se na več podvrsti. Ena izmed teh je posebej trdovratna, ki ji niti ne moremo najti niti odstraniti vzroka. V večini primerov pa se koprivnica sicer hitro pojavi, v enem ali dveh tednih pa tudi sama po sebi izgine.

Koprivnica se pojavi na podlagi različnih dražljajev, sam nastanek pa ima imunološki ali neimunološki značaj. Pri samoobrambnih (imunoloških) reakcijah se vedno vključi en ali več posrednikov – mediatorjev, ki povzročijo koprivnico oz. širjenje in povečanje propustnosti drobnih žilic kože kot zunanji znak le-te. Pri tej obliki se moč, razširjenost in mesto nastanka rdečila lahko hitro spreminjajo, takorekoč iz minute v minuto. Prizadete so lahko ustnice, jezik, veke, grlo in drugi deli telesa.

Najbolj znana in običajna pa je koprivnica, ki se pojavi kot majhen kolobar okoli **pika nekaterih žuželk**. Za ta letni čas so take kar pogoste, saj je komarjev, bolh in podobnega veliko. Koprivnica pa se rada pojavi tudi, kadar koža pride v dotik z **izločki nekaterih rastlin** (bršljana, hrasta in seveda koprive). Svoje vrste koprivnica nastane tudi, kadar pridemo v stik z morskimi bitji, na primer **meduzami**.

Tudi pri urtikariji ima določeno vlogo družinska nagnjenost. Tega dednega dejavnika ne smemo prezreti, saj so ravno te oblike navadno najboljše in tudi najtrdovratnejše. Smrtna pa je koprivnica takrat, ko napade predel grla in ni takojšnje strokovne pomoči.

Tudi **spremenjeno delovanje** katerega izmed organov z notranjim izločanjem (npr. ščitnice) je rado vzrok za koprivnico, pisali pa smo že o vplivih **zdravil**. Posebno vlogo na to obolenje pa imata tudi **vročina in mraz**.

V pogovornem jeziku velikokrat rečemo, če nas kakšna stvar posebej moti, da »od tega dobimo urtikarijo«. Določena **psihična stanja**, kot so stanja napetosti, vznemirjenosti, pa tudi splošne in seksualne potrtosti, res vplivajo na nastanek koprivnice, seveda pa je tu še veliko drugih vzrokov, ki so čisto obrobni: obilo **perja, prahu ali dlak** domačih živali, **kozmetični pripravki** s svojimi »problematičnimi« snovmi, najpogostejša pa je posamezna **hrana**, ki jo zaužijemo, bodisi sveža bodisi konzervirana.

Bistveno za zdravljenje vseh urtikarij navadno je, da poiščemo vzrok oz. povzročitelja in ga odstranimo. V sistemsko dogajanje tega obolenja pa posegajo zdravila, ki jih predpiše zdravnik (antihistaminiki).

dr. Danijel Brezic

Biserčki iz Enciklopedije Slovenije

HIMNA REPUBLIKE SLOVENIJE:

Prešernova in Premrlova Zdravljica

Himna Republike Slovenije je, kakor beremo v zaglavju tega gesla v 4. zvezku Enciklopedije Slovenije, »s slovensko ustavo določena državna slavnostna pesem, ki se izvaja ob raznih javnih priložnostih v RS ali ob njenem predstavljanju v drugih delih SFRJ oz. v tujini«.

Po dolgi letih odločanja zanjo je marca 1990 končno obveljala Prešernova Zdravljica, in sicer v uglasbitvi Stanka Premrla. Aprilski uradni list je objavil notni zapis v B-duru in besedilo himne RS še ravno pravi čas, da je bila lahko (decembra 1990) objavljena v 4. zvezku ES (Hac – Kare), to uradno objavo pa vam tudi predstavljamo.

Postopek, ki je pripeljal do nove himne, je bil, kot je za tako pomembno stvar razumljivo, zelo buren in dolgotrajen. Preberite si zato celotno besedilo gesla ES o himni, ki ga je napisal Savin Jogan.

I. L.

Št. 14 – 16. IV. 1990

URADNI LIST REPUBLIKE SLOVENIJE

Stran 799

»Prva slov. himna je bila povezana s programom Zedinjene Slovenije; tedaj se je kot vseslovenska budnica uveljavila pesem. S. Tomášika Hej, Slovani, ki se je v slov. prepevu začeljala s Hej, Slovenci. L. 1860 pa je mesto narodne himne prevzela pesem Naprej, zastava slave (S. Jenko, D. Jenko) in se je kot takšna pela še med NOB. V prvi povojni ustavi, ki je LRS opredeljevala kot »ljudsko državo republikanske oblike«, himna med simboli republike ni bila določena. Tudi ustava iz 1963, ki republike ne opredeljuje več kot državo, temveč kot »državno socialistično demokratično skupnost ljudstva Slovenije«, himne ni določila. V okviru SZDL Slovenije je bila 1972 sprožena pobuda za izbor h. SRS. Med javno razpravo se je odločalo med 3 znanimi pesmimi: Naprej, Zdravljica (Prešeren, S. Premrl) in Naša zemlja (M. Klopčič, M. Kozina). Največ podpore sta dobili prvi 2 in bili alternativno predlagani tudi v osnutku zakona o himni SRS (1976). Zakonodajni postopek ni bil dokončan, ker ni bilo soglasja med zbori Skupščine SRS. Od zač. sedemdesetih let se je ob državnih praznikih in pomembnih javnih prireditvah kot himna izvajala pesem Naprej, od pomladi 1987 pa Zdravljica. Ta je bila z amandmaji k ustavi SRS 1989 v 1. točki 12. amandmaja določena za himno SRS; Zakon o himni Republike Slovenije, sprejet 29. 3. 1990, je za h. konkretno določil njeno 7. kitico, po melodiji S. Premrla.«

Iz nove knjige našega znanega črnogledega humorista Olega Križanovskega-Igorja

Od partizanščine k otroštvu

Kdor pozna našega Igorja, ta ve, koliko knjig je že vkup spraval in o čem vse je že pisal. Kdor pa je že malce pozabil, tega naj spomnimo, da so bile nadvse brane knjige o partizanu Igorju, ki je s svojim posebnim obojenjaškim humorjem (sam mu pravi črnogledegi humor), hodil nazaj po spominu v partizanska leta, se spominjal dogodkov in ljudi in jih opisoval s sebi lastno vedrino in hudomušnostjo, kakršno premore, roko na srce, bolj malo Slovencev.

Igorjevo življenje je bilo, tako lahko po kapljicah izvemo iz njegovih knjig, s stališča bralca in nepristranskega opazovalca, pogosto tudi zelo žalostno. Včasih je skočilo v srečne višave modrine neba, drugič spet je zdrknilo na dno. Srečeval je »velike živine« in male ljudi; bil je med cigani in v osami – med Slovenci in »južnjaki«. Vselej se mu je izkazalo, da si lepota, dobrotu in druge človeške odlike ne izbirajo ne krajev ne narodov in ne časa. Ima pa posrečen značaj, da ga življenjska razočaranja nikoli niso skrivila do dna, ker je vselej, v še tako nemogočih okoliščinah, našel lepoto življenja in dobroto ljudi. Ne pravijo zaman, da vidiš svet v takšni luči, kakršne barve očal si natakneš.

Morda najbolj presenetljivo od vsega, kar spoznava človek skozi besedila Olega Križanovskega-Igorja, pa je to, da je v vsem svojem, do skrajnosti nemirnem duhu in življenju, našel toliko samodiscipline in vztrajnosti, da je zapisal na papir svoja doživljenja in nenazadnje – tudi svoje razumevanje sveta. Pisanje, ki vam ga tukaj ponujamo za poletno branje, so Igorjevi sprehodi v lastno mladost. Razkrivajo nam neumorne dogodivščine neukrotljivega fantiča, ki je odrasčal (sirota ruskih emigrantov) kot posvojenec ljubeče družine, sicer pa vselej med ljubeznijo bližnjih in njihovo nemočjo nad njegovo presvobodno naravo.

Ne moremo vam še izdati, kje in kdaj bo knjiga izšla, ker pogovori z založniki še tečejo. Zanesljivo pa bo to še eno imenitno branje o neki mladosti, ljudeh, navadah, krajih in nrvah.

B. Ž. J.

Potovanje velikih sanj

Nekega jutra na začetku februarja smo se po dogovoru vsi trije popotniki v Afriko zbrali v čakalnici na železniški postaji. Rahlo je snežilo, vse je kazalo, kot bi se začela zima. Kaj zato, smo razglabljali, v Afriki bo še prevroče...

Čas, ki smo si ga izbrali za pobjeg iz šole in od doma, je bil primeren. Vedeli smo namreč, da dijaki bežijo navadno konec šolskega leta, potem ko so si prislužili slabo spričevalo, ki je pomenilo popravne izpite, ponavljanje razreda ali celo izgubo pravice do rednega šolanja. Tedaj pa je že toplo, kar je dodatno zapeljalo razmeroma številne brodolomce v šolskih kloped, da so skušali najti srečo v daljnih tujih deželah. Ob polletju pa so bili takšni pobjegi izjemni; iz šol so pometali le take, ki so si nabrali nad polovico slabih cen.

Od nekega nam podobnega vnetega vandrovc smo že prej zvedeli, kako je mogoče zastopati potovati in kako ukaniti sprevodnike. Kupiš si vozovnico do kake bližnje postaje, toliko da z njo sedeš na vlak. Tam zlezeš v prvi vagon, v katerem sprevodniki navadno začno z pregledom. Kasneje se seliš iz vagona v vagon, predvsem izbiraš takšne, ki jih je sprevodnik že pregledal, se skrivaš po straniščih ali se pretvarjaš, da spiš ter podobno. Tisti vandrovec se je hvalil, da je na takšen način prepotoval že številne evropske države, pri tem pa zapravljal le nekaj drobca...

Zato je Franci kot naš finančni minister kupil za nas tri vozovnice le do Litije. Sedli smo, kakor smo se dogovorili, v prvi vagon in našo prtljago spravili na prtljažnik. V vagonu je bilo lepo toplo, kar nam je močno ugajalo, saj smo se v čakalnici precej premrzali.

Končno je vlak potegnil in Ljubljana je vse bolj ostajala za nami. Sprevodnika pa kdove kakaj ni bilo v naš vagon, ugrabili smo, če je zadremal. Že je bila tudi Litija za nami, kar je za nas pomenilo, da se vozimo brez vozovnic.

Tedaj pa se je vendarle odnekod pojavila službena kapa. Sprevodnik je začel odločno pregledovati vozovnice. Na našo veliko grozo pa se je v vagonu pojavil še orožnik, ki ga je poklical sprevodnik. Naletel je namreč na nekega zastopnika nekakega potnika, ki je bil povrh tega še tak, kot bi ga pravkar spodili iz kakšne kaznišnice. Z njim sta se zamotila in na nas nista bila preveč pozorna. Nazadnje je orožnik vandrovc na neki postaji vrget iz vlaka, mi trije pa smo se potuhnili. Potem smo se pomešali med druge potnike. Šele malo pred Zagrebom se je sprevodnik znova spomnil na svojo nalogo in začel še enkrat pregledovati vozovnice. Zlahka smo se mu izmuznili, nato pa poskakali iz vagona na peron. Prvi del našega potovanja je torej minil brez posebnih zapletov in težav. Nekako v duhu, kot v ruskem pregovoru, ki mi ga je večkrat povedal boter: Vse je dobro, kar se dobro konča.

Zdaj je bil pred nami drugi del potovanja od Zagreba do Slavonskega Brodu, kjer naj bi se presedli na ožkotirno bosansko železnico in se odpeljali dalje proti Sarajevu in Dubrovniku. Vozovnice naj bi tokrat kupil jaz, seveda le za krajšo razdaljo in to zato, ker sem dobro govoril hrvaško in in ker sta onadva morala stražiti našo prtljago. Obenem naj bi se pozanimal, kje vlak stoji. Franci mi je dal nekaj denarja in šel sem.

Bilo je zgodnje popoldne, kar precej mrzlo je bilo in tudi v Zagrebu so naletavale snežinke. Zato smo se z našo ropotijo zrinili v čakalnico. Bila je tretjega razreda, nepopisno je smrdelo in vse je bilo zakajeno. Ljudje so stopali drug čez drugega, mnogi so imeli pri sebi velikanske košare, kavčuke, cule in za boje, med vsem tem pa je stopicalo nekaj gosi in kur. Večina čakajočih je spala, nekateri so glasno smrčali, drugi pa so se izdatno nacejali z vinom ali žganjem. Celo za vrati so ležali zaspanci, ki so jih z metlami in brcami podili potepači.

Jaz pa sem obhodil za moje pojme naravnost velikansko postajo z naštetimi peroni, okni, vrati, kioski... Vseposvoda je mrgolelo potnikov, zdelo se mi je, kot da se je začelo preseljevanje narodov. Po neki tabli sem ugotovil, kako se imenuje četrta ali peta postaja v smeri proti Slavonskemu Brodu, poskal potniško blagajno in tam pri nekem okencu kupil vozovnice. V kiosku pa sem, kot sta mi naročila, kupil še strip, in nekaj podobne strokovne literature. Ugotovil pa sem tudi, da naš kupček denarja nekam hitro kopni in da bo treba paziti na vsak dinarček, če bomo hoteli priti do Dubrovnika. V Ljubljani smo si iz vsote, namenjene za potovanje, kupovali razne drobnarije in bili malo preveč potrati...

Končno sem se vrnil Branetu in Franciju v čakalnico. Našel sem ju, kako budno oprezata okoli prtljage, saj je bilo več kot očitno, da med čakajočimi niso redki vsakovrstni zmikavci. Komaj sem sedel in poskušal malo zaspati, že so z metlami zopet prihrumeli železničarji in znova začeli čistiti čakalnico, čeprav so jo komaj pred kakšno uro. Pod je bil namreč poln cigaretnih ogorkov in raznih odpadkov. Spet so bili neusmiljeni: med pometanjem se je dvignil oblak prahu, ki je z jedkim vonjem prisilil številne potnike k umiku. Česa takega v Sloveniji še nisem videl.

Tedaj smo po zvočniku slišali, da bo pripeljal nek vlak. Med množico je završalo, čakajoči so se pognali ven, začelo se je neznansko prerivanje. Železničarji so skušali uvesti red in pri tem niso kazali prav nobene prizanjivosti. Skušali so preprečiti, da ne bi kdo padel pod kolesa vlaka, ki je pripeljal.

Ustrašil sem se, če nista naš vlak. Tudi sam sem stekel proti njemu. Pa ni bil pravi. Odpeljal je, množica na peronu in v čakalnici se je precej razredčila. Obrnil sem se, da bi se vrnil k Branetu in Franciju. Že od daleč pa sem videl, da so ju obstopili trije postavni možakarji, v katerih ni bilo težko prepoznati detektive. Nekaj so ju spraševali, nagonsko sem se potuhnil med gručo čakajočih. Potem sem opazoval, kako obema preiskujejo žepa in kako si ogledujejo njeni dijaški knjižici. Zdaj ni bilo nobenega dvoma več, da sta padla v roke policajem. Vsekakor so postali nanju vsaj pozorni, ker sta bila sama in že po videzu mladoletna. Zadnje, kar sem videl, je bilo, kako sta pobrala svoja nahrbtnika in mojo potovalko z obema odevama. Odnali so ju na drugi konec perona, kjer je imela svoj sedež postajna policija. Upal sem, da ju bodo po zaslisanju spustili, saj sta imela pri sebi dijaški knjižici, pa tudi dolga jezika. Prepričala naj bi policaje, da sta bila namenjena na kak izlet.

Toda zaman sem čakal na njeno prostost. Čez nekaj časa je na peron pripeljala marica, vanjo pa so vkrčali nekaj razcapancev in vpadljivo oblečenih žensk, zatem pa še Francija in Braneta z njuno in mojo prtljago. Zdaj mi je postalo jasno, da je naš načrt za potovanje v Afriko vsaj v glavnem propadel...

Nekaj časa nisem vedel, kaj naj naredim. Ostal sem brez prijateljev, denarja, hrane, perila in odeje. Naj se vrnem domov? Nikakor, sem sklenil, čeprav se bom moral nekako znajti. K sreči sem imel pri sebi vse tri kupljene vozovnice. Dve sem zavrgel. Tudi to, da nisem imel več prtljage, je zame pomenilo določeno prednost, saj sem bil tako manj sumljiv.

Pozanimal sem se, kdaj odpelje naslednji vlak proti Slavonskemu Brodu. Šele proti večeru. Do takrat sem tičal v čakalnici. Bile so me same oči, da me ne bi doletela ista usoda kot moja prijatelja. Mimogrede sem se spustil v pogovor z nekim kmetom, ki je sedel na tleh. Odprl je svojo zajetno bisago in razpostavil vso svojo zalogo: hlebec kruha, čebulo, sir, pečeno gos. Jedel je, kot ne bi že najmanj en teden okusil niti grizljaja, vmes pa vse skupaj izdatno zalival z žganjico, kot bi škropil od sonca povsem izsušen vrt. Tudi meni je odrezal velik kos belega kruha, kos

sira in gosje bedro, potem, ko je videl, da nimam nobene malice in da ga gledam z lačnimi očmi.

Pijača mu je razvezala jezik. Pogovarjala sva se sproščeno kot oče in sin in najbrž ravno zato nisem padel v kremplje detektivom, ki so večkrat prišli pogledat, kdo vse je v čakalnici. Kmet me je med drugim tudi vprašal, kam sem namenjen. Povedal sem za postajo, do katere sem imel kupljeno vozovnico, pa sem brž spoznal, da sem ga polomil. Možakar je namreč povedal, da ima v tistem kraju poročeno hčer. Brž sem se zlagal, da grem obiskat prijatelja, ki mu je ime Cane, z njim pa sva se seznanila med počitnicami v koloniji v Kraljevici. Zdaj je začel ugrabiti, kdo bi to utegnil biti, saj je tam poznal veliko ljudi. Pa sem se brž začel na debelo lagati in mu pripovedovati o tem Canetu povsem izmišljeno zgodbo, da bi ga s tem odvrnil od nadaljnega spraševanja in ugrabljanja. Zdaj bi se ga že rad znebil, pa me ni izpustil. Začel mi je razlagati, kakšne težave so ga pripeljale v Zagreb, kjer da mora s pomočjo odvjetnikov iskati pravico.

Skupaj sva se vkrčala na vlak, poln branjevcev in branjev. V vagonu ni bilo mogoče narediti niti koraka, kar je pomenilo zame olajšavo, saj sprevodnik ni mogel pregledovati vozovnic. Kmet, ki me je pogostil, pa je še vedno govoril o svoji pravdi. Končno je na neki postaji le izstopil, nekaj prej kot v kraju, do katerega sem imel vozovnico, zaradi česar sem se spet oddahnil. Moral pa sem mu obljubiti, da ga bom čez nekaj časa obiskali, dal mi je tudi svoj naslov.

Nekaj pred postajo, do katere sem imel kupljeno vozovnico, se je skozi gnečo le pretil sprevodnik in s piskajočim glasom začel od potnikov zahtevati, naj mu pokažejo vozovnico. Toda ko se je vlak že ustavljal, so potniki navalili proti vratom, nastala je zmešnjava, ki je odpihnila tudi sprevodnika. To sem izkoristil in odšel za dva vagona nazaj, torej tja, kjer je sprevodnik že pregledal vozovnice. A zdaj vlak ni bil več tako poln, ker je večina potnikov, kmetov iz okolice Zagreba, že izstopila. To pa zame ni bilo posebno dobro. Med redkimi potniki bi me sprevodnik lahko prej našel kot v gneči, saj so imeli taki izostren čut za zastojkarje.

Vlak je odpeljal naprej, mene pa je pogrnalo na stranišče. Bilo je nepopisno umazano in strašno je zaudarjalo. Kljub temu sem vztrajal, dokler nisem zasiašal, da se večina potnikov pripravlja na izstop. Nekako sem uganil, da se bližamo Slavonskemu Brodu. Komaj še živ od smrada sem se pomešal mednje in se znašel na peronu, kjer je spet valovala stranska množica. Bilo je že pozno ponoči. Med potniki so prevladovali zame čudni ljudje. Moški v širokih črnih, pumparicam podobnih hlačah, ženske v še bolj širokih hlačah, nekaj celo oblečenih v halje do peta in z zastrtimi obrazmi. Mnogi moški so nosili turban ali fese, drugi pa kosmate kučme, na nogah pa čudne opanke z zakrivljenim rilcem. Vsi skupaj so zijali vame kot v deveto čudo, saj sem bil povsem drugačen od njih. Vmes so kričali preklinjali, pljuvali kot pravi Turki. Pogosto so se sporekli in drug drugega začeli bunkati s pestmi. Večkrat so si tudi kazali dolge nože.

Nad temi slikovitimi prizori sem bil kar nekako navdušen. Zame so pomenili, da do Afrike niti ni tako daleč. Toliko sem že vedel, da bi moral v severnem delu najprej srečati Arabce, ki so islamske vere.

V tej človeški godlji sem se lažje skril kot na železniški postaji v Zagrebu. Vgnezdil sem se v nek kot in se potuhnil med spečimi. Tudi sam sem brž zadremal. Dočakal sem dan, se sprehodil po postaji in se pozanimal, kdaj odpelje vlak proti Sarajevu. Z zadnjimi beliči, ki so mi še ostali, sem si spet kupil vozovnico do neke bližnje postaje.

Pripeljal je vlak, potniki so navalili nanj in kmalu smo odrinili. Takoj sem ugotovil, da se vozimo po polzevo. Večkrat sem zadremal, ker sem bil neprebran. Že zdavnaj smo

Oleg Križanovski MLADOST ČRNOGLEDEGA HUMORISTA

pustili za seboj postajo, do katere sem imel vozovnico, pa sprevodnika še ni bilo na spregled. Le lačen sem postajal vedno bolj.

Menda je bilo že proti večeru ali vsaj pozno popoldne, nekako nedaleč od Sarajeva, ko sem le zagledal sprevodnika, kako se vztrajno preriva proti meni. Nikamor nisem mogel, ker sem bil v zadnjem gagonu. Najbolje, če se potuhnem med potnike v enem izmed oddelkov sem sklenil. Pokukal sem v prvega kjer so ljudje ležali po tleh in drug čez drugega. V drugemu pa je slone dremal železničar. V tretjem pa je sedela ženska v značilni noši se pravi do nosu zahomotana v vsakršne cunje. Ni mi kazalo drugega, ker je bil sprevodnik že nevarno blizu. Vstopil sem, sedel in žensko ogovoril. Komaj mi je odgovorila, saj je takoj opazila, da sem tujec.

Toliko sem že bil prebrisan, da sem vedel, kako z molkom ne dosežeš ničesar, zato sem vanjo začel siliti z vprašanji. Po nekaj stavkih se mi je zazdelo, da sem naletel na dobrosrčno bitje, ki mi bo pomagalo iz stiske. Odkrito sem ji priznal, da sem brez vozovnice in jo prosil za uslugo. Videl sem lahko samo njene oči, vendar se mi je zdelo, da me gledajo z usmiljenjem. Zaprotil sem jo, naj pove sprevodniku, da sem njen sin in da nimam vozovnice, ker sem jo po pomoti vrget skozi okno.

Nasmehnila se mi je in me začela spraševati to in ono. Najbolje jo je zanimalo, odkod sem. Ko sem ji povedal, je želela vedeti zakaj sem se podal sam na tako dolgo potovanje. Toda že je sprevodnik odpiral vrata oddelka in zahteval vozovnice. Ženska mu je ponudila svojo, medtem pa je začela nad menoj vpiti, češ da sem lump in podobno, ker sem namenoma vrget svojo vozovnico skozi okno, samo da bi ji nagajal in ji povzročil stroške. Res je bilo okno le priprto, pa tudi tako prepričljivo je zaigrala svoje ogorčenje, da ji je sprevodnik verjel. Še celo tolažiti jo je začel, da nisem edini otrok, ki med vožnjo iz samega dolgočasia kako neumnost... Potem pa je odšel, kar je pomenilo, da sem se spet enkrat srečno izmazal iz zagate. Pred odhodom mi ni pozabil požugati s prstom.

Ostala sva sama. Zdaj sva začela sproščeno kramljati. Brez laganja, z moje strani pa le ni šlo. Omenil sem ji, da nameravam v Sarajevu obiskati dekle, ki je skupaj s starši stanovala v naši hiši in se nato preselila v to mesto. Omenil sem ji tudi ulico, kjer naj bi stanovala. Ženska se je začudila, češ da za ulico s takšnim imenom še ni slišala, čeprav že do rojstva živi v Sarajevu. A nič zato je rekla. Bova pač, če ne kje drugje, na policiji prosila za napotek. Meni je zaprlo sopo, saj sem se policajev bal kot hudič križa. Ni mi dišalo, da bi lazil okoli njih. Vendar je zdaj bilo, kar je bilo. Zaman sem jo odvrčal od tega namerana.

Prispeli smo v Sarajevo, s postaje smo se vsuli po ulicah proti središču mesta in že sva bila s sopotnico pred policijsko postajo. Govorila je ona in povedala, da iščem to in to ulico, kjer živi neka moja prijateljica. Policaj pa ne bi bil policaj, če ne bi skušal zvedeti, kdo sem in odkod in če imam kakšne dokumente. Zdaj sem začutil v grlu cmok, vendar sem se nekako premagal. Kolikor se je le dalo mirno sem jim pokazal dijaško knjižico. Prelitali so jo in se ustavili pri ocenah, samih peticah in le nekaterih štiricah. Moj ponaredek se mi je to pot močno izplačal. Policaj mi je knjižico vlnodno vrnil in pripomnil, da sem dober dijak, eden redkih, ki da so vredni vsega zaupanja in zato lahko tudi sami potujejo tako daleč kot jaz.

Potem so se s pomočjo debele knjige, nekakšnega turističnega vodnika po Sarajevu, lotili iskanja ulice, ki sem jo omenil. Ugotovili so lahko le to, da ulice s takšnim imenom v Sarajevu ni in da je tudi nikoli ni bilo ne v turških in tudi ne v avstroogrijskih ali jugoslovanskih časih.

nadaljevanje prihodnjic

Obsodba ustanovitve Nove zaveze

Borci Škofjeloškega odreda NOV in POS smo na letošnjem letnem srečanju, ki smo ga imeli na Križni gori nad Škofjo Loko, razpravljali tudi o poizkusu legaliziranja domobranskih organizacij in društev, kar smo soglasno obsodili.

Predobro se še spominjamo bojnega delovanja belogardistično-domobranskih posadk na škofjeloškem območju od spomladi 1944 leta do konca vojne – maja 1945. Vsem nam je še dobro znano, koliko moč so štele domobranske posadke v posameznih postojankah – seveda združene s policijskimi, žandarmerijskimi in drugimi enotami Hitlerjevega rajha. Dan za dnem so se enote škofjeloškega odreda spopadale s temi sovražnimi silami in jim preprečevale svobodno hajkanje in vdiranje proti svobodnemu cerkljanskemu območju. Zlasti so belogardistično-domobranske posadke bile številne v postojankah v Škofji Loki, Gorenji vasi, Lučinah, na Črnem vrhu nad Polhovim Gradcem, v Žabnici in drugod.

To je nemogoče pozabiti in je danes absurd ustnavljati nekakšne »Nove zaveze«, ki zaudarjajo po domobranstvu. Po 45 letih je že čas priznati, da so bili domobranci na napačni strani. Zaradi zahrbtnih napadov domobrancev smo izgubili komandnatna odreda Ota Vrhunca-Blaža, pomočnika političnega komisarja odreda Milana Janežiča, skupino borcev nad Zelezniki in še bi lahko naštevali padle borce odreda. Dobro se spominjamo, kako smo okoli 15. 9.

1944 leta (amnestija) pošteno pisali domobranskim posadkam po postojankah na škofjeloškem območju, naj zapustijo sovražnika – Hitlerjeve enote in naj se pridružijo enotam NOV Slovenije. Srčno smo želeli, naj med Slovenci zavladati mir in skupni boj proti okupatorju. Odziv na naša vabila pa je bil skromen. Do konca vojne so domobranske posadke, skupaj s Hitlerjevimi enotami, sejele strah in žrtve po vsem škofjeloškem hribovju. Zato bomo domobranstvo obsojali dokler bomo živeli.

Absurd je tudi, da je danes javni tožilec Slovenije Tone Drobnič nekdanji in očitno tudi sedanjí pripadnik domobranstva. Pri tem se spomnimo, da je svetovno znani izslednik vojnih zločincev Simon Wiesenthal opozoril našega predsednika IS Skupščine RS Lojzeta Peterleta in omenil možnost mednarodne intervencije, če bi Slovenija nadaljevala z rehabilitacijo kvizlinštva.

Borci Škofjeloškega odreda smo že vse povojno obdobje za pomiritev, mir med ljudmi, toda ne tako, da umažemo častni boj partizanov Slovenije, ki smo se pošteno odločili za boj proti okupatorju in pravičnejši družbeni red v povojni Sloveniji.

Skupnost borcev Škofjeloškega odreda danes šteje še 224 borcev in navedene besede so v njihovem imenu.

Za skupnost borcev škofjeloškega odreda NOV in POS predsednik Janez Lušina

Obžalovanja vredno dejanje

Ob napadu enot jugoslovanske vojske na suvereno Slovenijo je občinski odbor ZZZB NOV Sežana sprejel stališča, v katerih ostro protestira zaradi tega dejanja. Obsoja ta brutalen napad na mlado slovensko državo in vse njene prebivalce in je hkrati tudi v popolnem nasprotju z vsemi določbami mednarodnega prava. Sežanski borci tudi menijo, da je napad na Slovenijo velika zmeta in tragedija, kar še posebej obžalujejo.

★

E. Š.

Podobno kot gornji, so se oglašali borci iz cele Slovenije, med drugim tudi borci iz Kamnika in Nove Gorice. Izražali so proteste, ogorčenje in tudi zahteve, naj ljudi, ki so izdali ukaze za dejanje, ki je povzročilo smrti številnih mladih življenj in ogromno materialno škodo, pokličejo na odgovornost.

★

a.

Obsodbam napada na Slovenijo so se pridružili tudi borci iz občine Koper. V svoji izjavi med drugim pravijo, da neomajno podpirajo jasna in stvarna stališča predsednika slovenske države Milana Kučana, v duhu njihovih bojnih tradicij iz narodnoosvobodilnega boja v letih 1941–1945 pa se pridružujejo in podpirajo izjavo RO ZZZB NOV Slovenije o teh dogodkih.

R. F.

Protest borcev KO ZB dr. Petra Držaja Ljubljana Šiška

Razširjeni odbor KO ZZZB dr. P. Držaja v imenu 235 svojih članov, ki so po narodnosti Srbi, Hrvati, Makedonci, Muslimani in Slovenci, se v celoti pridružuje protestu, ki ga je izrekel IO RO ZZZB NOV Slovenije, v katerem izraža v imenu udeležencev NOB najgloblje ogorčenje in odločen protest zaradi surove agresije enot JA ter očitnega poskusa okupacije Republike Slovenije.

S tem, kar je te dni počenjala jugoslovanska vojska v Sloveniji, so se do kraja razgalili pravi nameni branilcev SFRJ za vsako ceno. Oči se niso odprle samo Slovincem, pač pa vsem narodom in narodnostim, ki živimo na tem delu Evrope. Pred vsemi nam je podira tista država, ki smo jo dolga leta imeli za svojo širšo domovino, ki pa je na žalost ne po krivdi nas borcev postala ječa narodov. Zato smo se združili vsi prebivalci Slovenije v boju za obrambo suverenosti naše Slovenije. Grozeča nevarnost za našo svobodo nas je vse usodno povezala v skupno dolžnost, da ustavimo in odvrnemo agresijo na Slovenijo, ne glede na politične in nacionalne razlike.

Vsi člani naše organizacije smo in bomo tudi v bodoče stali na strani svojega naroda, saj je to logično nadaljevanje boja nas borcev NOV še od leta 1941 naprej; zato se vsem ustreznim civilnim in vojaškim oblastem svobodne Republike Slovenije stavljamo na razpolago, neglede kakšne dolžnosti nam bodo naložene.

Ob našem prazniku borca NOB, čestitamo vsem borcem in drugim državljanom Slovenije.

**KO ZZZB dr. Petra Držaja Ljubljana Šiška
Milan Tomaž, predsednik**

Celjski borci: Iskati formulo miru

Udeleženci NOB so z žalostjo, presenečenjem in ogorčenjem spremljali vojne dogodke na naših tleh. Vsa zadnja leta so upali, da bosta pri urejanju političnih in nacionalnih nasprotij v Jugoslaviji prevladala razum in strpnost ter da bo vendarle ustvarjeno vdušje, ki bi omogočalo narodom oz. državam Jugoslavije prehod v družbeno, ekonomsko, socialno in politično ureditev, ki zagotavlja uspešen gospodarski, socialni in kulturni razvoj.

Danes pa smo soočeni z neverjetnimi nacionalnimi in nacionalističnimi izbruhi, šovinizmom, maščevalnimi nagibi, vojaško aroganco, lažno propagando in z vso tisto vzporedno navlako, ki jo poznamo še iz II. svetovne vojne,« so opozorili celjski borci.

»Zaskrbljeni smo, ker se ruši vse tisto, kar je bilo dobrega zasnovano v NOB. Bojimo se, da se oživljajo odnosi, ki niso daleč od nacizma.

Zgodovina nas uči, da so bile državljanske vojne najbolj krute in neusmiljene. Nepredvidljive bi bile posledice takšne vojne za vse nas, za borce, ki so še pri življenju, za naše otroke, vnuke in za naslednje rodove. Sprašujemo se, kdo hoče pahniti Jugoslavijo v položaj Iraka, Libanona ali Armencev, ali pa v razmere, v katerih se je kotila nacional-socialistična ideologija II. svetovne vojne. Sprašujemo se, ali so ljudje, ki na pragu 21. stoletja odločajo o naši usodi, zares tako nehumani in brez morale, da ne slišijo navadnih ljudi, da ne vidijo strahu v očeh mater za življenje svojih otrok in za njihovo prihodnost. Rotimo in zahtevamo, da vsi odločujoči dejavniki iskreno iščejo formulo miru, brez fige v žepu in brez političanskih podtikanj. Zahtevamo mir in evropske norme življenja.

Sram pa nas je lahko, da morajo naše domače zdrahe urejati pooblaščenici drugih evropskih držav.

OO ZZZB NOV Celje

Imeli smo ljudi

Marija Smrkolj

Od Marije Smrkolj smo se poslovili lani. Frkova mama, tako so ji rekli po domače, je bila iz Žvruhlj pri Mlinšah, rodila pa se je pred tridesetimi leti v vasi Kandrše. Oba z možem sta sodelovala z NOV od leta 1943. V njihovi hiši je dalj časa delovala partizanska zobozdravstvena ambulanta, Marija pa je skrbela tudi za ranjence.

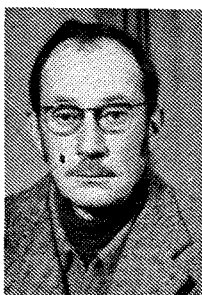
Jože Kuhar

V začetku marca smo se na tržiščem pokopališču poslovili od Jožeta Kuharja, starega oseminosemdeset let. Med vojno je bil sodelavec OF in je delal na terenu za NOG.

Pavla Mežnar

Umrli je ena najstarejših prebivalcev Črne Pave Mežnar, rojena Podjesteršek leta 1895. Z NOG je začela sodelovati spomladi 1944, ko je odšel v partizane sin Franci.

Viktor Vogrinc

Rodil se je leta 1924 v Brezini pri Brežicah. Leta 1941 ga je okupator preganjal in pobegnil je v Pišce, kjer se je povezal z aktivisti. Maja 1944 je vstopil v 2. bataljon Kozjanskega odreda. Po vojni je bil komandir ljudske milice na Bizelskem.

Andrej Čelik

Na Blejski Dobravi smo se poslovili od Andreja Čelika. V NOV se je vključil marca 1944 v Šlandrovo brigado. Oktobra 1945 je bil demobiliziran. Zaposlil se je v železarni na Jesenicah.

Alojz Pintar

Umrli je prvoborec Alojz Pintar-Gošar, ki je bil rojen leta 1908 v Nomenju pri Bohinjski Bistrici. V partizane je vstopil leta 1941 in bil do septembra 1943 v rajonskem komiteju, do konca vojne pa v VDV. Udeležil se je vstaje v Bohinju. Zaradi sodelovanja z OF je bila njegova žena s štirimi otroki izseljena. Za sodelovanje med NOB je bil večkrat odlikovan.

Feliks Smrekar

V Polju smo se maja poslovili od Feliksa Smrekarja-Srečka, rojenega leta 1907 v Zadvoru, kjer je živel do smrti. Izučil se je za strugarja in se zaposlil v papirnici Vevče. Leta 1942 je odšel v partizane in bil v Drugi grupi odredov. V zimi 1943–44 je bil z brigado na Hrvaškem. Demobiliziran je bil jeseni 1945 in se ponovno zaposlil v papirnici.

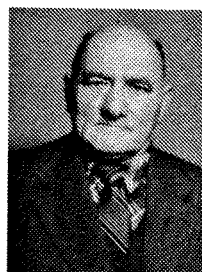
Franc Bratina

Franc Bratina je bil rojen leta 1912 na Predmeji, kjer je preživel mlada leta. Leta 1942 je bil med prvimi odšel v partizane na Dolenjsko v Cankarjevo brigado. Po vojni se je vrnil domov s činom kapetana in prejel več vojaških in delovnih odlikovanj. Bil je aktiven v organizacijah in predsednik ZB Predmeja.

Franciška Gornik

Konec januarja smo se poslovili od trindevetletne partizanske mame Franciške Gornik iz Grahovega. Od začetka upora je sodelovala z NOG. S hrano in obleko je poskrbela za marsikatero partizana. Sino-va Matija in Tone sta bila aktivna udeleženca NOB, hčerka Malka je bila leta 1944 ubita v Trsteniku. Istega leta je bil mož interniran v Dresden. Hčerka Ančka, kasnejša prvakinja ljubljanske Drame, je bila v veliki oporo svojem možu – revolucionarju dr. Marjanu Breclju. Leta 1944 je Gornikova mama zbolela in se zdravila v partizanski bolnišnici v Starem trgu, jesen svojega življenja pa je preživela pri najmlajšem sinu.

Ivan Udovič

Lani je umrl Ivan Udovič iz Žvruhlj pri Mlinšah. Star je bil osemindemdeset let. Pred vojno je bil zaposlen v rudniku Zagorje. Leta 1943 je začel sodelovati z OF in naslednje leto je aktivno vstopil v NOV, bil ujet, pobegnil in se ponovno vključil v NOV. Bil je ranjen in ostal invalid.

Vida Slapar

V Trzinu smo se poslovili od Vide Slapar, rojene leta 1925 v Pristavi. Za NOG je začela delati leta 1943 in bila sprejeta v SKOJ. Na terenu je zbirala podatke o gibanju sovražnika v Trzinu in okolici, zbirala sanitetni material in trosila propagandne letake. To delo je opravljala do konca vojne.

Zahvala

Ob smrti našega dragega očeta Cirila Trillerja-Čira, nosilca Partizanske spomenice 1941 in drugih odlikovanj se zahvaljujemo dr. Ažmanu, dr. Vogrinovi in medicinskemu osebju bolnišnice Jesenice za vso človeško toplino med zdravljenjem. Hvala ZZZB NOV Jesenice in krajevni skupnosti Podmežaklja za poslovilne besede, tovarišici Ivanki Kozar za vso podporo v času bolezni, prav tako soborcem, prijateljem in vsem, ki so v težkih trenutkih sočustvovali z nami.

Vsi njegovi

Ivan Zajec-Zajček

V 69. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Ivan Zajec-Zajček. Med NOB je bil borec II. grupe odredov, Tomšičeve in Levstikove brigade, zaščitnega bataljona Glavnega štaba Slovenije ter zaščitnega bataljona 7. korpusa.

Lovrenc Smolič

V 76. letu starosti je v Dobrni umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Lovrenc Smolič. V napredno delavsko gibanje se je vključil 1940. leta, v NOB pa je vstopil 30. 9. 1941. Bil je borec Gubčeve brigade, Dolenjskega odreda, kasneje pa komandir straže v bolniški intendanci, ekonom bolnišnice Žužemberk.

Priprave za dokončen odhod

Na vlak natovorjeni tanki v Logatcu

Jugoslovanska armada se že na veliko umika iz Republike Slovenije. To našo trditve lahko podkrepimo s številnimi podatki, ki prihajajo iz vseh koncev naše republike. Tako poročajo o umiku tankovske brigade z Vrhnik, ki je svoje tanke in oklepna vozila natovorila na vlaka v Logatcu. Na Gorenjskem so prazne vse obmejne stražnice, izpraznili pa so skoraj že vojašnici v Radovljici in v Bohinjski Beli. Vojašnico na Rudnem polju na Pokljuki pa so »zasedli« teritorialci in v njej so se zbrali kandidati, ki bi se radi kot profesionalci zaposlili v TO. Iz Ilirske Bistrice s posebnimi tovarnjaki odvažajo tanke na Reko. Na območju Brežic so videli več kolon vojaških tovornjakov, ki iz letališča v Cerkljah ob Krki odvažajo najrazličnejšo opremo in oborožitev, kaže pa, da odvažajo tudi kerozin za pogon letal. Prav tako so začeli seliti Dom JLA iz Brežic in družine pilotov, ki

so službovali na letališču v Cerkljah. Teritorialna obramba Slovenije in JA sta ta teden začeli vračati druga drugi orožje in opremo. TO bo vrnila orožje in opremo, ki ga je zaplenila med vojno, JLA pa orožje in opremo, ki ju je »vzela« v varstvo maja lani. Izmenjava poteka v Ljubljani, Mariboru, Celju in še ne-

katerih drugih krajih, opravili pa naj bi jo v desetih do štirinajstih dneh. Prve izmenjave so potekale brez zapletov.

V torek pa so sporočili, da so začeli iz enot jugoslovanske armade odpustiti prve fante slovenske narodnosti. Tako naj bi iz enot v Beogradu, Pulju in Nišu odpustili skupino tridesetih Slovencev. **B.K.**

Pomoč najbolj prizadetim

V srcih naših ljudi občutek za medsebojno pomoč najhuje prizadetim v zadnji vojni narašča. To se je pokazalo tudi 26. julija zvečer na košatem vrtu gostilne Jakše na Drski v Novem mestu, kjer sta lastnika gostilne na lastno pobudo priredila dobrodelno prireditev, katere izkupiček so namenili družini Kotar na

Medvedjeku v Velikem Gabru. Kot je znano, so letala ob napadu na ukleščeno kolono svojih vozil na tem klanecu avtomobilske ceste z raketami uničila več hiš in pri tem ubila Kotarjevega očeta.

Na prireditve je prišlo veliko ljudi, ki jih je pozdravil Rudi Škof, govorila pa sta sekretar RO RK Slovenije Mirko Jelenič o solidarnosti ljudstva in naši enotnosti ter Pavlina Hrovat, predsednica občinskega odbora RK Trebnje. Domačini so ji prisluhnili z vsem zanimanjem, saj je bila med tistimi delavci RK, ki so tokrat najbolj pomagali prizadetim vaščanom in tujim voznikom. Med slednjimi so njej in drugim delavcem RK posamezniki takoj ponudili pomoč pri reševanju najbolj prizadetih. Njene želje po miru so odraz volje vseh Slovencev, da hočemo živeti strnjeni v svobodni domovini za srečo mladih rodov.

Prireditve so popestrili člani folkorne skupine Kres pod vodstvom Branke Moškon, harmonikarja B. Cekuta in T. Springer ter Dolenjski oktet, sodeloval pa je tudi črnomaljski glasbenik Silvester Mihelčič. Večer je nadvse lepo uspel: aktivisti RK so zbrali skoraj 40.000 dinarjev pomoči za Kotarjevo družino in za trebanjski Rdeči križ.

Tone Gošnik

Osrednji odbor Skupnosti koroških partizanov je na svoji seji 22. julija 1991 obravnaval problematiko v zvezi s pobudo za ustanovitev društva Nova zaveza ter vlogo idejnega pobudnika za ustanovitev tega društva – sedanjega javnega tožilca republike Slovenije Toneta Drobniča. Odbor je sprejel naslednjo

izjavo:

Odločno obsojamo poizkuse za ustanavljanje »nove zaveze«, ki s svojim programom dejavnosti želi oživljati domobranstvo oz. njihove organizacije, saj bo, čeprav v začetku društvo, slej ko prej preraslo v politično stranko.

V celoti se pridružujemo izjavi, ki jo je ob tem sprejel Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije na svoji seji 17. junija 1991.

Koroški partizani smo ogorčeni in prizadeti zaradi takšnih poskusov oživljanja domobranstva kot formacije, ki je med drugo svetovno vojno aktivno sodelovala na strani okupatorja v boju proti partizanom, ki so se borili na strani protinaci-fašistične koalicije za osvoboditev naše domovine. Ne moremo pristajati na tezo o nekakšni državljanski vojni, ki naj bi po prizadevanjih pobudnikov ustanovitve »nove zaveze« dala nove možnosti za ocenjevanje zgodovinske vloge domobranstva v tej tako imenovani državljanski vojni. Še bolj pa smo začudeni, da je lahko idejni vodja »nove zaveze«, ki je v glasilu tudi napisal uvodni članek za ustanovitev te zaveze, sedanji javni tožilec republike Slovenije Tone Drobnič, ki je bil med vojno v domobranskih formacijah.

Ker Tone Drobnič nastopa kot vodilni ideolog nove slovenske zaveze, si resno postavljamo vprašanje objektivnosti, nepristranskosti in neodvisnosti njegovega delovanja, njegovih ukrepov, odločitev in stališč kot državnega tožilca Republike Slovenije.

Delovanje javnega tožilca mora biti nadstrankarsko in strogo objektivno, saj mu je po ustavi in zakonu zaupana ena pomembnejših državnih funkcij – pregona storilcev kaznivih dejanj ter varuha zakonitosti. Menimo torej, da politična dejavnost Toneta Drobniča ni združljiva s funkcijo, ki jo opravlja. V smislu oblikovane družbene morale bi morala biti osebna, moralno strokovna odgovornost javnega tožilca ločena od strankarskih stališč.

Pridružujemo se vsem tistim podpisnikom, ki menijo, da dejavnost Toneta Drobniča pri oživljanju domobranske organizacije iz časov druge svetovne vojne pomeni njegovo moralno diskvalifikacijo za opravljanje funkcije javnega tožilca republike Slovenije in zaradi tega tudi mi zahtevamo njegovo takojšnjo razrešitev.

Osrednji odbor skupnosti koroških partizanov

Še o Zavezi

Komisija za informativno dejavnost pri izvršnem odboru ZZZB NOV Slovenije nam je o razplamtelu polemiki o Novi slovenski zavezi posredovala ponoven protest v zvezi z nekaterimi promotivnimi odmevi, predvsem pa v zvezi z vse pogostejšimi ogorčenimi odmevi borčevskih organizacij in borcev po Sloveniji. Med drugim so zapisali:

»Po objavi Izjave Izvršnega odbora še neregistriranega društva Nova slovenska zaveza (sobotna priloga Dela 20. 7., Neodvisni dnevniki 27. 7. 1991), v kateri pobudniki za ustanovitev omenjenega društva odgovarjajo na javne proteste RO ZZZB NOV Slovenije ter različnih strank, društev, javnih in kulturnih delavcev proti ustanovitvi in delovanju takšnega društva, prejema RO ZZZB NOV Slovenije številna pisma udeležencev NOB in občanov, v katerih ga ti pozivajo, naj odgovori na ponovno izkrivljanje zgodovinskih dejstev in grobe žalitve udeležencev NOB...«

Predstavniki borčevske organizacije so v sporočilu za javnost opozorili, da skuša iniciativni odbor NSZ razlagati slovesno »razglasitev konca državljanske vojne« v republiški skupščini kot zeleno luč za uveljavitev »novih političnih in moralnih parametrov za prevrednotenje zgodovinskih dejstev...« oziroma za rehabilitacijo kvizlinštva na Slovenskem. Borcem očitajo realistično pogromstvo, v isti sapi pa prav pritlehno »ocenjujejo«, da se protesti borcev porajajo v »pokvarjenih in denunciantskih glavah...«

Nesporno je, da bi si takšno besedovanje dandanes lahko privoščili le malokje v Evropi in celo v sami rojstni deželi Adolfa Hitlerja si že nov rod javnih delavcev (politikov) ne more privoščiti besednega zongliranja z zgodovino. Oteplo se je celo tako močni figuri, kot je bil Waldheim, da o Haiderju niti ne govorimo. Neka najosnovnejša moralna pravila igre bi pa že morali ohranjati tudi tisti, katerih sovraštvo do vsega rdečega je sicer včasih tudi upravičeno, v tem primeru pa dobesedno bolno!

Životinje slovenačke,

čujem da će tu u Sloveniji formirati neke misije pomirenja i da će ići po svim republikama. Štam vas bilo!! Ubijali ste našu decu od 18 godina – iz čista mira. Proglasili ste te dečake »okupatorima« i bez milosti ih likvidirali!! Pričaju ti dečaci da vaše majke in žene nisu ranjenima, teško povredjenima – htele ni vodu da daju. Zar se tako vraća Srbima – koji su sa vama za vreme rata delili poslednju koru kruha?!! Mrzimo vas sve i preziremo. Nikada više ne možemo biti prijatelji! Nikad! Ja sam rodom iz Kraljeva i mom ste rojaku unuka ubili, skotovi, životinje jedne, a on je vaše očeve za vreme rata hranio. Mrzimo sve što je slovenačko, ako budem video bilo koga u trgovini da se maši za vašu robu, pljunut ću ga. Vi bi hteli da kupujemo vaše proizvode, zar ne? E, neće moći. Shvatite jednom za svagda da vas mi sada mrzimo i to će trajati 200 godina. Nikada Slovenija nije imala na čelu takve gadove kao što su Kučan, Drnovšek, Smole, Peterle, Bučar in drugi. Platit ćete vi za sve ovo sprskom narodu! Stidite se za sve ovo – a mi ćemo vas proklinjati dok god postojite i nikad vam nećemo oprostiti smrt naše dece. Ubice! Ubice!

Zato što vaš narod mrzim – zato što vas ne pošujem – pišem vam na ovako prostom papiru. I vi ste grozan, prost, nezahvalen in glup narod. P. S.: Nema poštovanja

Toliko Milojević Nenad

To je eno izmed pisem, ki je prispelo na naslov ZZZB NOV Slovenije v teh dneh (zanimivo – v kuverti podjetja Dalma). Kaj naj človek reče na te besede, polite z gnojnico in zastrupljene s številnimi članki beograjskega časopisa, ki je pisalo, kako smo morili srbske sinove in jih (kakor smo te dni slišali v Sežani, celo metali v kraske jame)? Ali naj prepričujemo tega Milojeviča, da vse skupaj, kar je slišal, ni res? Kaj nam rečemo drugega, kot da nam je žal človeškega življenja? Vendar mu moramo povedati tudi to, da nismo Slovenci nikamor hodili in nikoder iskali prepira, da smo ostali doma in branili svoje imetje in svoje ljudi – pred tanki in letali – kakor smo vedeli in znali. Nelagodje in žalost pa sta nas prevevala, ko smo pod čeladami ugledali prestrašene mlade oči, ki očitno niso vedele ne po kaj, ne nad koga so jih poslali...

Vabila in obvestila

Odbor skupnosti borcev 31. divizije NOVS vabi borce Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade, bataljonov in služb ter štaba 31. divizije, da se s svojci in prijatelji udeležite zaključne prireditve šestega pohoda partizanov in mladine na Triglav, ki bo na Pokljuki 3. avgusta ob 15. uri.

Pohod ter slavnosti na Kredarici, pri Aljaževem stolpu vrh Triglava ter na Pokljuki posvečamo 50. obletnici OF. Pridite, prijetno bo!

7. septembra 1991 bo v Kozjem letošnje srečanje borcev in aktivistov Kozjanskega. Srečanje bo združeno s praznikom KS Kozje.

Tradicionalno srečanje borcev in aktivistov v domačini bo v srcu Kozjanskega ob vsakem vremenu z začetkom programa ob 11. uri in se bo po slavnostnem govoru in kulturnem programu nadaljevalo v prijetnem okolju vam vsem priljubljenega kraja.

Parkirišča za avtobuse in osebna vozila bodo zagotovljena, gostinska ponudba pa bo bogata in po dostopnih cenah. Vabljeni!

Pripravljalni odbor

Republiški odbor Skupnosti borcev VOS-OF Slovenije vabi vse pripadnike skupnosti, njihove sorodnike, znanke in prijatelje ter borce NOV vseh ljubljanskih občin na tovariško srečanje v počastitev 50. obletnice ustanovitve VOS-OF.

Tovariško srečanje bo **15. avgusta 1991 ob 12. uri dalje** v rekreacijskem centru Mostec v Ljubljani.

RO Skupnosti borcev VOS-OF Slovenije

Poizvedba

Iščem nekoga izmed borcev, ki je bil skupaj z **Ivanom Čuferjem**, rojenemu leta 1925, doma iz **Obloke na Tolminskem**. V partizane je odšel 3. februarja 1943. S skupino vaščanov je odšel na zbirno mesto v Prode v Gradnikovo brigado. V teh krajih so se zadrževali približno dva meseca, nato so odšli na Dolenjsko (tako so bili seznanjeni). Spotoma so šli skozi domačo vas Obloke in se je skupaj z borci ogledal na domu. Od takrat ga nisem več videla. Veliko je bilo slišati najrazličnejših govorov, uradno pa nisem nikoli zvedela resnice. Zato prosim, če kdo od njegovih tovarišev karkoli ve o njem in o njegovi smrti, naj se mi oglasi. Hvaležna bom za vsak podatek, pripravljena pa sem ga tudi obiskati. Oglasite se mi po pošti na moj naslov: **Rozalija Mavri, Obloke 20, 65242 Grahovo ob Bači**.

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZZB NOV Slovenije

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780

Delavci v uredništvu: **Roman Zupan** (glavni in odgovorni urednik), **Ziva Drole**, **Bojana Zokali-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašek** (novinarji – uredniki rubrik), **Miranda Pleničar** (lektor-redaktor), **Janez Herle** (tehnični urednik) in **Mara Okorn** (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: **Ela Ulih-Atena**

Žiro račun: 50100-678-45473 RO ZZZB NOV Slovenije (za TV-15).

Tiskarna: DP »Dolo« – Tisk časopisov in revij, p. o.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.

Jutri gremo na Triglav!

Po zadnjih podatkih organizacijskega odbora je tudi za letošnji 6. spominski pohod na Triglav, ki se bo začel jutri, v petek, 2. avgusta približno ob 5. uri zjutraj pred hotelom Šport na Pokljuki, precejšnje zanimanje. Iz vrst nekdanjih borcev NOV se je prijavilo kar 114 udeležencev, ki so še kos tako zahtevni poti.

Kot smo že poročali, se bo sklepna prireditev začela

v soboto, 3. avgusta ob 15. uri na prireditvenem prostoru pred hotelom Šport na Pokljuki, kamor bo prispela organizirana in strnjena kolona pohodnikov s Triglava. V kulturnem sporedu bodo nastopili Partizanski pevski zbor, godba milice, oktet LIP Bled, člani folklorne skupine Ribnega, še živeči partizanski kulturniki, Vinko Šimek, in še kdo. Slavnostnemu naganju bo na prireditvenem

prostoru sledilo družabno srečanje.

Za vse pohodnike naj ne bo odveč napotek, da se na pot odpravijo v primerni planinski opremljeni. Prosimo upoštevajte navodila spremstva pohoda in članov gorske reševalne službe! Generalni pokrovitelj pohoda je zavarovalnica Adriatic iz Kopra.

J. Č.